



Rimska 8  
SI - 1000 Ljubljana  
Slovenija  
Tel.: + 386 1 2 000 250  
Fax: + 386 1 2 000 260

## **Strokovne podlage za nadgradnjo instituta skrbništva**

Končno poročilo

Ljubljana, junij 2013

Naročnik: **MDDSZ, Direktorat za družino**  
Kotnikova 28  
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri naročniku: Marjeta Žibert

Št. pogodbe: 41023-28/2012

Izvajalec: **Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo**  
Rimska 8  
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri izvajalcu: Tamara Narat

Naslov poročila: Strokovne podlage za nadgradnjo instituta skrbništva

Avtorice poročila: Tamara Narat, univ. dipl. soc.  
Anja Jesenovec, univ. dipl. soc. del.  
mag. Ružica Boškić  
doc. dr. sc. Ivana Milas Klarić (Poglavje 3.2  
»Ureditev skrbništva na Hrvaškem«)

Drugi sodelujoči: Nadja Kovač, univ. dipl. soc.

Št. delovnega poročila: IRSSV 12/2013

Datum izdaje poročila: 30. 06. 2013

Št. izdaje poročila: 02

Kopije: skrbnici naloge na MDDSZ  
skrbnici pogodbe na MDDSZ  
arhiv IRSSV  
prosti izvodi z dovoljenjem naročnika

Odgovorna oseba: mag. Barbara Kobal Tomc, direktorica IRSSV

## **Povzetek**

Osnovni namen naloge »Strokovne podlage za nadgradnjo instituta skrbništva« je bil pridobiti vpogled v najbolj pereče probleme pri izvajanju skrbništva v Sloveniji in na podlagi teh ugotovitev pripraviti strokovne podlage za njegovo nadgradnjo. Problemi, ki se na področju skrbništva pojavljajo v praksi, so identificirani s pomočjo uporabe kvalitativnih metod (izvedba fokusnih skupin s strokovnimi delavci s CSD) in kvantitativnih metod raziskovanja (izvedba spletnega anketnega vprašalnika s strokovnimi delavci s CSD). Na predlog MDDSZ sta za primerjalni pregled, kako je področje skrbništva urejeno v tujih državah, analizirana dva modela skrbništva, in sicer hrvaški in švedski model. Po vzoru tujih praks in glede na ugotovitve analize področja skrbništva v Sloveniji, so v sklepnem poglavju podani predlogi za spremembo ureditve skrbništva v Sloveniji.

**Ključne besede:** institut skrbništva, odvzem poslovne sposobnosti, skrbništvo za poseben primer, delo strokovnih delavcev, skrbniki, plačljivost skrbniške funkcije.

## **Summary**

The basic purpose of the report »The backgrounds to upgrade the guardianship system« was to identify the most pressing problems that occur at implementation of guardianship in Slovenia and to prepare backgrounds to upgrade it on the basis of these findings. Problems with guardianship in practice are identified with the use of qualitative methods (focus groups with social workers) and quantitative methods of research (web questionnaire for social workers). Based on the recommendation of Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities, we examined Swedish and Croatian models of guardianship and presented how the guardianship is regulated in the foreign countries. The report concludes with proposals for measures for improvement of guardianship system in Slovenia following the example of foreign practices and the findings of the analysis of Slovenian guardianship system.

**Key words:** guardianship, special guardianship, plenary guardianship, social workers, guardians, payment for guardians.

## Seznam najpogosteje uporabljenih kratic

<b>CPI</b>	»Consumer Price Index« (ang.)
<b>CSD</b>	Center za socialno delo
<b>EUR</b>	euro
<b>FNRJ</b>	Federativna narodna republika Jugoslavija
<b>FS CSD</b>	Fokusna skupina CSD
<b>FUB</b>	»The Swedish Association for Persons with Mental Retardation« (ang.)
<b>IRSSV</b>	Inštitut RS za socialno varstvo
<b>LSS</b>	»Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade« (švd.)
<b>MDDSZ</b>	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
<b>NN</b>	»Narodne novine« (hrv.)
<b>ObZ</b>	»Obiteljski zakon« (hrv.)
<b>RS</b>	Republika Slovenija
<b>SA CSD</b>	Spletna anketa CSD
<b>SALAR</b>	»Swedish Association of Local Authorities and Regions« (ang.)
<b>SEK</b>	švedska krona
<b>SURS</b>	Statistični urad Republike Slovenije
<b>Ustava RH</b>	Ustava Republike Hrvaške
<b>ZDVTDP</b>	Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb
<b>ZNP</b>	Zakon o nepravdnem postopku
<b>ZZZDR</b>	Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih

Uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.

Besedilo ni lektorirano.

## **ZAHVALA SODELUJOČIM**

Za sodelovanje pri nastajanju naloge »Strokovne podlage za nadgradnjo instituta skrbništva« se zahvaljujemo:

- sodelujočim na fokusnih skupinah s CSD: Nadi Caharijaz Ferme (CSD Celje), Anici Lončar in Maruši Treven Nagode (CSD Cerknica), Faniki Hutar (CSD Črnomelj), Magdi Bizjak (CSD Idrija), Mojci Mišič (CSD Jesenice), Odili Peternelj (CSD Koper), Tatjani Ljiljanić Mikuš, Špeli Misjak in Marši Pogačnik (CSD Kranj), Sonji Dernač (CSD Laško), Mayi Starovasnik in Aniti Kegl (CSD Maribor), Miri Mozetič (CSD Radovljica), Simoni Eferl (CSD Ruše), Mateju Bandlju (CSD Sežana), Tadeju Poberžniku (CSD Slovenj Gradec), Nataši Pifko (CSD Slovenska Bistrica), Alenki Križnik (CSD Šentjur), Simoni Grgovič (CSD Trebnje), Špeli Toporš (CSD Tržič) ter Tadeji Nimac (CSD Zagorje ob Savi).

- predstavniku občinske skupščine v Občini Värnamo, dr. teologije, Christerju Fjordeviku in predstavniku pravnega oddelka Šole za poslovanje, ekonomijo in pravo, Univerze v Gothenburgu, dr. prava, Torbjörnu Odlöwu.

## KAZALO

<b>UVOD</b> .....	<b>8</b>
<b>1 METODOLOŠKI OKVIR NALOGE</b> .....	<b>10</b>
<b>2 SITUACIJA NA PODROČJU SKRBNIŠTVA V SLOVENIJI – PROBLEMI, KI SE POJAVLJAJO V PRAKSI</b> .....	<b>13</b>
2.1 Odvzem poslovne sposobnosti.....	15
2.2 Skrbništvo za posebne primere .....	22
2.3 Opravljanje skrbniške funkcije .....	29
2.4 Delo CSD .....	37
2.5 Povzetek.....	42
<b>3 UREDITEV PODROČJA SKRBNIŠTVA V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH</b> .	<b>45</b>
3.1 Ureditev skrbništva na Švedskem .....	46
3.1.1 Oblike skrbništva.....	47
3.1.2 Skrbniki .....	52
3.1.3 Vloga sodišč.....	53
3.1.4 Vloga nadzornega varuškega organa .....	54
3.1.5 Plačljivost skrbniške funkcije .....	56
3.2 Ureditev skrbništva na Hrvaškem.....	60
3.2.1 Skrbništvo nad mladoletnimi .....	65
3.2.2 Skrbništvo nad polnoletnimi osebami in podaljšanje roditeljske pravice ...	69
3.2.3 Skrbništvo za posebne primere.....	77
3.2.4 Plačljivost skrbniške funkcije .....	79
3.3 Primerjalna analiza modelov skrbništva v izbranih evropskih državah .....	84
<b>4 ZAKLJUČEK IN PREDLOGI</b> .....	<b>91</b>
<b>5 LITERATURA IN VIRI</b> .....	<b>98</b>
<b>PRILOGE</b> .....	<b>102</b>
A – Spletna anketa o ureditvi področja skrbništva v Sloveniji .....	102
B – Smernice za fokusne skupine s CSD .....	104

## KAZALO PREGLEDNIC

<i>Preglednica 1: Identificirane težave in predlogi za njihovo reševanje.....</i>	<i>42</i>
<i>Preglednica 2: Skrbništvo nad mladoletnimi osebami.....</i>	<i>68</i>
<i>Preglednica 3: Pritožbe nad delom skrbnikov.....</i>	<i>77</i>
<i>Preglednica 4: Osebe pod skrbništvom.....</i>	<i>69</i>
<i>Preglednica 5: Skrbništvo za posebne primere.....</i>	<i>79</i>
<i>Preglednica 6: Nadomestila za opravljane skrbniških funkcij.....</i>	<i>80</i>
<i>Preglednica 7: Primerjava izbranih evropskih držav.....</i>	<i>86</i>

## KAZALO GRAFOV

<i>Graf 1: Ocena dosedanje ureditve področja skrbništva.....</i>	<i>14</i>
<i>Graf 2: Ocena dosedanje ureditve področja skrbništva glede na statistično regijo delovanja CSD.....</i>	<i>14</i>
<i>Graf 3: Število odraslih oseb pod stalnim skrbništvom.....</i>	<i>16</i>
<i>Graf 4: Število skrbništev za posebni primer za odrasle osebe.....</i>	<i>23</i>
<i>Graf 5: Število otrok v skrbništvu glede na obliko skrbništva.....</i>	<i>28</i>

## KAZALO SHEM

<i>Shema 1: Določitev nadomestil glede na obseg in področje skrbniških nalog.....</i>	<i>58</i>
---	-----------

## UVOD

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR<sup>1</sup>), temeljni zakon, ki v Sloveniji ureja področje skrbništva, v 9. členu opredeljuje skrbništvo kot »posebno obliko varstva mladoletnikov, za katere starši ne skrbijo, in polnoletnih oseb, ki niso sposobne same skrbeti zase, za svoje pravice in koristi«. Država poleg tega zagotavlja varstvo tudi drugim osebam, ki nimajo možnosti same skrbeti za svoje pravice in koristi. Slovenska zakonodaja torej razlikuje med tremi oblikami skrbništva: skrbništvo nad mladoletnimi osebami, skrbništvo nad odraslimi osebami in skrbništvo za posebne primere.

Pri skrbništvu nad odraslimi osebami veljavna zakonodaja še vedno dopušča odvzem poslovne sposobnosti polnoletnim osebam, kljub temu, da je nemalo tujih držav že odpravilo tovrstno diskriminacijo. Nemčija je tako npr. odpravila odvzem poslovne sposobnosti zaradi duševne bolezni že v letu 1999, prav tako pa je odpravila tudi delni odvzem poslovne sposobnosti zaradi duševne prizadetosti, zasvojenosti in zapravljenosti. Na ta način je polnoletnim oskrbovancem omogočila večjo avtonomijo in zaščito človekovega dostojanstva. Stigmatizacijo polnoletnih oseb pod skrbništvom pa je Švedska npr. z odpravo instituta odvzema poslovne sposobnosti uredila že v letu 1989 (Narat idr. 2010).

Ker je sedanja zakonska ureditev področja skrbništva pri nas v določenih točkah morda diskriminatorna, poleg tega pa je tudi že precej zastarela, bodo v prihodnosti nujne spremembe na tem področju. V ta namen smo na Inštitutu Republike Slovenije za socialno varstvo (v nadaljevanju IRSSV) že v letu 2001 izvedli študijo »*Problem skrbništva in možnosti prenove njegove opredelitve*« (Kobal 2001), kjer smo se osredotočili na primerjavo ureditve skrbništva v različnih evropskih državah in izvedli anketo o izvajanju skrbništva v Sloveniji med centri za socialno delo (v nadaljevanju CSD). V letu 2010 pa smo za potrebe prenove Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (v nadaljevanju ZDVDTP<sup>2</sup>) opravili študijo z naslovom »*Institut zagovornika odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju*« (Smolej idr. 2010).

---

<sup>1</sup> Ur. l. SRS, št. 15/1976, spremembe: Ur. l. SRS, št. 30/1986-ZNP (20/1988 popr.), 1/1989, 14/1989, RS, št. 13/1994-ZN, 82/1994-ZN-B, 29/1995-ZPDF, 26/1999-ZPP, 60/1999 Odl.US: U-I-273/98, 70/2000-ZZNP, 64/2001, 110/2002-ZIRD, 42/2003 Odl.US: U-I-312/00-40, 16/2004, 69/2004-UPB1, 101/2007 Odl.US: U-I-328/05-12, 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 90/2011 Odl.US: U-I-85/10-10, 84/2012 Odl.US: U-I-30/12-12.

<sup>2</sup> Ur. l. SRS, št. 41/1983, spremembe: Ur. l. RS, št. 114/2006-ZUTPG, 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 61/2010-ZSVarPre, 110/2011-ZDIU12, 40/2012-ZUJF.



V istem letu smo pripravili tudi poročilo »*Ureditev skrbništva v mednarodni perspektivi*« (Narat idr. 2010), v katerem smo se osredotočili na veljavno ureditev skrbništva v Sloveniji ter opravili pregled modelov skrbništva v izbranih evropskih državah.

V letu 2012 je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ), v okviru letnega programa dela in razvoja IRSSV za leto 2013 naročilo novo, pričujočo nalogo, s ciljem pripraviti strokovne podlage za nadgradnjo instituta skrbništva.

Naloga poleg uvoda in metodoloških izhodišč obsega analizo ureditve skrbništva v Sloveniji, temelječi predvsem na izsledkih fokusnih skupin, ki smo jih opravili s strokovnimi delavci, zaposlenimi na CSD – na ta način smo identificirali najbolj pereče probleme pri izvajanju skrbništva v Sloveniji. Ugotovitve fokusnih skupin so predstavljene v drugem poglavju.

V tretjem poglavju sledi analiza ureditve področja skrbništva v dveh tujih državah po naročilu MDDSZ: Švedski in Hrvaški. Poleg splošnega pregleda skrbništva v izbranih tujih državah je poudarek tudi na proučitvi možnosti uvedbe plačljivosti skrbniških nalog. Vidiki plačljivosti so preverjeni v okviru naslednjih možnosti: iz katerih sredstev se plačuje nagrada skrbniku, kako se določi višina nagrade, način obravnave skrbnikov.

V zadnjem, četrtem poglavju, so predstavljene glavne ugotovitve in zaključki ter predlogi za spremembo ureditve skrbništva v Sloveniji.

## 1 METODOLOŠKI OKVIR NALOGE

V raziskovalni nalogi smo za globlji uvid v preučevano problematiko uporabili metodo triangulacije, pri kateri gre za kombinacijo kvantitativnih in kvalitativnih metod raziskovanja. Osrednji del naloge tako temelji na kvalitativnih metodah raziskovanja (fokusne skupine), medtem ko kvantitativni del zajema izvedbo spletne ankete. Oba načina zbiranja podatkov podrobneje opisujemo v nadaljevanju.

Fokus raziskovanja je usmerjen v pridobitev vpogleda v ključne probleme, ki se na področju skrbništva pojavljajo v praksi. Posebno pozornost smo namenili petim ključnim področjem, ki smo jih opredelili kot pomembne za razumevanje omenjene tematike:

1. pristojnosti glede odločanja o skrbništvu;
2. odvzem poslovne sposobnosti;
3. skrbništvo za posebni primer;
4. skrbniška funkcija;
5. delo strokovnih delavcev s CSD.

Podatke smo pridobili s pomočjo uporabe naslednjih metod raziskovanja:

- izvedba ankete »*Spletna anketa o ureditvi področja skrbništva v Sloveniji*«;
- izvedba treh fokusnih skupin s strokovnjaki, zaposlenimi na CSD s področja skrbništva.

### **Anketa »Spletna anketa o ureditvi področja skrbništva v Sloveniji«**

Uvodoma smo za splošen vpogled v situacijo na področju skrbništva za CSD pripravili kratek vprašalnik o skrbništvu. Prosili smo jih za oceno dosedanje ureditve področja skrbništva, kaj je po njihovem mnenju pri obstoječi ureditvi skrbništva pozitivno oz. negativno, s katerimi težavami se v praksi srečujejo in kako jih rešujejo. Na koncu vprašalnika smo jih prosili še, naj podajo konkretne predloge za izboljšanje ureditve skrbništva v Sloveniji (vprašalnik je dostopen v Prilogi A).

Vprašalnik je bil dne, 21. 3. 2013, po elektronski pošti razposlan na vseh 62 CSD. Dne, 2. 4. 2013, je bil poslan opomnik. Skupaj smo prejeli 87 izpolnjenih vprašalnikov iz 56 CSD (kar predstavlja 90 % CSD).

## **Fokusne skupine s strokovnimi delavci s CSD**

V aprilu 2013 smo izvedli tri fokusne skupine s strokovnimi delavci CSD, ki pokrivajo področje skrbništva:

- dne, 16. 4. 2013, smo izvedli fokusno skupino, v katero so bili vključeni socialni delavci s CSD: Kranj (dve osebi), Cerknica (dve osebi), Slovenj Gradec, Zagorje ob Savi, Sežana.
- dne, 17. 4. 2013, smo izvedli fokusno skupino, v katero so bili vključeni socialni delavci s CSD: Šentjur, Maribor (dve osebi), Kranj, Celje, Ruše, Črnomelj.
- dne, 18. 4. 2013, smo izvedli fokusno skupino, v katero so bili vključeni socialni delavci s CSD: Jesenice, Radovljica, Trebnje, Tržič, Koper, Idrija, Laško, Slovenska Bistrica.

CSD smo vnaprej poslali motivacijsko pismo za udeležbo na fokusnih skupinah, v katerem smo jim na kratko predstavili namen raziskave in teme pogovora. Imena kontaktnih oseb so nam s CSD poslali skupaj z izpolnjenim vprašalnikom »Spletna anketa o ureditvi področja skrbništva v Sloveniji«.

Vsake fokusne skupine se je udeležilo po 7 oz. 8 oseb, skupaj 22 oseb. Med sodelujočimi v fokusnih skupinah so bili v večini primerov pravniki, saj so zaradi same narave dela za uspešno opravljanje nalog s področja skrbništva nujna pravna znanja. Nekoliko manj pogost izobrazbeni profil med sodelujočimi je bila izobrazba socialnega delavca. Ena sodelujoča oseba je bila po izobrazbi magister upravnih znanosti, prav tako ena oseba pa je bila po izobrazbi sociologinja.

Sodelujoči se s področjem skrbništva različno dolgo ukvarjajo: nekateri so na tem področju zaposleni že več let, drugi pa so se pri svojem delu šele nedavno srečali s to tematiko, ker so se bodisi šele zaposlili ali pa so bili zaradi različnih razlogov premeščeni iz drugega delovnega mesta.

Vse fokusne skupine so bile izvedene v prostorih IRSSV. Okvirno so trajale od dve do tri ure.

Fokusne skupine smo v skladu z metodologijo izvajali v dvoje, in sicer ena oseba v vlogi moderatorja, druga pa v vlogi zapisovalca in skrbnika dinamike poteka fokusne

skupine. Udeležencem smo v uvodnem nagovoru predstavili namen raziskave in potek fokusne skupine, nato pa smo pogovor izvedli na podlagi vnaprej pripravljenih smernic (glej Prilogo B). Pogovor je bil strukturiran glede na predhodno opisanih pet vsebinskih sklopov ter dodatno točko »drugo«. Fokusne skupine smo v celoti posneli in transkribirali. Posnetke hranimo v arhivu IRSSV in so namenjeni izključno za analizo pričujoče raziskave.

## 2 SITUACIJA NA PODROČJU SKRBNIŠTVA V SLOVENIJI – PROBLEMI, KI SE POJAVLJAJO V PRAKSI

Na začetku je potrebno poudariti, da je obstoj instituta skrbništva zelo pomemben in nujen, saj v določenih primerih predstavlja edino rešitev za ustrezno varovanje pravic in osebnosti posameznika: »V prvi fazi je dobro, da ta institut sploh obstaja, saj je le z njim mogoče zaščititi skupine ljudi, ki to posebno varstvo najbolj potrebujejo« (SA CSD)<sup>3</sup>.

V skladu z zakonodajo, ki ureja področje skrbništva, je namen skrbništva varstvo osebnosti oseb, ki se pri odraslih uresničuje predvsem z oskrbo, zdravljenjem in usposabljanjem za samostojno življenje. Pri mladoletnih osebah pa se namen skrbništva kaže v tem, da se s skrbjo, vzgojo in izobrazbo, razvije osebnost mladoletnih varovancev in da se le-ti usposobijo za samostojno življenje in delo. Poleg tega je namen skrbništva tudi varovanje premoženjskih in drugih pravic in koristi oseb, ki so pod skrbništvom (ZZZDR 178. člen).

Ker pa se s postavitvijo osebe pod skrbništvo globoko poseže v njene človekove pravice (ne glede na to, za katero obliko skrbništva gre), je na eni strani zelo pomembno, kako je to področje pravno formalno urejeno in na drugi strani, kako se določila, ki urejajo področje skrbništva, izvajajo v praksi.

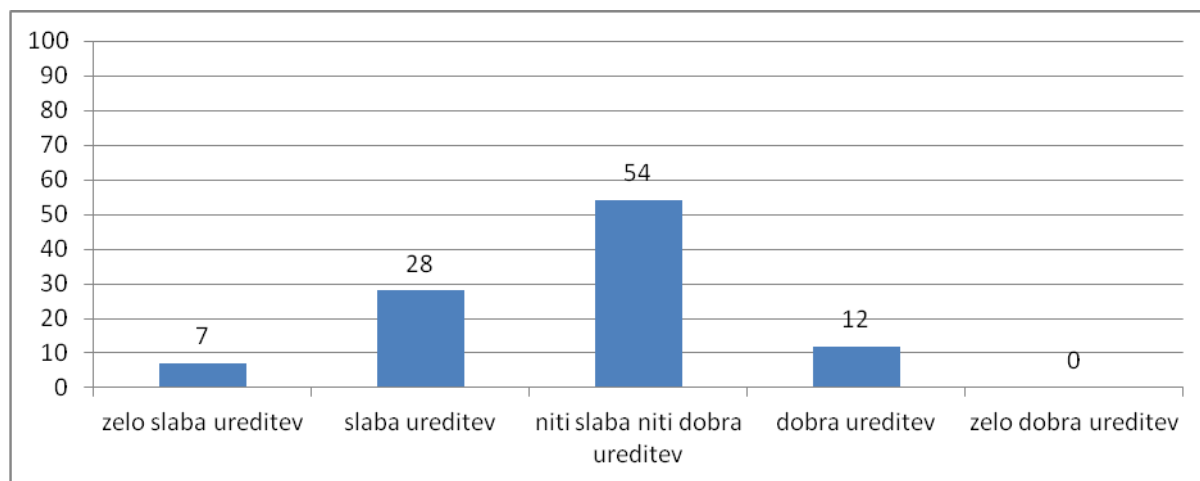
Kot smo uvodoma že omenili je ZZZDR, ki v Sloveniji ureja področje skrbništva že zastarel, saj je v veljavi že od leta 1976. Določbe o skrbništvu se do danes niso bistveno spremenile in zato je zaradi neažurnosti ter tudi zaradi ohlapnosti zakonske ureditve potrebna prenova le-teh. Na to že nekaj časa opozarjajo strokovnjaki s tega področja – tako tisti, ki jih področje skrbništva posredno zadeva (glej npr.: Kobal 2001; Zupančič idr. 2005; Kobal 2006, Novak 2011), kot tisti, ki se s to problematiko vsakodnevno srečujejo pri svojem delu, torej strokovni delavci s CSD. Slednji, kot je razvidno iz odgovorov, ki smo jih pridobili iz spletnega anketnega vprašalnika (glej poglavje »Metodološka izhodišča«), v povprečju ocenjujejo, da trenutno področje skrbništva ni niti dobro, niti slabo urejeno. Tako meni 54 % vprašanih (glej Graf 1). Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo slaba ureditev in 5 zelo dobra ureditev znaša povprečna ocena trenutne ureditve skrbništva 2,7. To pomeni, da se vprašani v večji

---

<sup>3</sup> V poglavju 2 navajamo citate iz spletne ankete kot: SA CSD – Spletna anketa CSD.

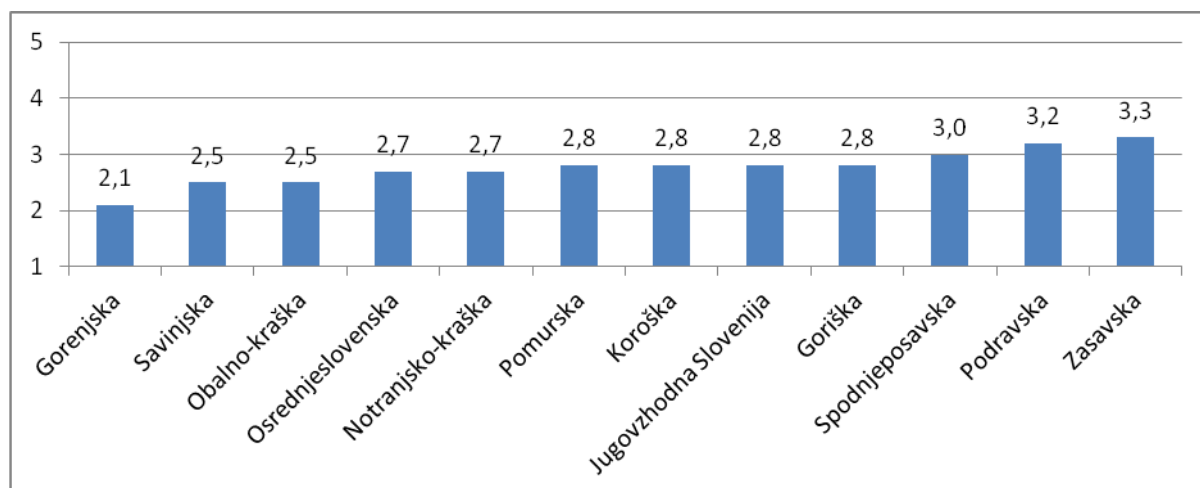
meri nagibajo k nizkim vrednostim odgovorov; ureditev skrbništva, torej prej kot dobro, ocenjujejo kot slabo.

Graf 1: Ocena dosedanje ureditve področja skrbništva (N = 75); v %



Ocena strokovnih delavcev s CSD o ureditvi področja skrbništva se v povprečju nekoliko razlikuje glede na statistično regijo, v kateri deluje njihov center (glej Graf 2).

Graf 2: Ocena dosedanje ureditve področja skrbništva glede na statistično regijo<sup>4</sup> delovanja CSD (N = 75); povprečna ocena na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo slaba ureditev in 5 zelo dobra ureditev



Zakaj med posameznimi CSD iz različnih statističnih regij prihaja do razlik v oceni področja skrbništva ni možno ugotavljati, saj je bil spletni anketni vprašalnik oblikovan z namenom, da se pridobijo informacije, ki bi nam bile v pomoč pri pripravi

<sup>4</sup> Upoštevali smo opredelitev statističnih regij, ki je v skladu s SURS.

vprašanj za izvedbo fokusnih skupin z zaposlenimi s CSD. S spletnim vprašalnikom smo želeli pridobiti zgolj grob uvid v situacijo skrbništva, za poglobljeno razumevanje tega področja pa so nam služile fokusne skupine.

Če nekoliko ugibamo, so razlike med CSD glede na statistične regije morda povezane z obsegom dela zaposlenih (nekateri CSD so na fokusnih skupinah pogosteje poročali o preobremenjenosti, kot drugi, nekateri CSD se v praksi tudi srečujejo z manjšim številom primerov skrbništva, ipd.). Lahko pa imajo pri oceni skrbništva pomembno vlogo tudi druge specifikke, kot je npr. organizacija in potek dela znotraj posameznega CSD ter sodelovanje CSD z drugimi akterji v lokalni skupnosti (npr. z občinami, domovi za ostarele, ipd.). Vendar kot že rečeno, gre zgolj za sklepanja osnovana na podlagi podatkov iz fokusnih skupin, in ne za trditve, ki smo jih preverili z ustreznim merskim instrumentom.

V nadaljevanju poglavja se bomo osredotočili na ključne težave, ki jih zaznavajo strokovnjaki v praksi in drugi, ki jih to področje posredno zadeva. Na podlagi odgovorov, zaposlenih na CSD, ki smo jih pridobili s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika, informacij iz fokusnih skupin, ki smo jih izvedli s strokovnimi delavci s CSD ter relevantne literature s tega področja (glej poglavje »Metodološka izhodišča«) smo identificirali sledeče probleme, ki bi jih v prihodnje veljalo odpraviti oz. jim nameniti nekoliko več pozornosti in so povezani z/s:

- odvzemom poslovne sposobnosti;
- skrbništvom za posebni primer;
- opravljanjem skrbniške funkcije;
- delom strokovnih delavcev zaposlenih na CSD.

## **2.1 Odvzem poslovne sposobnosti**

*»Poslovna sposobnost (sposobnost za dejanja) je sposobnost osebe, da samostojno sklepa pravne posle in da sama pridobiva pravice in prevzema tudi obveznosti. Po našem pravu se poslovna sposobnost pridobi s polnoletnostjo<sup>5</sup>, to je z izpolnjenim 18. letom starosti« (Dobovičnik 1993, 138).*

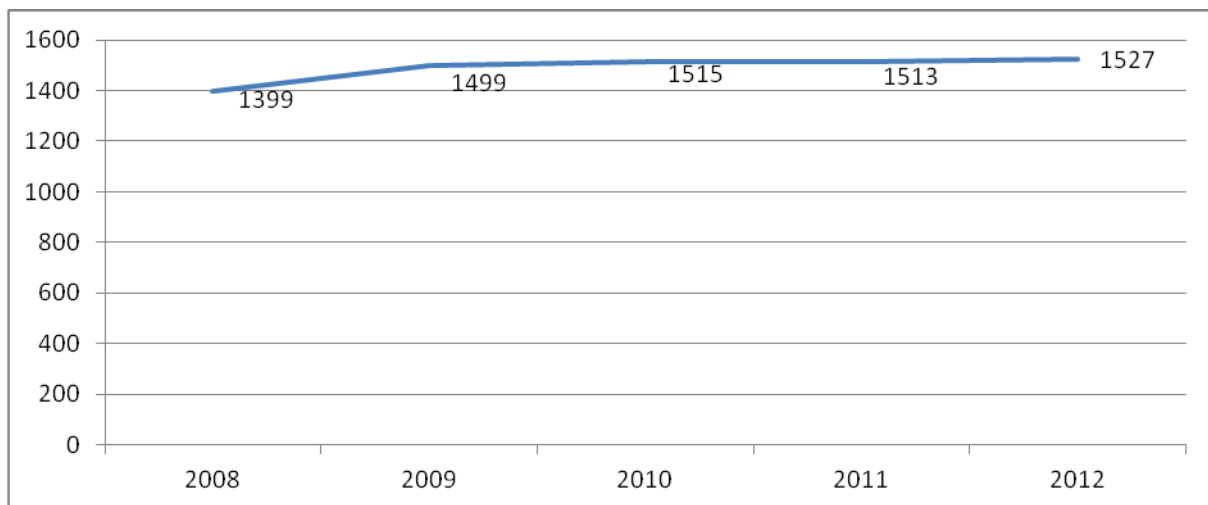
---

<sup>5</sup> V določenih primerih je lahko posameznik poslovno sposoben že pred izpolnjenim 18. letom starosti: ko gre za sklenitev zakonske zveze (ZZZDR) ter v primeru, ko mladoletnik postane roditelj, če so za to podani utemeljeni razlogi (ZNP).

V kolikor obstajajo razlogi za to, pa nekatere osebe, kljub polnoletnosti, niso poslovno sposobne. To je takrat, ko sodišče ugotovi, da a) mladoletnik zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben skrbeti zase, za svoje pravice in druge pravne koristi – v tem primeru sodišče na podlagi ZZZDR podaljša roditeljsko pravico prek polnoletnosti in za omenjeno osebo tudi po polnoletnosti še naprej skrbijo starši in da b) oseba zaradi duševne bolezni, duševne zaostalosti, odvisnosti od alkohola in mamil ali iz drugega vzroka ni sposobna skrbeti sama zase, za svoje pravice in koristi (Zakon o nepravdnem postopku-v nadaljevanju ZNP<sup>6</sup>) – v tem primeru sodišče osebi na podlagi ZNP odvzame poslovno sposobnost.

Po zadnjih podatkih je v Sloveniji v letu 2012 pod stalnim skrbništvom živel 1.527 odraslih oseb. Kot je razvidno iz Grafa 3, se je njihovo število v letu 2012 v primerjavi z letom 2008 nekoliko povečalo. Delno je naraščanje števila odvzemov poslovne sposobnosti povezano s staranjem prebivalstva ter boleznimi, značilnimi za kasnejše življenjsko obdobje, kot je npr. demenca: »*Tukaj imamo pogosto že starejše ljudi, stare čez 80 let*« (FS CSD)<sup>7</sup>.

Graf 3: Število odraslih oseb pod stalnim skrbništvom



Vir: MDDSZ, Baza socialnih podatkov (podatki prikazujejo stanje na dan, 31.12., za vsako posamezno leto).

To, da v Sloveniji obstaja institut odvzema poslovne sposobnosti, kaže na zastarelost zakonodaje, ki ureja področje skrbništva, saj je omenjeno v nasprotju s sodobnimi

<sup>6</sup> Ur. l. SRS, št. 30/86, 20/88, 87/02, 131/03.

<sup>7</sup> V poglavju 2 navajamo citate iz fokusnih skupin kot: FS CSD – Fokusna skupina CSD.



trendi v socialnem varstvu (Kobal 2006). Podobno mnenje so v spletni anketi in na fokusnih skupinah izrazili tudi strokovni delavci s CSD:

»Jaz se sploh sprašujem, ali je ta odvzem poslovne sposobnosti še potreben: da se nekemu nekaj odvzema. Ali ne bi bilo morebiti bolj smiselno, da če se pokaže potreba po skrbništvu, da se pač skrbništvo ustanovi za področje in opravila, ki jih nekdo potrebuje, da so opravljena po skrbniku in da se mu predhodno enostavno nič ne odvzema in da tega enostavno sploh ne bi bilo? Ne vem, to je moje razmišljanje o tem. Se spomnim pred leti na seminarjih nam je bilo povedano, da moderne države ukinjajo ta institut. Če se sodišče na podlagi izvedenskega mnenja odloči, da se nekoga postavi pod skrbništvo in skrbnik bo poskrbel za vse tisto, kar sam ne more, je to to. In je v bistvu učinek enak, tudi če predhodno postopka za odvzem ni« (FS CSD).

**Strokovni delavci so proti odvzemu poslovne sposobnosti osebam** iz dveh razlogov. Prvič, ker gre za globoko poseganje v človekove pravice. Po ZZZDR (208. člen) ima namreč oseba, kateri je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost, pravice in dolžnosti mladoletnika, ki še ni star petnajst let, oseba, ki ji je poslovna sposobnost odvzeta le delno pa pravice in dolžnosti mladoletnika, ki je že star petnajst let. To pomeni, da odrasla oseba pod skrbništvom nima pravice voliti in se poročiti. In drugič, ker dvomijo v učinkovitost uporabe tega instituta v določenih primerih:

»Jaz se predvsem sprašujem, kaj dosežemo pri določenih posameznikih, ki so še zelo aktivni, so zelo mobilni, sami hodijo po opravkih. Praktično je z odvzemom za nas cel kup težav, varovanci so razburjeni, ker se jim nekako odvzema ta pravica, tako da ne vem, če je namen s samim odvzemom resnično dosežen. Odvzem poslovne sposobnosti pomeni predvsem nadzor nad nekim pravnim prometom in zastopanjem te osebe v pravnem prometu in se mi zdi, da pri takih z odvzemom čisto nič ne dosežeš oz. rešiš« (FS CSD).

Nekateri strokovni delavci s CSD pravijo, da institut odvzema poslovne sposobnosti ni potreben, saj po njihovem mnenju zadošča že določitev skrbnika in skrbniških nalog in predlagajo, da se »v vsakem primeru skrbništvo vpiše v matično in zemljiško knjigo, s čimer bi odpadla dilema, kakšna oblika skrbništva je za določeno osebo najustreznejša, ker bi v vsakem primeru ugotavljali le, na katerih področjih ta oseba potrebuje varstvo svojih pravic in koristi« (SA CSD).

Z oblikovanjem predloga Družinskega zakonika (ki ni bil sprejet) smo se v Sloveniji, z vidika odprave instituta odvzema poslovne sposobnosti, približali sodobnejši ureditvi področja skrbništva, kot jo poznajo tudi v nekaterih drugih evropskih državah. Predlog predvideva odpravo instituta odvzema poslovne sposobnosti in institut podaljšanja roditeljske pravice. V skladu s predlogom bi sodišče osebo, ki zaradi motnje v razvoju ali težav v duševnem zdravju ali drugega vzroka, ki vpliva na zmožnost razsojanja, sama, brez škode zase ni sposobna poskrbeti za svoje pravice in koristi, postavilo pod skrbništvo in ji imenovalo skrbnika. Sodišče bi v odločbi o postavitvi pod skrbništvo odločilo, da oseba pod skrbništvom ne more samostojno opravljati a) nobenih pravnih poslov, b) samo določenih pravnih poslov oz. c) da za določene pravne posle potrebuje dovoljenje skrbnika (Predlog Družinskega zakonika 2009).

Na fokusnih skupinah so strokovni delavci s centrov med drugim predlagali tudi preoblikovanje instituta odvzema poslovne sposobnosti: *»Že od nekdaj sem bila proti odvzemu poslovne sposobnosti, če že, sem za druge institute, da se človeku nekaj doda in ne da se mu nekaj odvzema. Rajši dajmo prefulmulirati te institute, da se mu nekaj dodaja, kot pa da se mu nekaj odvzema. Rečeš: ti nudimo pomoč, ti damo zagovornika, nekaj, ne vem«* (FS CSD).

Zagovorništvo se v slovenskem prostoru vztrajno razvija in bi dejansko lahko pomembno vplivalo na ureditev instituta skrbništva (Kobal 2006, 36). Obstaja več definicij zagovorništva. Ena izmed njih pravi, da je zagovorništvo: *»Dejavnost, ki vključuje eno osebo, več oseb ali skupino ljudi – uporabnikov storitev, in njihove predstavnike (to so zagovorniki), ki se zavzemajo za uresničevanje njihovih potreb in želja ali za skupen uporabniški cilj pri vplivnih drugih. Pogosto poskuša preprečiti predlagane spremembe, ki bi poslabšale položaj uporabnikov«* (Smolej idr. 2010, 11).

Pri nas je zagovorništvo najbolj uveljavljeno pri dejavnostih na področju duševnega zdravja, počasi pa se širi tudi drugam (Milošević Arnold 1998, 220 v Kobal 2006, 36)<sup>8</sup>.

Kot je pokazala raziskava IRSSV (Kobal 2001), se je pred dobrim desetletjem z odpravo instituta odvzema poslovne sposobnosti strinjalo 43 % vprašanih strokovnih

---

<sup>8</sup> Več o zagovorništvu za osebe z motnjo v duševnem razvoju v Sloveniji glej poročilo IRSSV »Institut zagovornika odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju« (Smolej idr. 2010).

delavcev s CSD, 41 % pa jih je, nasprotno, menilo, da to ni smiselno. Pomisleke proti odpravi tega instituta so strokovni delavci utemeljevali na primerih uporabnikov, ki imajo težave v duševnem zdravju ali imajo motnje v duševnem razvoju. Prav na tem mestu pa se odpira prostor za dejavnosti zagovorništva, ki bi lahko v veliki meri pomagale tem osebam (Kobal 2006).

Drugi vidik, ki so ga strokovni delavci s centrov, v povezavi z odvzemom poslovne sposobnosti na fokusnih skupinah izpostavili, je potreba po jasnejši opredelitvi, kaj delni odvzem poslovne sposobnosti pomeni – v smislu, katere posle sme oseba opravljati samostojno in katerih ne. V ZZZDR je zapisano, da sodišče z odločbo odvzame poslovno sposobnost – delno ali v celoti, in v kolikor gre za delen odvzem poslovne sposobnosti, potem CSD *»lahko po potrebi določi, katere posle sme oseba, ki ji je bila delno odvzeta poslovna sposobnost, opravljati samostojno in brez odobritve«* (ZZZDR, 206. in 208. člen).

Udeleženci fokusnih skupin predlagajo, da bi sodišča natančneje določila, kaj oseba, kateri je delno odvzeta poslovna sposobnost, sme opravljati brez odobritve in česa ne:

»Sodišča tudi niso tako natančna pri delnem odvzemu, da bi napisala, za katere zadeve se je sploh odvzela poslovna sposobnost. Potem smo pa zopet delavci centra tisti, ki kar nekaj na pamet odločimo pri postavitvi skrbnika, kaj bo skrbnik počel in česa naj oseba ne bi počela in kaj lahko počne. To bi moralo formulirati sodišče, ali je to samo premoženje ali je to pisanje, ki ga ne sme pisati, oskrba v zavodu, itd.« (FS CSD).

*»Bilo bi fino, da kadar sodišče delno odvzame, da takrat res definira. Mi imamo tako, da se delno odvzame sposobnost za opravljanje pravnih in upravnih zadev. In jaz lahko potem pod odločbo samo to napišem: »Da se skrbnik postavi za upravljanje pravnih in upravnih zadev«. In potem te on nazaj hodi spraševati, kaj je sedaj pravna in kaj je upravna«* (FS CSD).

Nekatera sodišča pa vendarle določijo naloge pri delnem odvzemu poslovne sposobnosti, kar kaže na to, da praksa med sodišči ni poenotena. Se pa na tem mestu postavlja dilema, na kakšen način naj bodo te naloge določene: ali tako, da se določi katere naloge sme oseba opravljati samostojno in brez privolitve ali pa tako, da se zapiše česa oseba ne sme: *»Ne vem, kaj je večji problem. Če je negativno potem*

rečeš: »Ok, potem so to naloge skrbnika«. Če pa je pozitivno, kako boš potem vse ostalo definiral in kaj je potem to vse ostalo?« (FS CSD). Glede načina definiranja nalog pri delnem odvzemu med udeleženci fokusnih skupin ni bilo enoznačnih odgovorov: »Ta delni odvzem je problematičen zaradi tega, ker nam je sodnik v svojem odločbenem sklepu razložil oz. nam je negativno določil naloge, kar nisem še nikoli videl: »Ne sme to, pa ne sme to«. In potem ustvari odločbo, kaj varovanec mora in ne, česa ne sme!« (FS CSD).

Tretja točka, ki so jo strokovni delavci s centrov v povezavi z inštitutom odvzema poslovne sposobnosti izpostavili, se nanaša na sam predlog za začetek postopka odvzema poslovne sposobnosti.

Po ZNP se postopek za odvzem poslovne sposobnosti lahko začne na predlog CSD, državnega tožilca, zakonca ali osebe, ki z osebo, ki naj se ji odvzame poslovna sposobnost, živi v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti, njenega sorodnika v ravni črti in v stranski črti do drugega kolena. Predlog za uvedbo postopka lahko vloži tudi oseba, o kateri se bo vodil postopek, če je sposobna razumeti pomen in pravne posledice svojega predloga.

Ker spada postopek za odvzem poslovne sposobnosti med uradne postopke, se le-ta lahko začne na predlog upravičene osebe ali pa po uradni dolžnosti. Slednja pride v poštev, ko obstaja poudarjen javni interes za ureditev razmerja ali stanja. V zadevah, v katerih javni interes ni tako močan, zakon prepušča upravičencem iniciativo za začetek postopka (Senica 2000, 23) in tukaj se po mnenju udeležencev fokusnih skupin v praksi pojavljajo težave.

Prva težava je povezana z oblikovanjem in podajo predloga za odvzem poslovne sposobnosti, saj je to na nekaterih centrih, zaradi pomanjkanja timskega dela in ustrezno usposobljenega kadra v veliki meri oteženo: »Nujno bi bilo potrebno tudi timsko delo. Spet sem samo jaz tista, ki sem odločala o vsem, ko je bilo potrebno podati predlog za odvzem poslovne sposobnosti. Mislim, da bi bilo nujno timsko delo in takrat bi bilo potem možno reči, ja, ta strokovnjak pravi, da na tem področju lahko funkcionira, tukaj pa ne« (FS CSD).

Tisti centri, kjer je delo organizirano na način, ki omogoča timski pristop k preučitvi možnosti ali naj se določeni osebi odvzame poslovna sposobnost ali ne, z

oblikovanjem predloga nimajo težav: *»Mi imamo timsko delo. Vse takšne zadeve, ko se odločimo ali gremo v odvzem poslovne sposobnosti, ker je to res hud institut, na strokovnem kolegiju predebatiramo. Tam smo strokovnjaki iz različnih profilov in potem vsak iz svojega zornega kota pove in potem se odločimo ali gremo v to ali ne. Pravniki pa potem izdelajo ta predlog za sodišče«* (FS CSD).

Težave z oblikovanjem predloga za odvzem poslovne sposobnosti se pojavljajo predvsem na manjših centrih, zaradi pomanjkanja zadostnega števila zaposlenih oz. zadostnega števila zaposlenih z različnimi izobrazbenimi profili. Ni pa nujno, da se z omenjeno težavo srečujejo zgolj na manjših centrih, saj se lahko v neugodnem položaju, zaradi specializacije dela, znajdejo tudi strokovni delavci na velikih centrih:

*»Pri nas je nemogoče delati timsko. Pri nas kolegij sestavljajo vodje varnih hiš, materinskih domov, brezdomcev, naše enote za Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in to je kot strokovni tim in še kolegij pravnikov. Oni se z nobenim primerom ne ukvarjajo. Midve pa sami tam sediva in druga drugo sprašujeva. Drugi se niti nimajo interesa z nama timsko uvesti in tudi nimajo časa. Če bi bile pa smernice, tako kot je pri nasilju, bi bili zavezani in bi si potem morali vzeti čas za te timske sestanke«* (FS CSD).

Druga težava pa je povezana s samimi stroški postopka za odvzem poslovne sposobnosti. V postopku za odvzem poslovne sposobnosti je namreč obvezen dokaz z izvedencem in stroške tega mora kriti predlagatelj postopka za odvzem poslovne sposobnosti. CSD so zato izrazili željo, da bi sodišča večkrat po uradni dolžnosti izpeljala postopek odvzema poslovne sposobnosti, saj morajo v nasprotnem primeru najpogosteje centri sami kriti stroške povezane z omenjenim postopkom: *»Če jaz pošljem sodišču pobudo, bi jo morali obravnavati, pa jo ne. Oni rečejo: »Poslušajte, vi ste lahko predlagatelj, dajte vi, naj bodo vaši stroški«. Vsi pa vemo, kako je zdaj pri teh stroških. Pri nas se še ni zgodilo, da bi sodišče uvedlo postopek«* (FS CSD). Glede sprejemanja pobud in izpeljave postopka po uradni dolžnosti je, po mnenju udeležencev fokusnih skupin, praksa od sodišča do sodišča različna:

*»V Ljubljani sprejmejo pobudo kot pobudo in začnejo postopek po uradni dolžnosti za odvzem poslovne sposobnosti, naše, kranjsko sodišče, pa to naredi res izjemoma; to je naredilo le v enem primeru. In bi mi vsaj v tej fazi radi dosegli, da to postane tudi praksa sodišča, da potem vodi postopek po uradni dolžnosti/.../Dolga leta so tudi v*

Ljubljani zavračali, da bi pobude sprejemali kot pobude in vodili postopek po uradni dolžnosti, zadnja leta pa se je ta praksa spremenila in dejansko to počnejo« (FS CSD).

V zvezi z omenjenim se pojavlja še ena težava, in sicer postavitvev začasnega skrbnika, kjer prihaja do nezdržljivosti posameznih funkcij CSD.

V ZZZDR (209. člen) je določeno, da CSD osebi, zoper katero se je začel postopek odvzema poslovne sposobnosti, po potrebi postavi začasnega skrbnika. Dolžnost začasnega skrbnika preneha, ko se postavi stalni skrbnik ali ko postane pravnomočna odločba sodišča, da ni podlage za odvzem poslovne sposobnosti.

Do kolizije interesov prihaja v primerih, ko je center hkrati predlagatelj postopka za odvzem poslovne sposobnosti in začasni zastopnik osebe, proti kateri teče omenjeni postopek. Da bi se CSD temu izognili, apelirajo na sodišča, naj oni vodijo postopek po uradni dolžnosti, sami pa so zgolj pobudniki: *»Kar se tiče začasnih skrbnikov, smo mi v zadnjem času po vsebini sicer poslali predloge, ampak zaprosili sodišče, da obravnava to kot neko pobudo in naprej postopek vodi po uradni dolžnosti, ker bomo pač zaposleni s centra začasni skrbniki«* (FS CSD).

Vendar pa ne glede na to, ali sodišča v takih okoliščinah prisluhnejo CSD, kolizija interesov še vedno ostaja:

*»Samo kljub temu se mi spet postavljamo v tak nesprejemljiv položaj, ker se postopek sicer tam vodi po uradni dolžnosti, ampak mi kot začasni skrbniki smo potem vsaj v dvojni funkciji: da se imenujemo za začasnega skrbnika, in da se nadziramo in opravljamo vse te specifične naloge. Nekako vse to skupaj ni v redu. Ampak smo dejansko zadnja leta prisiljeni v to. V naši okolici je to problem«* (FS CSD).

O nezdržljivosti posameznih funkcij CSD glej tudi podpoglavje o »delu CSD«.

## **2.2 Skrbništvo za posebne primere**

CSD postavi skrbnika za posebni primer ali skrbnika za določeno vrsto opravil odsotni osebi, katere prebivališče ni znano in tudi nima zastopnika, neznanemu lastniku premoženja, kadar je potrebno, da nekdo za to premoženje skrbi in tudi v

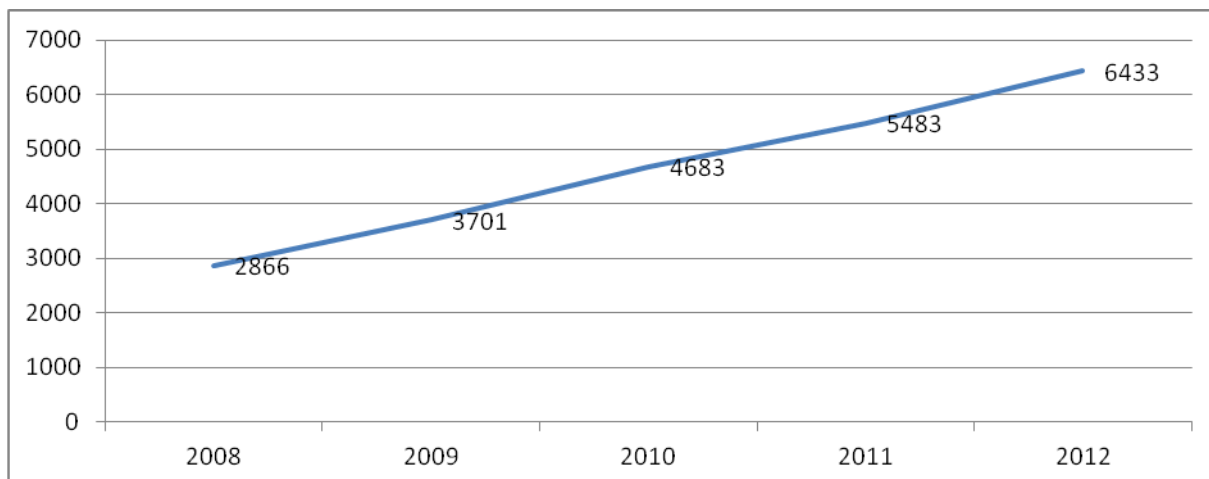
drugih primerih, kadar je to potrebno za varstvo pravic in koristi posameznika (ZZZDR, 211. člen).

Nada Caharijaz Ferme (2011) v svojem članku »Skrbnik za posebni primer ali začasni zastopnik: Kdo naj varuje interese pravdno nesposobne stranke pred sodiščem?« poudarja, da bi moralo biti v zakonodaji, ki ureja področje skrbništva, natančneje določeno kaj pomeni, »v drugih primerih« oz., kdaj so podani pogoji za postavitvev skrbnika za posebni primer za varstvo pravic in koristi posameznika, saj si to lahko vsak strokovni delavec, ki vodi postopek in tisti, ki da pobudo za postavitvev skrbnika, razlaga po svoje (Caharijaz Ferme 2011, 16).

V praksi se skrbnika za posebni primer najpogosteje postavi, ko gre za: »Upravljanje z denarnimi sredstvi, za urejanje institucionalnega varstva, oprostitev plačila storitev institucionalnega varstva, za zastopanje v zapuščinskih postopkih je tudi pogosto, pri mladoletnih itd.« (FS CSD).

Po podatkih MDDSZ število primerov skrbništev za posebni primer za odrasle osebe strmo narašča (glej Graf 4).

Graf 4: Število skrbništev za posebni primer za odrasle osebe



Vir: MDDSZ, Baza socialnih podatkov (podatki prikazujejo stanje na dan, 31. 12., za vsako posamezno leto).

Tudi na centrih zaznavajo porast pobud za postavitvev skrbnika za posebni primer: »Na centru opažamo, da je vedno več pobud za postavitvev skrbnika za poseben primer (največ za vložitev pobud za domsko varstvo in podpis dogovora), zato se poraja vprašanje, ali bi bilo to možno rešiti tudi na kakšen drug način. Na našem

*centru seznanjamo sorodnike z možnostjo urejanja zadev preko pooblastil – da se pooblastilo uredi v času, ko je bil varovanec še razsoden« (SA CSD).*

Eden od razlogov, zakaj se število skrbništev za posebni primer vztrajno večja, je zaradi vse pogostejših zahtev po postavitvi skrbnikov za posebni primer s strani drugih institucij: *»Če se je dementna oseba sprejemala v dom, ima enega otroka, ta jo je tja pripeljal, je podpisal dogovor, se je zavezal k rednemu plačilu in ne glede na dementnost je zadeva šla mimo nas. Zdaj pa striktno, se mora postavljati skrbnika za poseben primer«/.../ »Včasih se je dalo marsikaj urediti tudi brez tega (svojci so lahko uredili namestitev brez posebnih dokumentov). Te odločbe zahteva tudi inšpekcija« (FS CSD).*

Druge institucije pritiskajo na CSD, naj osebam postavijo skrbnika za posebni primer, zaradi:

- Strožjih meril, ki veljajo v njihovih institucijah: *»Mislim, da so tudi merila na drugih institucijah postala bolj stroga. Na banki in na pošti, v domovih... Mislim, da je tu glavni razlog za povečanje« (FS CSD).*
- Ščitenja lastnih interesov: *»Danes, samo da ima nekdo skrbnika za poseben primer: »Ja, on je podpisal to zadevo«. Da so kriti. Zaradi kritja stvari imamo skrbnika za poseben primer«/.../ »Sodišče samo zato, da lahko konča postopek, zahteva od nas, da postavimo skrbnika za poseben primer«/.../ »Sodišča zato, da postopke zaključijo, banke, da so v redu opravile svoje delo, vsi, da so v redu opravili. Domovi zato, ker rabijo podpis, psihiatrija zato, ker je potrebno osebo zdraviti« (FS CSD).*
- Nepoznavanja tega instituta:  
*»Osvestiti institucije o skrbništvih za poseben primer. Ljudje, ki k nam prihajajo s predlogi za skrbništvo za poseben primer niso seznanjeni, kaj skrbništvo za poseben primer sploh predstavlja. Pa ne samo ljudje, tudi institucije. Na institucijah je še večji problem, ker jim je še težje razložiti, zakaj ne moremo kar tako postavljati skrbnikov in tu mislim, da bi bilo potrebno osvestiti širšo javnost o vsebini skrbništva na splošno in skrbništva za poseben primer« (FS CSD).*
- Mišljenja, da je institut skrbništva za posebni primer najlažja rešitev: *»Pri delu na področju skrbništva za poseben primer so pogosto težave tako s strankami*



*kot z raznimi institucijami, ki k nam napotujejo stranke za imenovanje skrbnika za poseben primer kot najlažjo rešitev, tako v primerih, ko gre za gibalno ovirano osebo, kot kadar posameznik odklanja kakšno dejanje» (FS CSD).*

*»K nam notarske pisarne napotujejo kandidate, naj uredijo skrbništvo npr. za mamu, ki je ali pa ni dementna, da bo notar potem lahko uredil neke pravne posle v zvezi s premoženjem. In potem stranke pridejo po potrdilo k nam in tu imamo problem, ker potem velikokrat izpade, kot da je center institucija, ki blokira, ki noče sodelovati, ki se obnaša birokratsko in so res težave: »Pa če mi je notar rekel naj pridem k vam, pa dajte mi tisto potrdilo, pa saj bomo samo tisto pogodbo razveljavili, ki so jo pred petimi leti sklepali, ko mama še ni bila dementna«. To seveda ne gre kar tako» (FS CSD).*

*Strokovni delavci opozarjajo, da je »vsaka postavitev pod skrbništvo za posebni primer tudi poseg v človekove pravice posameznika. Treba je upoštevati, da tudi skrbnik za posebni primer ni kar tako« (FS CSD). In nadalje pravijo, da »je to problem skrbništva za posebni primer: vedno, ko nam kaj zmanjka, postavimo skrbnika za poseben primer« (FS CSD).*

*Nekateri strokovni delavci s CSD zato govorijo celo o zlorabi instituta skrbništva za posebni primer. Zlorablja se v primeru, ko gre za namestitev osebe v institucionalno varstvo proti njeni volji: »Mi imamo na terenu ogromno skrbništva za poseben primer za urejanje institucionalnega varstva. To je pravzaprav huda zadeva. Nekoga spraviti na takšen način v dom. Ampak dom ga ne vzame, če ne predloži odločbe skrbništva, če je recimo izrazen sum, da ne more izraziti prave volje. Rada bi poudarila, da gre za zlorabo tega instituta«/.../ »S tem se obhajajo določila o prisilnem pridržanju oseb v nekem institucionalno varstvenem zavodu«/.../ »Ja, recimo namestitev proti volji. Za to obstajajo druge institucije. Sklep sodišča obstaja. Ampak to skrbništvo se pač izkorišča« (FS CSD).*

*Za zlorabo instituta skrbništva za posebni primer gre tudi takrat, ko se ga poslužuje namesto odvzema poslovne sposobnosti, saj o slednjem lahko odloča le sodišče: »Mislim, da so bila takšna navodila. Meni je direktorica razlagala, da ne iti v odvzeme in naj se vse prek skrbništev za posebne primere ureja«/.../ »Problem je zaradi tega, ker včasih se pri skrbništvih za poseben primer po vsebini naloge zelo približamo stalnemu skrbništvu, kar pa ni v redu. Že po samem namenu ni v redu, ampak včasih da rešimo situacijo, damo potem štiri vrstice nalog za posebni primer« (FS CSD).*

Prepogosti rabi instituta skrbništva za posebni primer bi se dalo izogniti, kot že omenjeno, če bi bilo v zakonu natančneje določeno, kdaj naj se postavi skrbnika za posebni primer za varstvo pravic in koristi posameznika (Caharijaz Ferme 2011, 16).

Po mnenju strokovnih delavcev s CSD bi bilo treba v zakonu bolj jasno opredeliti naloge skrbnikov za posebni primer. Potrebno bi bilo določiti tudi prenehanje tega ukrepa, kot to velja za skrbništvo nad mladoletnimi in za odvzem poslovne sposobnosti. Trenutno po ZZZDR (215. člen) velja, da CSD pri postavitvi skrbnika za posebni primer določi obseg skrbnikovih dolžnosti in pravic, upoštevajoč okoliščine vsakega posameznega primera. Tak ohlapen zapis, po prepričanju strokovnih delavcev predstavlja težavo, saj posledično praksa med različnimi centri ni poenotena: *»Poklicala sem tri kolegice in vsaka je delala na drugačen način. In je imela argumentacijo, ki te je v tem trenutku prepričala«* (FS CSD). Predvsem je problematično to,

»ko se potem tudi sam sprašuješ, koliko imaš pravice, da greš globoko s tem. V enem primeru te to prepriča, da je absolutno primerno, v drugem že dvomiš, ampak moraš se nekje postaviti in reči: *»Ja, to je v vaši presoji in to možnost imate, ali te možnosti pač nimate«*. Npr. imamo različno: nekateri štejejo redno upravljanje s stanovanjem, z neko nepremičnino, v okviru skrbništva za poseben primer, drugi pa že rečejo, zato ker je to trajna naloga, to absolutno ne sodi v skrbništvo za poseben primer in se mora iti v odvzem poslovne sposobnosti. Ampak zakon nič tega ne opredeljuje in je to samo interpretacija tistega, ki v danem trenutku to interpretacijo daje in neko njegovo prepričanje. Neke jasne podlage ni. Tudi ko bereš odločitve vrhovnega sodišča ti ne vidiš, da so se oni zataknil pri eni od teh nalog, ki sploh ne sodi k skrbništvu za poseben primer. Tako da je treba to bolj jasno definirati in da je nekako to veljavno za vse nas, ne pa da je enkrat ena taka okrožnica in rečeš: *»Aha, sedaj se je pa treba držati tega«*, potem prideš na en posvet, kjer ti pa potem to drugače interpretirajo in povedo« (FS CSD).

V kolikor bi obstajala zakonsko določena natančnejša razmejitev med posameznimi instituti skrbništva, bi se v praksi težje pripetila zamenjava institutov skrbništva za posebni primer ter odvzema poslovne sposobnosti. Potrebno bi bilo: *»Opredeliti, kaj posamezni institut skrbništva pomeni, kaj je skrbništvo za posebni primer, katere naloge lahko izvajajo, kaj je začasni skrbnik, kaj pa je stalni. In ko se to jasno definira, mislim da bi bil večji del naših težav odpravljenih«* (FS CSD). Nekateri CSD so, ker

jim je bilo tako naročeno, sami oblikovali neke smernice za razmejitev med posameznimi oblikami skrbništva:

»Ko se odločamo o tem, kaj je vmesno: odvzem ali skrbnik za posebni primer, se odločamo kar po enih svojih kriterijih iz zraka vzetih. Ni enih protokolov, ni enih smernic, ki bi bile na državni ravni poenotene. Žalostno je to, da socialna inšpekcija v tem primeru pričakuje oz. ne pričakuje, ampak nalaga, da posamezni center izpelje te protokole in smernice. Ampak to je izpeljano iz našega subjektivnega doživljanja, izkušenj, itd. in zato je že v osnovi, ko se odločamo, kateri institut je bolj vmesen, praksa popolnoma odvisna od posameznega centra« (FS CSD).

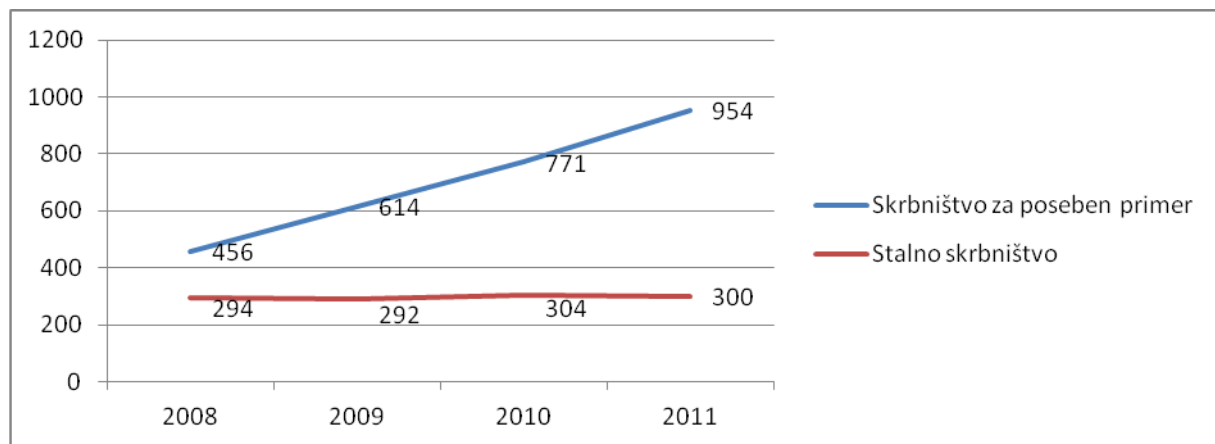
*»Mi smo enkrat dobili navodila inšpekcije, da moramo narediti smernice na področju skrbništva z namenom, da ugotovimo, kako bo potem potekala razmejitev med samimi oblikami skrbništva. In mi smo to sicer naredili, ker je bila to naša naloga, ampak to bi se moralo narediti na nivoju Slovenije. Ne moremo imeti mi ene smernice, drugi centri pa druge smernice in izhajati iz drugih izhodišč« (FS CSD).* Ker pa, kot je razvidno iz citatov, smernice, ki si jih vsak center postavi sam, niso primerna rešitev, saj taka ureditev napeljuje k neenotni praksi med posameznimi centri, strokovni delavci s CSD predlagajo naslednje:

- Bolj jasno razmejitev v zakonu med posameznimi instituti skrbništva: *»Jaz mislim, da bi se veliko težav že rešilo, če bi se poenotili z vrha, da bi se ustvarile neke smernice, kjer bi se jasno razmejila posamezna skrbništva, ker mislim, da imamo največ težav ravno tu. Zaradi različne prakse« (FS CSD).*
- Bolj natančno definirano zakonodajo s tega področja oz. izdelavo protokola ali pravilnika: *»Nikoli ne bodo stvari morale biti določene do potankosti, ampak trenutna zakonodaja pa je preveč splošna.« (FS CSD).*

»In tukaj menimo, da mora ministrstvo oz. da morajo biti enotno postavljene, ne samo zakonodaje, ampak tudi podzakonski akti in osnova, da nekako vsi izhajamo iz istega izhodišča. Da ne bi bilo potem odvisno od tega kje živim, kako me bodo potem obravnavali. In če živim na področju Gorenjske bom imel take možnosti, ali jih ne bom imel. Na Štajerskem ali na Koroškem pa bodo drugačne. In tukaj ta poenotenost, ker se veliko energije porabi za to, da prideš do tega, kaj je največji približek tega, kar naj bi bilo prav« (FS CSD).

Podobno kot smo ugotavljali glede naraščanja števila skrbništev za posebni primer nad odraslimi osebami, velja tudi za mladoletnike, saj se je število le-teh v letu 2011 več kot podvojilo v primerjavi z letom 2008.

Graf 5: Število otrok v skrbništvu glede na obliko skrbništva



Vir: MDDSZ.

ZZZDR (213. člen) pravi, da se poseben skrbnik postavi mladoletniku, nad katerim izvršujejo starši roditeljske pravice, v primeru spora med njim in starši, za sklenitev posameznih pravnih opravil med njimi, ter v drugih primerih, če so njihove koristi v navzkrižju.

Po poročanju strokovnih delavcev s fokusnih skupin se skrbnik za posebni primer za otroke v praksi najpogosteje postavi, ko gre za: *»Za zapuščinske zadeve in za sklepanje pravnih poslov«* (FS CSD).

Na vprašanje, zakaj je opazen trend naraščanja skrbništev za posebni primer pri otrocih, udeleženci fokusnih skupin odgovarjajo takole: *»So pa starši v preteklosti veliko varčevali tudi na otrokovo ime ali pa ne vem, kupili nekaj na otrokovo ime in potem so mislili, da ne bodo omejeni s tem. Niso se zavedali v kaj so šli in niso vedeli, da bodo potem morali centru poročati o tem oz. dobiti soglasje centra za odsvojitve premoženja otroka«*/.../ *»Mogoče narašča število teh pravnih poslov, kjer so otroci tudi solastniki in zaradi tega pri odtujitvi, prodaji ali karkoli kar se dogaja s temi premiki v premoženju, starši potem ne morejo kot zakoniti zastopniki zastopati interesov otroka, ker so tudi sami solastniki«*/.../ *»Po mojih izkušnjah bi rekla, da starši vse bolj vpletajo otroke v razno razne posle v interesu družine ali pa v interesu enega od staršev, da bi se izognili določenim posledicam«* (FS CSD).

Pri skrbništvu za posebni primer se strokovni delavci zaposleni na CSD soočajo še z enim problemom, in sicer s pridobivanjem skrbnikov, ki bi bili pripravljeni prevzeti opravljanje skrbniške funkcije. Težava pa ni le v pridobivanju skrbnikov, ampak tudi v pridobivanju skrbnikov s specializiranimi znanji: *»Jaz bi tu izpostavila več problemov pri skrbništvu za poseben primer: eden je nabor skrbnikov, drugo je potem nabor skrbnikov s specializiranimi znanji, to sta dva različna problema«* (FS CSD).

Pogosto so za skrbništva za posebni primer namreč potrebna specifična znanja, npr. ko gre za postopke o denacionalizaciji ali za premoženjske zadeve, in v takih primerih tudi strokovni delavci s CSD, kadar prevzamejo skrbniško funkcijo, nimajo ustreznih znanj, da bi lahko zares najbolje zastopali interese varovanca. Več o omenjeni težavi glej v podglavju *»Opravljanje skrbniške funkcije«*.

### **2.3 Opravljanje skrbniške funkcije**

V skladu z ZZZDR (180. in 182. člen) se za skrbnika postavi oseba, ki ima osebne lastnosti in sposobnosti, potrebne za opravljanje dolžnosti skrbnika in ki privoli, da bo skrbnik. Če je mogoče in če to ni v nasprotju s koristmi varovanca, se imenuje za skrbnika njegov sorodnik. Po mnenju strokovnih delavcev bi bilo potrebno natančneje opredeliti, kdo je primeren skrbnik: *»Manjkajo kriteriji, kdo je zaupanja vredna oseba za prevzem funkcije skrbnika in katere sposobnosti potrebuje, da lahko opravlja funkcijo skrbnika«* (FS CSD).

Osrednja težava, ki se na tem mestu v praksi pojavlja pa je pridobivanje oseb, ki bi bile pripravljene prevzeti skrbniško funkcijo, saj *»sorodniki v večji meri sedaj odklanjajo«* oz. *»je vedno več takih ljudi, kjer sorodnikov sploh ni. Sploh v mestih opažamo, da enostavno ni sorodnikov. Veliko je starih ljudi ali pa tudi invalidov, ki ostanejo sami«* (FS CSD).

Posamezniki, po mnenju strokovnih delavcev s CSD, niso pripravljene prevzeti opravljanja skrbniških nalog zaradi:

- prevelike odgovornosti: *»Je pa res problem, da se ustrašijo odgovornosti«* (FS CSD).
- Potrebne angažiranosti za opravljeno delo: *»Moje izkušnje so, da ko je treba res delati pa recimo spremljati in se veliko z osebo ukvarjati, ga ni človeka.*

*Dela samo tisto kar mora«/.../ »Zaradi odgovornosti in zaradi angažiranosti, ker mora biti kar precejšnja. Tako kot je kolegica rekla, urejanje zadev na banki ti vzame kar nekaj časa. In to vsak mesec. Tudi če niso povsod trajniki že vzpostavljeni, pa je treba nekaj stvari še mimo trajnikov, npr. vezati in še druge zadeve« (FS CSD).*

- *Vpliva drugih družinskih članov: »Nočejo se zameriti širšemu sorodstvu« (FS CSD).*

Poleg tega je skrbnik tudi kazensko odgovoren za opravljanje svojega dela, saj je dolžan varovancu povrniti škodo, ki mu jo prizadene z nepravilnim ali malomarnim opravljanjem ali s samovoljno opustitvijo dolžnosti skrbnika (ZZZDR 197. člen), kar še dodatno otežuje odločanje za opravljanje skrbniške funkcije:

*»Če se jaz pogovarjam z nekom, ki naj bi prevzel skrbništvo, si mu niti omeniti ne upam, da je odgovoren, ker če bom to izrekla je konec. Nihče ne bo prevzel skrbništva in jaz to čisto razumem s strani potencialnega skrbnika. Skrbnik je odgovoren do te mere, do katere lahko zagotovi, da je – dolžan storiti vse, da se škoda prepreči. In v bistvu se potem skrbnik zagovarja v sodnem postopku, če je naredil vse, da bi nek dogodek oz. neko napačno dejanje svojega varovanca preprečil« (FS CSD).*

Pomanjkanje skrbnikov je opazno predvsem v zahtevnejših primerih skrbništev: *»Že vrsto let opozarjamo na pomanjkanje skrbnikov v zadevah, kjer je skrbništvo zelo zahtevno« (SA CSD).*

Zaradi težav s pridobivanjem skrbnikov, strokovni delavci priznavajo, da *»včasih za skrbnika sprejmem tudi osebo, ki je ob večjem izboru ne bi sprejela, ker smo pač primorani v tako majhnem naboru oseb včasih sprejeti tudi takšne, ki mogoče ne ustrezajo najbolje« (FS CSD).*

Nekateri CSD tudi pozivajo krajane, naj se prostovoljno javijo za opravljanje skrbniške funkcije: *»Pri nas smo pisali raznim krajevnim skupnostim, raznim organizacijam, ampak ni bilo odziva od nikogar. Niti ene zadeve ni bil eden pripravljen prevzeti«/.../ »Mi smo se enkrat obrnili na Društvo za nenasilno komunikacijo, oni so bili takrat zelo pripravljeni sodelovati. To je bila ena pozitivna izkušnja, samo takrat smo bili res v grozni stiski. Prej pa smo se obrnili na krajevno skupnost, policijo in drugam, pa nihče ni želel prevzeti«/.../ »Na kakšna društva,*

*Rdeči križ, Karitas, Društvo upokojencev se obračamo. To velja za reševanje posameznih primerov, za skrbništva za posebni primer. Če je imel posameznik kontakt z delavko na Rdečem križu in ji je zaupal, potem preko Rdečega križa iščemo. Ali pa pri Zvezi prijateljev mladine za otroke» (FS CSD).*

Uspešnost pridobivanja skrbnikov na opisan način je od CSD do CSD različna; si pa CSD s tem vsekakor povečajo možnosti za pridobivanje kandidatov, ki bi sprejeli skrbniško funkcijo in zato imajo nekateri CSD obvestilo o iskanju prostovoljcev za prevzemanje skrbniških nalog objavljeno kar na svoji spletni strani.

Na fokusnih skupinah so udeleženci izpostavili, da so pred kratkim sicer prejeli listo upokojencev prostovoljcev za opravljanje skrbniške funkcije, vendar menijo, da so ti le redko primerni za izpolnjevanje nalog s tega področja:

»Sedaj so nam sicer poslali ta seznam. Ampak prvo, kar je narobe – upokojenci. Upokojenci so že tudi starejši, ne vem če so ravno najprimernejši. Upokojenci so že glede postopkov veliko bolj izgubljeni, ker so vedno bolj komplicirani. Že tu vidim težavo. Predno njim razložiš, kaj in na kakšen način, določeni morajo po desetkrat priti nazaj predno razčistimo, pa še potem moram biti zraven, da ga usmerjam. Niso nekako najprimernejši« (FS CSD).

K dejstvu, da CSD težko pridobijo skrbnike, pa vpliva tudi to, da je opravljanje skrbniške funkcije po zakonu (ZZZDR 179. člen) prostovoljno in častno opravilo: »Pomanjkljivost vidimo predvsem v tem, da je skrbništvo prostovoljno in častno delo ter hkrati odgovorna funkcija, zato tudi težko dobimo osebe, ki bi bile pripravljene to izvajati« (SA CSD).

Velika večina strokovnih delavcev s CSD meni, da bi plačana skrbniška funkcija motivirala ljudi k prevzemanju nalog s področja skrbništva: »Sigurno bi se prej odločili, če bi bilo plačano. Najprej, ko jim povemo, so še navdušeni nad tem, ampak ko jim povemo, da je naloga skrbnika prostovoljna in častna, se potem oči samo povesijo navzdol« (FS CSD).

ZZZDR (196. člen) sicer določa, da ima skrbnik pravico do povračila upravičenih stroškov, ki jih je imel pri opravljanju svojih skrbniških dolžnosti in da lahko CSD določi skrbniku za njegovo delo tudi ustrezno nagrado. Vendar, ker gre za

prostovoljno in častno nalogo, ne obstajajo dolžnosti povračila stroškov ali nagrade skrbnikom (Križnik 2011, 16).

Po ZZZDR (223. člen) se izdatki za izvajanje skrbstvenih ukrepov v korist varovanca krijejo iz varovančevih dohodkov, iz sredstev, dobljenih od oseb, ki so dolžne varovanca preživljati, varovančevega premoženja in proračuna RS. Težava je v tem, da imajo le redki varovanci zadostna finančna sredstva: *»Pri nas imamo veliko varovancev, ki nimajo nobenih sredstev, nimajo premoženja, nimajo zavezancev in kaj potem?«* (FS CSD) ter da tudi v proračunu sredstev za ta namen ni (Križnik 2011, 16).

Posledično dobijo povrnjene stroške le tisti redki skrbniki, kjer imajo varovanci dovolj finančnih sredstev (Križnik 2011, 16). Nekateri udeleženci fokusnih skupin omenjajo, da zato *»skrbniki stroškov niti ne izkazujejo, saj rečejo, da tako ali tako nič nimajo. Od države vedo, da ne bodo nič dobili, osebo pa tudi poznajo, da nima ničesar. In potem niti ne proglašajo stroškov. Pri meni so skrbniška poročila brez izraženih stroškov, kot da ne obstajajo. Svojci so po navadi toliko solidarni, da se enostavno ne spuščajo v to«* (FS CSD).

Tudi nagrado dobijo skrbniki le v redkih primerih – če že, je to značilno za situacije, v katerih skrbniki pridobijo veliko premoženja v korist varovanca, npr. v denacionalizacijskih postopkih:

*»Mi smo dali, ko smo imeli skrbništvo za posebni primer. Šlo je za denacionalizacijo. Bil je velik denarni sklad in se je tega ogromno nabralo. Dali smo eno minimalno nagrado, ker je skrbnica sama predlagala, ker je odlično zadevo vodila. Poplačali smo ji vse stroške in pa eno minimalno nagrado smo dali. To je bilo mogoče, če bi sedaj rekla, 300 EUR, sklad pa je bil, kaj jaz vem, 150.000 EUR«* (FS CSD).

*»Mi nimamo niti v enem odprtem spisu nagrade, razen v primeru denacionalizacijskega postopka, ki ga imamo sedaj, kjer smo že odkrili toplo vodo, kjer sta bili že dve inštruktažni svetovanji, kjer smo že poklicali na konec sveta. Nagrada pa še vedno ni izdana. V tem primeru se nagibajo mnenja v smeri, da bi bilo res potrebno skrbniku določiti nagrado, ker je dejansko povečal premoženje«* (FS CSD).



Vsi strokovni delavci so izrazili mnenje, da bi bilo pri določanju nagrade potrebno natančneje določiti pogoje in kriterije – torej kdaj naj izplačajo nagrado in v kolikšnem znesku, na kakšen način, saj je trenutno praksa glede tega med posameznimi CSD različna:

»Problem je tudi to, kako določiti višino nagrade, če so že sredstva, ker ni nikjer nobenih kriterijev. Dilema, recimo: vrednost premoženja je ocenjena na 100.000 EUR, skrbnik ga proda za 500.000 EUR. Koliko dati skrbniku nagrade? 5.000 EUR? Verjetno več stroškov ni imel. Ali 50.000 EUR? Glede na to, da je naredil biznis stoletja. Res je problem. Tudi če se mi vsi skupaj usedemo, vsak drugače vidi in je res problem. In tu bi bilo definitivno potrebno dobiti neke kriterije. Do tam toliko, do tam toliko, za tako nalogo toliko...« (FS CSD).

*»Stroški in nagrada bi se morala doreči. Nagrado si sami določimo v višini osnovnega zneska minimalnega dohodka. Napišemo v sklep, ko odobrimo skrbniško poročilo, da se skrbniku prizna ta nagrada iz sredstev varovanca, kadar so« (FS CSD).*

»Mi smo imeli en tak primer, kjer je skrbnik premoženje svojega varovanca prodal za trikratno ceno ocenjenega premoženja. In tisti skrbnik je bil tudi deležen nagrade. Smo pa imeli problem, kako določiti višino nagrade. Ali mu dati tisti presežek v dvakratni vrednosti ali mu dati nek procent. In res ni bilo nobenih kriterijev in ne moreš določiti ne procenta ne nič. Mi smo potem to obravnavali na kolegiju strokovnih delavcev in še na strokovnem svetu so imeli potem vprašanje, da so se potem skupaj odločili, na kakšen način se bo izplačalo nagrado. Na podlagi odvetnikov smo potem poiskali neke možnosti« (FS CSD).

»Gospod z odvzeto poslovno sposobnostjo, premoženje vredno preko milijon evrov, skrbnik pa tak, da si ga lahko samo želiš. Gospod je nosil v fasciklih letna poročila za vsak dan posebej, poti nešteto, telefonskih klicev, odvetniki, sodišča, ministrstvo za kulturo, ker je šlo za vračanje slik. To delo je opravljal od leta 2002. Vsako leto je sicer dobil povračilo stroškov, kaj drugega pa ne. Letos se je meni zdelo, da je čas, da ta gospod nekaj dobi, ker je v enem poslu gospodu prihranil 56.000 EUR. Se pravi, pogajal se je z odvetnikom, ker je bila denacionalizacija zaključena. In namesto 106.000 EUR je plačal 50.000 EUR. Že samo to, kaj šele, da je tisto premoženje še povečal. Tako da smo naprej začeli z 1 % vrednosti premoženja, recimo da je milijon. Potem smo dali to na strokovni svet in smo se pogovarjali, koliko je pa hotel

odvetnik? Odvetnik je hotel pa 15 %. In potem smo prišli na 20.000 EUR. Ampak to je bila izjema« (FS CSD).

Glede pomanjkanja zadostnih finančnih sredstev pa ni težava le pri kritju stroškov in izplačevanju nagrad skrbnikom, kaže se tudi pri samem izvajanju skrbniške funkcije. Nada Caharijaz Ferme (2011), v že omenjenem članku, opisuje primer, ko želi postavljeni skrbnik za izvajanje skrbniških nalog, za katere nima ustreznega znanja (kot je npr. zastopanje v pravdi pred sodiščem), najeti odvetnika. Kot že rečeno je to izvedljivo le, če ima varovanec svoja sredstva, v nasprotnem primeru, pa naj bi se stroški krili iz proračuna. Vendar kot pravi avtorica članka: »*Se v praksi še ni zgodilo, da bi država pokrila stroške za pravnega zastopnika v takem primeru, čeprav so take »želje« CSD že naslavljali na pristojno ministrstvo*« (Caharijaz Ferme 2011, 17). Skrbnik tako ne more zagotoviti ustreznega varovanja pravic in koristi svojega varovanca, pri čemer pa je glavni razlog za to ravno pomanjkanje finančnih sredstev za izvajanje skrbniške funkcije.

Podobne težave pa se v praksi pojavljajo tudi takrat, kadar CSD sam prevzame opravljanje skrbništva (kar je zaradi pomanjkanja skrbnikov, pogosto; več o tem v podpoglavju »delo CSD«). Ena od udeleženk fokusnih skupin pravi takole:

»Mi izvajamo skrbniške naloge za eno gospo, ki je v domu. Ima hišo z visoko travo, podgane notri in sosedje kličejo, kaj bomo naredili. Vsa sredstva gredo za plačevanje doma, občina celo plačuje. Ko pa rečeš občini: saj to bo pa vaše, pa rečejo, da nimajo sredstev za to, da bodo to plačali. In ti nimaš niti sredstev za izvajanje skrbniške naloge. In potem se mi timsko usedemo in se sprašujemo, kje bomo dobili sredstva, da bomo nekaj izvedli. Recimo, če ima občina prepoved odtujitve in bremenitve, ker plačuje oskrbo – njej je v interesu, da bo to premoženja ohranila. Če smo mi skrbniki, bomo mi poskrbeli, da bo nekdo to uredil. Ampak sredstva dajte, če bo to vaše. Da je to kje napisano« (FS CSD).

Tudi na tem mestu je praksa od posameznega centra do drugega različna. Nekateri (sicer redki) CSD v takih primerih dobro sodelujejo s svojo občino:

»Mi tu nimamo težav. Tudi ko tem osebam ostanejo mogoče še kaki nepravilni računi in gredo v dom in občina tako ali tako ve, da je prepoved odtujitev in obremenitve v njihovo korist, ni problem in tudi poravnajo vse zaostale položnice. Občina se zaveda, da če se ta oseba ne bo več vrnila nazaj, da bo hiša samo

propadla. Tudi najemnike vzamejo v hišo in si s tiste najemnine dodatno krijejo stroške. Mogoče zato, ker smo manjša občina. Jaz in župan se pogovoriva, kako nastalo situacijo rešiti in jo rešimo. Večinoma so v teh hišah res tudi potem najemniki notri, ker je škoda, da bi hiša propadala« (FS CSD).

Ena od prednostnih sprememb na področju skrbništva je tako, po mnenju strokovnih delavcev, povezana z zagotavljanjem zadostnih finančnih sredstev ter z uvedbo plačljive in profesionalizirane skrbniške funkcije. Predlagajo, da se oblikuje lista skrbnikov oz. dve listi skrbnikov: ena bi obsegala nabor strokovnjakov, druga pa nabor oseb, ki bi opravljale bolj enostavne skrbniške naloge.

Vsekakor bi se moralo, kot izpostavljajo strokovni delavci, varovancem v prvi vrsti omogočiti, da lahko skrbnika izberejo v okviru svoje socialne mreže, nekoga ki jim je blizu: *»Zdi se mi zelo pomembno, da mi dobimo skrbnika s strani njegove socialne mreže. Če ima socialno mrežo in če želi izbrati iz socialne mreže, se to upošteva in potem, če so potrebna posebna znanja, se mora skrbnikom zagotoviti, da si lahko pridobijo asistenco«* (FS CSD).

V kolikor pa posameznik nima nikogar od svojih bližnjih, ki bi lahko prevzel skrbniško funkcijo, bi morala obstajati lista skrbnikov, ki ne bi potrebovali strokovnih znanj: *»Za take oskrbne zadeve, kot je plačevanje položnic in take zadeve«* (FS CSD). Vendar bi se kljub vsemu morali izobraževati in opraviti usposabljanje za opravljanje skrbniških nalog: *»Morali bi se izobraževati, v smislu, kaj to za njih predstavlja. Da je to odgovorno«* (FS CSD).

V primeru prevzemanja zahtevnih skrbništev pa bi morala obstajati lista profesionaliziranih skrbnikov, ki naj bi obsegala nabor strokovnjakov z različnimi izobrazbenimi profili. Strokovni delavci so najpogosteje izpostavili predvsem strokovnjake s področja upravljanja s financami, nepremičninami in odvetnike: *»Če bom jaz postavila skrbnika za posebni primer, ki se spozna na trg nepremičnin in vso zakonodajo, bo potem on prevzel vso odgovornost za to, in ne da bo potem center še odobral pravni posel, ker ne bo potrebe. Ker bo ta oseba imela dovolj znanja, da bo lahko prevzela tudi odgovornost«* (FS CSD).

Poleg tega so strokovni delavci na fokusnih skupinah predlagali še *»naj se na državni ravni v te namene ustanovi nek fond. Tudi ko center izvaja naloge in*

*potrebuje denar za samo izvajanje skrbništva, varovanec ga pa nima, se je treba znajti» (FS CSD).*

Le ena udeleženka je izrazila dvom glede predloga, da bi skrbniki za svoje delo dobili plačilo in pravi: *»Ko bo plačljivo, se bodo za to določali zgolj ljudje, ki imajo nek interes za to. Ker ljudje so vse bolj tako naravnani. Jaz tukaj vidim dvorezno. Ko gre za brezplačno, gre samo iz moralnega vzgiba ali pa iz tistega ko moraš, tako kot delavci centra« (FS CSD).*

Drugi na to odgovarjajo, da so zlorabe skrbniške funkcije že sedaj prisotne: *»Tudi sedaj, ko je neplačana prihaja do tega. Zlorabe bodo in na to ne moremo vplivati« (FS CSD).* Na večini CSD so se že srečali z zlorabami skrbniške funkcije, ponekod so zlorabe celo v porastu: *»Mi imamo pri nas porast zlorab. Predvsem na področju skrbništva za poseben primer. Vsake dva meseca roma ena prijava na policijo. Ker se ljudje v resnici sploh ne zavedajo, ker še vedno mislijo, ker so sorodniki: »Saj delamo to med seboj, med svojim premoženjem« (FS CSD).* V tovrstnih situacijah je problematična predvsem povrnitev škode, ki je nastala varovancu:

*»Recimo, da je oškodovanje s strani predhodnega skrbnika, potem je ta skrbnik razrešen in je imenovan nov skrbnik. Nov skrbnik pa ni pripravljen iti v uveljavljanje oškodovanja zavarovanca. To je povezano z velikimi stroški. Stroški pravnega zastopanja, sodnih taks in tega se nihče noče iti. Zame je to zelo občutljivo področje tukaj. Ko pride do oškodovanja in nimamo denarja, da bi lahko zagnali ta aparat, da bi se stroški povrnili« (FS CSD).*

Po mnenju strokovnih delavcev bi bilo potrebno v primeru plačljive skrbniške funkcije uvesti ustrezna varovala, ki bi preprečila zlorabe: *»Mora se najti ustrezne varovalke. In je potrebno nekaj časa, da se vzpostavi neka praksa. Mogoče bi bilo na začetku več teh poizkusov, kako naj se to uvede, ampak to ne sme biti razlog, da se ne bi šlo v plačano skrbniško funkcijo« (FS CSD).* Po mnenju zagovornikov uvedbe plačljive skrbniške funkcije bi bilo potem celo manj zlorab kot sedaj, ko je skrbništvo prostovoljna in častna naloga: *»Pri častni, če je v finančni stiski tudi skrbnik, bo prej zlorabil kot pa, če bi bila plačana« (FS CSD).*

Trenutno nekakšno varovalo pred zlorabami predstavlja skrbniško poročilo. Skrbnik je po zakonu (ZZZZDR, 194. člen) dolžan CSD poročati in mu dati račun o svojem delu vsako leto in tudi kadar CSD to zahteva.

Na nekaterih centrih skušajo možnost zlorab omiliti s pupilnimi vlogami:

»Pri nas je bila pogosta praksa uporabe računov s statusom pupilne vloge. To pomeni, da lahko skrbnik dvigne denar samo z našim soglasjem, ko mi preverimo namen porabe denarja in točno tudi kako ga dobi. To je kup enega dela za skrbnika in tudi za nas. Tega nikjer v zakonu ni. Enostavno je neka praksa, ki se je razvila. Potem smo dobili informacije, da je uporaba pupilnih vlog za vsako skrbništvo pretirano in smo začeli s prakso, da to ni na pupilni vlogi, ampak da je to bolj odprta poraba za prihranke in da so le na ta način bolj varovani. Ampak kolikor vem imajo centri različne izkušnje in prakso in bi bilo lepo, da se zadeve bolj definirajo, da se tudi pupilna vloga definira ali je to prav ali ni prav, pod kakšnimi pogoji. Ker se tudi mi sami sprašujemo ali preveč omejujemo skrbnika ali preveč posegamo, kje je zakonska podlaga, itd. Bolj varno pa je. Nekje je treba malo sprostiti, vendar pa se potem lahko pokažejo zlorabe« (FS CSD).

## 2.4 Delo CSD

Največja težava, ki so jo pri samem delu CSD na področju skrbništva na fokusnih skupinah izpostavili strokovni delavci, je povezana z neposrednim opravljanjem skrbništva. Kot že rečeno, CSD zaradi pomanjkanja skrbnikov pogosto prevzamejo opravljanje skrbniške funkcije:

»Trenutno imam prek 80 odprtih nalog neposrednega izvajanja skrbništva. Direktno jaz osebno sedaj to izvajam. Plus vse ostalo določanje pri skrbništvu, od pravnih poslov, pa vsega kar še pride. To so obsegi, ki si jih ne morete predstavljati. Midve sva dobili 70 predlogov v enem mesecu iz enega doma ostarelih za postavitve skrbnika po inšpekcijskem nadzoru. Za institucionalno varstvo in urejanje finančnih zadev« (FS CSD).

Najpogosteje so CSD sami skrbniki za osebe, ki živijo v institucionalnem varstvu in ko gre za skrbništva za posebni primer: *»Imam okrog 30 oseb pod skrbništvom, od tega je v desetih primerih center skrbnik, in sicer za tiste naloge, ki jih zavod ne opravlja v okviru svojih dejavnosti. Samo en primer imamo, kjer je skrbnik center in je oseba doma. Drugače so pa v zavodih te osebe, v institucionalnem varstvu«* (FS CSD). Kot že omenjeno, je tovrstnih oblik skrbništva vedno več, predvsem zaradi pritiska drugih institucij na CSD, naj osebe zaradi določenih razlogov postavijo pod skrbništvo za posebni primer:

»Mi smo iz zavoda dobili dopis, da naj kar vsem varovancem postavimo skrbnike za poseben primer, za problem tablet. Zavodi so si zamislili, da bi bilo to za njih bolj varno. Oni bi si pokrili hrbet (to so osebe, ki praviloma nimajo sorodnikov) in bi bil CSD njihov skrbnik in potem bi bili mi tisti, ki pravzaprav sploh nismo pristojni za odločanje o tem ali nekdo potrebuje tableto ali ne. Če je zdravstveno stanje tako, da se ogroža življenje mora zdravstvena stroka vedeti, kaj narediti« (FS CSD).

Zakon (ZZZDR, 182. in 185. člen) namreč omogoča, da se skrbništvo lahko poveri tudi ustrezni pravni osebi, ki imenuje osebo, odgovorno za izvajanje skrbništva in pravi, da se CSD lahko odloči, da osebi pod skrbništvom ne bo postavil skrbnika, ampak bo sam opravljal to dolžnost.

To, da CSD sam opravlja skrbništvo, bi moralo, po mnenju strokovnih delavcev s CSD, veljati zgolj v izjemnih primerih, kadar ni na voljo nobene druge možnosti. Prvič, je neposredno opravljanje skrbniške funkcije sporno že zato, ker v tem primeru ne gre za prostovoljno nalogo, kot je to zapisano v zakonu: *»Ko je imenovan center, tukaj ni več vprašanja prostovoljnosti funkcije. Naloge so delegirane strokovnim delavcem. In se izključuje ta moment prostovoljstva«* (FS CSD). Predvsem pa je neposredno opravljanje skrbniške funkcije CSD sporno z vidika kolizije interesov:

»Npr. jaz sem bila ta teden v ponedeljek dve uri na banki in sem delala različne stvari: odprla sem račun, plačevala položnice, itd. Ker so na domu starejših dobili navodila od inšpektorja, da oni teh nalog ne smejo opravljati zaradi nasprotja interesov. Mi pa postavimo skrbnika, opravljamo skrbniške naloge in se nadziramo. Torej, tu pa ni nasprotja interesov? To je tisto, kar je meni sporno. Mene čudi, da ni tukaj še več zlorab. Vse bi se lahko tako elegantno naredilo, da nihče ne bi vedel za to. Potrebno je samo najti človeka, ki je dovolj dementen in nima nikogar. To je meni grozljivo, ker vem, da sem lahko jutri jaz na tem mestu« (FS CSD).

*»Vse delamo v eni osebi. In potem si tudi poročil ne pišem in odobritev pravnih poslov tudi ne«* (FS CSD). Ena od rešitev dileme o nezdružljivosti posameznih funkcij CSD je, da bi bilo odločanje o skrbništvu zaupano sodišču. Ob tem Novak (2011) opozarja, da je delitev pristojnosti za odločanje o skrbništvu med sodišče in CSD, kot je predvidena v predlogu Družinskega zakona, protiustavna in bi zato moralo biti odločanje o skrbništvu v celoti zaupano sodišču (Novak 2011, 2). Strokovni delavci s CSD se v splošnem strinjajo, da bi bilo pri stalnem skrbništvu, kjer gre za odvzem poslovne sposobnosti, smiselno pristojnosti v celoti prenesti na sodišče: *»Center je v*

*vlogi organa, ki odloča, organa, ki svetuje in organa, ki nadzoruje pri skrbništvu. Zato smo se pred leti nagibali k temu, da bi vsaj ta del, postavitev pod skrbništvo, šlo na sodišče» (FS CSD).*

*»Naj zaradi mene spelje postopek postavitve pod skrbništvo sodišče, ampak dajmo potem najti alternativo tudi, ko bomo postavljali skrbnike, ne pa da bo potem center spet tisti, ki bo vse dobil. Ker potem, če se ne bo uredilo skrbništvo v smislu, da bomo imeli profesionalne skrbnike, neko listo oseb, potem bo to večinoma vedno center in če mi potem ne bomo kadrovske podkrepili centra v teh zadevah, potem...« (FS CSD).*

Za ostale oblike skrbništva pa so bili udeleženci fokusnih skupin proti omenjenemu predlogu iz naslednjih razlogov:

- Pomen strokovnega dela CSD: *»Center je definitivno bližje uporabnikom, ne vem kako bi sodišče dejansko to vodilo, ker sodišče čisto drugače deluje in ne vem, kako bi se tako pogosto srečevalo s strankami, kot se srečujemo uslužbenci na centru« (FS CSD).*
- Problem ažurnega pristopa in reševanja težav: *»Recimo so zadeve, ki jih je potrebno zelo hitro reševati in ne vem, neki roki bi moral biti postavljeni potem na sodišču, da se zadeva ureja prednostno in od danes do jutri. Glede na prakso, ki jo poznam recimo, kako to poteka na sodišču, dvomim da bi to bilo tako in mislim, da to ne bi bilo v korist uporabnikov« (FS CSD).*

Pod točko *»Delo CSD«* je potrebno izpostaviti še eno težavo s katero se pri svojem delu soočajo delavci CSD, in sicer pomanjkanje ustreznih strokovnih znanj z drugih področij: *»Izvrševanje nalog je vezano na različne pravne naloge, v povezavi z dednim pravom, obligacijskim pravom, nepremičninami... za katere izvedbo je potrebno strokovno pravno znanje, ki ga socialne delavke nimajo« (SA CSD).* To je še posebej problematično, ko gre za zahtevne primere, kot so npr. denacionalizacijski postopki: *»Denacionalizacija in skrbništvo v denacionalizaciji. Nimam ekonomskih in finančnih znanj, da bi dejansko lahko pregledovala delo skrbnika«* in pa skrbništvo nad kverulanti: *»recimo kverulanti. Odvzeta jim je poslovna sposobnost. In naloge opravlja npr. center. To si moraš spis zložiti po pravilih številke sodišča... to rabiš pravnika, ki se bo v to poglobljajl« (FS CSD).*

Zato strokovni delavci s CSD predlagajo kadrovske okrepitve: *»Povsem podzasedeni smo, kar se tega tiče, skrbništva. In še glede na to, da je v zadnjih letih poraslo, ker v zadnjih letih je ogromno poraslo. in bo vedno huje«* (FS CSD). In ne samo kadrovske okrepitve nasploh, ampak zaposlovanje kadra z ustreznimi izobrazbenimi profili. Na nekaterih CSD nimajo zaposlenega nobenega pravnika, ki pa bi ga zaradi narave dela nujno potrebovali: *»Država bi morala poskrbeti, da bi kadrovsko bili zasedeni vsi centri enako. Pri nas še vedno nimamo pravnika. Sama moram vse pravne zadeve razčistiti«* (FS CSD).

Strokovni delavci pozdravljajo aktiv pravnikov, ki je po njihovem mnenju izjemno dobrodošel vir informacij in opore ter pomoči, kako v določeni situaciji postopati. Pri tem so tisti centri, ki nimajo zaposlenega nobenega pravnika v veliki meri prikrajšani: *»Obstaja aktiv pravnikov. Aktiva za skrbništvo pa ni. In se potem znotraj lokalnega okolja organiziramo. Mi smo se poskušali priključiti kar na Ljubljano. Dobro bi bilo, če bi obstajal tak aktiv še na področju države«* (FS CSD).

Udeleženci fokusnih skupin si zato želijo dodatna izobraževanja s tega področja. Izobraževanja bi po njihovem mnenju morala potekati v okviru delavnic (podobno, kot jih v okviru Socialne zbornice Slovenije na temo skrbništva že sedaj izvaja Nada Caharijaz Ferme) v manjših skupinah, vsaj dvakrat letno: *»Na nekaterih centrih sedaj opravljajo skrbniške naloge socialni delavci, na nekaterih pa pravniki in potem bi imeli dober team, ker bi tam dobili odgovore in bi bilo lahko zelo uspešno. Dvakrat na leto, da bi bilo in regijsko, ne za vse naenkrat«* (FS CSD).

Poleg tega so omenili tudi, da bi potrebovali nekoga, ki bi jim v določeni situaciji znal hitro in pravilno svetovati: *»Pogrešam, da kadar gre za kakšno občutljivo in zahtevno situacijo, da bi imela koga v tej državi poklicati in z njim predebatirati in zadevo postaviti na pravo mesto. Upravne enote imajo svoje inštanice, ko lahko vsak trenutek pošljejo vprašanja in odločajo samo o papirjih, ne o takih življenjskih zadevah, kot mi«* (FS CSD).

Prevzemanje skrbniških nalog vodi v preobremenjenost in pomanjkanje časa strokovnih delavcev za kakovostno opravljanje drugih nalog s tega področja: *»Kadar CSD prevzame funkcijo skrbnika, je zaradi preobsežnosti dela izvrševanje skrbniških dolžnosti skrčeno na minimalno raven, saj strokovni delavec, ki dela na tem področju težko za vse uporabnike izvršuje naloge skrbništva v svojem delovnem času in je*



*velikokrat primoran to storiti v svojem prostem času» (SA CSD). Pri tem je zlasti problematično to, da skrbniških nalog ni mogoče omejiti samo na delovni čas CSD. To se je nedavno izkazalo na primeru CSD Zagorje ob Savi, kjer je varovanka zaposlene na CSD, v nočnih urah želela vstopiti v prostore centra (Nimac 2013). Odgovor Skupnosti CSD je bil, da bi morala skrbnica v tem primeru poskrbeti za svojo varovanko, ne glede na to, da se je omenjeni dogodek pripetil izven uradnega delovnega časa CSD (Murgel 2013).*

Poleg tega zaradi preobremenjenosti strokovnih delavcev s CSD trpi tudi opravljanje neposrednega dela z uporabniki, osebni stik z uporabniki pa je eden temeljnih vidikov socialnega dela. Čačinovič Vogrinčič (2002) govori o pomenu *delovnega odnosa*, to je odnos med strokovnjakom in uporabniki, pri reševanju kompleksnih socialnih problemov. Vzpostavitev delovnega odnosa je prva naloga socialnega delavca, pri čemer je, po Hoffmanu (1994 v Čačinovič Vogrinčič 2002) pomembno upoštevati etiko udeležnosti, in sicer udeležnost v raziskovanju, ustvarjanju in interpretaciji zgodbe, ki nastaja. Ideji sodelovanja pa se preobremenjeni socialni delavec težko približa: *»Ko nam zavod pošlje skrbniško poročilo, običajno napiše, da so osebe osamljene in si želijo obiske. Ampak to res ni izvedljivo poleg vsega dela. Vsi zavodi so oddaljeni od nas in mi gre cel dan. Pa potem še pisati poročila, gresta dva dneva«/.../ »Ampak ni možno, da greva midve te ljudi pogledati, bi pa bilo prav. To je ravno ta problem. Midve teh ljudi ne vidiva« (FS CSD).*

Zato strokovni delavci, v kolikor imajo možnost za to, kombinirajo svoje delo z drugimi socialnimi službami, ki na področju skrbništva dopolnjujejo njihovo delo:

*»Pri nas imamo mogoče srečo, da je v okviru centra že dvajset let pomoč na domu in se tako lepo dopolnjujemo. Vsak trenutek, ko zaznaš na terenu problem, lahko izkoristiš nekoga, da gre na teren pogledati, kaj se s človekom dogaja, četudi še nimaš izdane odločbe. Jaz nimam časa, ali pa kdo drug iz pisarne, da bi šel pogledat. Tega drugod ni več, mi imamo pa srečo, da je to ostalo pri nas« (FS CSD).*

*»Mi imamo zadnje tri leta program socialnega vključevanja posebno ranljivih skupin in imamo preko javnih del vključene izvajalce, ki obiskujejo te osebe, tam kjer je skrbnik center. Problem je, ker če smo mi neposredni skrbnik, se jaz dobro zavedam, kaj lahko moj uporabnik naredi v popoldanskem času in v soboto in nedeljo. Jaz sem lahko v petek še pri njemu, v ponedeljek pa spet katastrofo pri njem najdem. Vedno smo še imeli tako srečo z izvajalci, da so pripravljene iti tudi v soboto in nedeljo*

pogledati varovanca. Jaz imam pozitivno izkušnjo, da je varovanec srečen, če ga še kdo drug pride pogledat, ker ve, da jaz ne morem» (FS CSD).

## 2.5 Povzetek

Na koncu povzemamo ključne težave, ki se pojavljajo na področju skrbništva. Identificirane težave, predstavljene v Preglednici 1, so strokovni delavci izpostavili na fokusnih skupinah in so odraz problemov, s katerimi se ti srečujejo v praksi.

*Preglednica 1: Identificirane težave in predlogi za njihovo reševanje*

<b>Problem</b>	<b>Opredelitev problema</b>	<b>Predlogi</b>
<b><u>1. Odvzem poslovne sposobnosti</u></b>	<i>Sam obstoj instituta odvzema poslovne sposobnosti</i>	ukinitvev instituta odvzema poslovne sposobnosti
		skrbništvo, naj velja samo za določene naloge, ki jih posameznik ne sme opravljati sam
		urediti stalno skrbništvo po vzoru Družinskega zakonika
		urediti stalno skrbništvo po vzoru tujih držav (npr. Nemčije)
		preoblikovati institut skrbništva, npr. v smislu zagovorništva
	<i>Predložitev predloga za začetek postopka za odvzem poslovne sposobnosti:</i>	
a) oblikovanje predloga za odvzem poslovne sposobnosti	določitev smernic, ki bi veljale kot obveza za timsko odločanje, ko gre za odvzem poslovne sposobnosti (podobno kot je to urejeno na področju nasilja) <sup>9</sup>	
b) problem kritja stroškov	naj sodišča večkrat po uradni dolžnosti podajo predlog za odvzem poslovne sposobnosti	
<i>Delni odvzem poslovne sposobnosti</i>	sodišča naj natančneje določijo, katere naloge sme oseba opravljati brez odobritve in katere ne	
<b><u>2. Skrbništvo za posebne primere</u></b>	<i>Nejasno kaj pomeni v "drugih primerih"</i>	zakonsko natančneje določiti, kdaj so podani pogoji za postavitvev skrbnika za posebni primer za varstvo pravic in koristi posameznika
	<i>Naraščanje števila skrbništev za posebni primer zaradi ščitenja interesov in nepoznavanja tega instituta s strani drugih institucij in</i>	izobraziti vpletene institucije in posameznike o obliki skrbništva za posebni primer

<sup>9</sup> Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 31/2009) v 6. členu določa, da lahko CSD po prejemu informacije o nasilju v družini, oblikuje multidisciplinarni tim, če meni, da je potrebno tudi sodelovanje drugih organov. Podobno bi lahko bilo določeno tudi v primeru skrbništev. Če bi strokovni delavci s CSD ugotovili, da jim za sprejetje nekaterih odločitev primanjkuje drugih strokovnih znanj, bi lahko sklicali strokovni kolegij, na katerega bi se bili povabljeni člani, dolžni odzvati.

<b>Problem</b>	<b>Opredelitev problema</b>	<b>Predlogi</b>
	<i>posameznikov</i>	
	<i>Zloraba instituta:</i>	
	a) ko se ga uporabi za prisilno pridržanje oseb v institucionalnem varstvu	uporaba sklepa sodišča
	b) ko gre dejansko za odvzem poslovne sposobnosti	zakonsko natančneje določiti, kdaj so podani pogoji za postavitve skrbnika za posebni primer za varstvo pravic in koristi posameznika
	<i>Ohlapna in pomanjkljiva zakonodaja</i>	zakonsko natančneje določiti razmejitve med posameznimi oblikami skrbništva
		zakonsko določiti prenehanje ukrepa, kot to velja za ostali dve obliki skrbništva
<b><u>3. Opravljanje skrbniške funkcije</u></b>	<i>Pomanjkanje skrbnikov</i>	zagotovitev povračila stroškov in izplačevanje nagrade v primerih, ko varovanci nimajo zadostnih sredstev
		uvedba plačljive in profesionalizirane skrbniške funkcije - v ta namen naj se oblikujeta dve listi skrbnikov: a) nabor oseb za opravljanje enostavnejših skrbniških nalog (npr. plačevanje položnic); b) nabor strokovnjakov z različnimi izobrazbenimi profili (npr. odvetniki, finančniki, ipd.)
	<i>Težave z izvajanjem skrbniške funkcije, zaradi pomanjkanja sredstev</i>	zagotovitev sredstev za izvajanje skrbniške funkcije in za najem strokovne pomoči v zahtevnih primerih (npr. za plačilo odvetnikov) - ustanovitev fonda v ta namen
	<i>Problem povrnitve škode, ki je nastala varovancu v primeru zlorabe skrbniške funkcije</i>	zagotovitev sredstev v ta namen
	<i>Ohlapna zakonodaja</i>	natančneje določiti kriterije, kdo je primeren skrbnik
		natančneje določiti pogoje in kriterije za dodelitev nagrade (kdaj, koliko, na kakšen način) bolj natančno definirati, kdaj naj se uporabi pupilne vloge
	<i>Pomanjkanje ustreznih znanj skrbnikov</i>	organizirati izobraževanja za skrbnike
<b><u>4. Delo CSD</u></b>	<i>Neposredno opravljanje skrbniške funkcije:</i>	
	a) kolizija interesov	pristojnosti glede odločanja o stalnem skrbništvu prenesti na sodišča
		oblikovati liste skrbnikov
	b) preobremenjenost strokovnih delavcev	zaposlovanje dodatnega kadra
<i>Pomanjkanje strokovnih znanj zaposlenih na</i>	oblikovati liste skrbnikov	
	dodatno zaposlovanje ljudi na CSD z ustreznimi	

Problem	Opredelitev problema	Predlogi
	<i>CSD v določenih zahtevnejših primerih</i>	izobrazbenimi profili, kot so npr. pravniki organiziranje dodatnih izobraževanj na regionalni ravni v okviru delavnic ali pa na nacionalni ravni po vzoru aktiva pravnikov, ki poteka na Skupnosti CSD določiti kontaktno osebo, na katero se lahko strokovni delavci CSD v primeru vprašanj, obrnejo

Podobne probleme (npr. nezdržljivost posameznih funkcij zaposlenih na CSD, težave s pridobivanjem skrbnikov, odvzem poslovne sposobnosti, ipd.), ki smo jih prepoznali v okviru pričujoče naloge, so strokovni delavci s CSD izpostavili že pred dobrim desetletjem, kot je razvidno iz poročila IRSSV iz leta 2001 (Kobal 2001). Področje skrbništva je zatorej nujno potrebno prenove in nekatere ideje, kako izpeljati nadgradnjo skrbništva v Sloveniji, ponujajo tudi primeri dobrih praks iz tujine, ki so predstavljeni v nadaljevanju.

### 3 UREDITEV PODROČJA SKRBNIŠTVA V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Izbor dveh evropskih modelov skrbništva je bil podan s strani MDDSZ; v poročilu sta tako analizirani Hrvaška in Švedska.

Poglavje o Hrvaški ureditvi področja skrbništva je napisala doc. dr. soc. Ivana Milas Klarić, zaposlena na Pravni fakulteti v Zagrebu in zajema opis različnih oblik skrbništva, opravljanje skrbniške funkcije s poudarkom na plačljivosti skrbniške funkcije ter vlogo CSD in sodišč.

Podatke za Švedsko pa smo pridobili s pomočjo drugih institucij. Virov v angleškem jeziku, ki bi zagotavljali verodostojne informacije namreč ni veliko, zato smo se bili primorani obrniti na strokovnjake, ki se na Švedskem ukvarjajo s tem področjem. Prošnjo za posredovanje zelenih informacij smo sprva prek elektronske pošte naslovili na pristojno švedsko ministrstvo, Ministrstvo za zdravje in socialne zadeve. Ker tudi po dveh poskusih odgovora nismo dobili, smo se obrnili še na ostale vire. Na koncu sta nam uporabne informacije in podatke o skrbništvu na Švedskem poslala doktor teologije, Christer Fjordevik, nadzorni varuh in predsednik občinske skupščine v Občini Värnamo in doktor prava, Torbjörn Odlöw s pravnega oddelka Šole za poslovanje, ekonomijo in pravo (ang. »School of Business, Economics and Law«), Univerze v Gothenburgu, s katerima smo bili v času nastajanja poročila v rednem stiku. Poglavje o Švedski tako temelji predvsem na virih, ki sta nam jih za potrebe naloge poslali omenjeni osebi ter na podlagi pregleda Zakona o starševstvu, ki na Švedskem ureja to področje.

Analiza Švedske, podobno kot velja za Hrvaško, obsega naslednje ravni: oblike skrbništva, skrbništvo in plačljivost, vlogo sodišč in vlogo nadzornega varuškega organa.

Skozi proces zbiranja podatkov in analiziranja obstoječih virov, smo morali biti zelo pozorni na terminologijo, ki je v nekaterih primerih lahko problematična oz. težko prevedljiva. Pri branju analize (to velja predvsem za poglavje o Švedski) je treba upoštevati, da se lahko pomen nekaterih besed pri prevajanju izgubi, saj lahko pride do napak že pri prevodu iz npr. švedskega besedila v angleški jezik. Obstaja verjetnost, da se pri uporabi angleške verzije o opisu skrbništva na Švedskem, pomen nekaterih izrazov v slovenščini nekoliko popači.

### 3.1 Ureditev skrbništva na Švedskem

Področje skrbništva je na Švedskem urejeno z Zakonom o starševstvu<sup>10</sup> (»Föräldrabalk«), ki je odpravil institut odvzema poslovne spodobnosti z novelo (1988: 1251), ki je stopila v veljavo 1. 1. 1989. Švedska je bila tako ena izmed prvih držav, ki so odpravile odvzem poslovne sposobnosti.

Ker postavimo z odvzemom poslovne sposobnosti osebo, ki je pod skrbništvom, na raven otroka, s čimer globoko posežemo v njegove človekove pravice, so se na Švedskem usmerili v iskanje rešitev, ki bi omogočale večjo opolnomočenost teh oseb, saj se njihove zmožnosti prav tako lahko razvijajo in nadgrajujejo. Herr (2001) ob tem tudi opozarja, da je za doseganje le-tega potrebno veliko potrpljenja in skupnega sodelovanja med vsemi pomembnimi akterji s tega področja: osebami, ki potrebujejo dodatno skrb, skrbniki, nadzornimi organi in ostalimi podpornimi službami. Vseeno pa meni, da obstaja možnost (ob razviti podporni mreži storitev), da lahko osebe same sprejemajo določene odločitve glede svojega življenja. Vloga skrbnikov je pri tem lahko le mentorska, zagovorniška.

Tudi Odlöw (2008) opozarja na pomembnost aktivnega sodelovanja posameznika pri opravljanju osebnih zadev, pri čemer se sklicuje na priporočilo Odbora ministrov Sveta Evrope št. R (99) 4, o načelih v zvezi s pravnim varstvom nezmožnih odraslih oseb. V 4. odstavku, 3. načela, omenjenega dokumenta, je navedeno, da naj bi bilo tem odraslim, kadarkoli je le mogoče, omogočeno opravljanje pravnih transakcij vsakodnevnne narave. Interes sodelovanja je omenjen in priznan tudi v okviru drugih politik, npr. v Konvenciji Združenih Narodov o pravicah invalidov ipd.

Večjo opolnomočenost varovancev je možno uresničiti na način, da se namenijo sredstva za oblike podpor in programov, ki spodbujajo povečanje samoodločanja in avtonomije oseb pod skrbništvom. Na Švedskem je bil pomemben korak v tej smeri narejen že leta 1967, ko je bil sprejet Zakon o duševnem zdravju (leta 1994 ga je nadomestil nov zakon, LSS – švd. »Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade«). Omenjeni zakon je postavil temeljne pogoje za razvoj rehabilitacijskih in individualiziranih storitev, ki jih lahko koristijo tudi tisti posamezniki z najtežjimi motnjami v duševnem zdravju. Drug viden napredek na tem področju pa se

---

<sup>10</sup> Föräldrabalk (1949:381). Dostopno preko: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19490381.htm> (29.4.2013).

je zgodil leta 1985, ko so z Zakonom o posebni skrbi namenjeni osebam s težavami v duševnem razvoju (ang. »Law No. 569: 1985, The Act for Special Care for Persons Suffering from Disturbed Psychological Development«), določili postopno opustitev vseh posebnih bolnišnic in ustanov, s prepovedjo novega sprejemanja oseb v te institucije (Herr 2001).

Procesi deinstitutionalizacije in razvoj storitev ter služb v skupnosti so privedle do razvoja novih storitvenih dejavnosti na tem področju. Na Švedskem imajo tako danes osebe z dolgotrajnimi hudimi težavami v duševnem zdravju možnost koristiti storitve osebne predstavnika (švd. »personlig ombud«, ang. »personal representative«) (Nilsson 2001 v Smolej idr. 2010). Storitve se zagotavljajo na lokalni ravni, izvajajo pa se preko neprofitnih prostovoljnih organizacij. Osebni predstavniki so lahko tako strokovnjaki kot laiki, njihova vloga se kaže predvsem v izvajanju zagovorniške in koordinacijske funkcije osebe. Storitve osebne predstavnika lahko koristi oseba, ki tovrstne storitve potrebuje, njena bližnja oseba ali strokovni delavec na tem področju (Olsson 2002 v Smolej idr. 2010).

Pomembno je, da se v okviru razvoja podpornih storitev za osebe s težavami v duševnem zdravju in drugih področjih, prepreči skrbništvo pod prisilo, razen v skrajnih primerih, kjer oseba zaradi določenih okoliščin ne zmore izražati svojega mnenja in želja. V vseh drugih primerih pa je smiselno, če ne nujno, uporabiti metode, ki omogočajo osebam pod skrbništvom sodelovanje z udeležbo in upoštevanje zasebnosti ter njihovega mnenja (Herr 2001).

### **3.1.1 Oblike skrbništva**

Na Švedskem obstajajo tri oblike skrbništva (Narat idr. 2010, 32):

- varuštvo: predstavlja skrb za osebnost in premoženje mladoletne osebe, ki potrebuje varstvo;
- skrbništvo (švd. »god man«; ang. »good man, custodian«): je skrb za osebnost in premoženje odrasle osebe in se nanaša le na omejen krog zadev (lahko tudi kot skrbništvo za posebni primer). Gre za obliko skrbništva, pri kateri ostane varovanec relativno avtonomen. Predstavlja neko vrsto mentorstva, kar pomeni, da skrbnik varovancu svetuje, ga spremlja pri odločitvah in je daleč od prisilne avtoritete. V splošnem je namenjen osebam,

ki imajo to zmožnost, da se še vedno same odločajo o večini zadev (Pearce 2012, 36).

- oskrbnništvo (švd. »förvaltare«; ang. »administrator, trustee«): ta institut je namenjen osebam, ki zaradi bolezni, duševne motnje ali drugih razlogov ne morejo skrbeti zase in upravljati svojega premoženja. Z institutom oskrbnništva se osebi ne odvzame poslovne sposobnosti in je uporabljen le v primerih, ko milejša oblika skrbništva ne zadostuje. Deluje na podoben način kot varuštvo nad mladoletniki. Oskrbnik v celoti prevzema odločitve glede varovančevih zadev, ki so mu dane v pristojnost.

### Varuštvo

Mladoletni osebi se postavi varuha, kadar je le-ta brez staršev, sta starša mladoletna ali če jima je odvzeta roditeljska pravica. Bratom in sestram, ki so prav tako mladoletni, se praviloma postavi skupen varuh, razen če temu nasprotujejo posebni razlogi (10. poglavje Zakona o starševstvu). Sodišče mora v primeru smrti staršev mladoletnika upoštevati njihove želje, če so pred smrtjo morda izrazili, katera oseba bi bila najprimernejša za opravljanje funkcije varuha (10. poglavje, 7. člen). Po 8. členu, 10. poglavja tega zakona, ima lahko mladoletna oseba tudi več varuhov.

Temeljna naloga varuhov je varovanje otrokovih osebnostnih in premoženjskih pravic in koristi, ki se nanašajo predvsem na področje zdravja, osebnega razvoja in izobraževanja. Pri tem mora, glede na mladostnikovo duševno zrelost in starost, upoštevati njegove želje in potrebe (6. poglavje, 12. člen). Na podlagi 18. člena, 10. poglavja Zakona o starševstvu, lahko predlog za postavitve mladoletnika pod varuštvo podajo varuhi, otrok sam, v primeru, da je že dopolnil 16 let, zakonski partner varovanca in bližnji sorodniki. Omenjene osebe imajo tudi pravico podati pritožbo na delo varuha (Narat idr. 2010, 32).

### Skrbnništvo (mentorstvo)

Gre za prevladujočo obliko skrbništva, ki jo pogosto opravljajo strokovno neusposobljene osebe. Uporablja se vedno, kadar je to le mogoče, zato da oseba pod skrbništvom ostane kar se da avtonomna (Herr 2001).



V 11. poglavju Zakona o starševstvu, 4. člen določa, da se skrbnika postavi osebi, ki zaradi bolezni, duševne motnje, slabega zdravja ali podobnih razlogov ne more varovati svojih pravic, upravljati svojega premoženja ali osebi, ki je odvisna od osebne pomoči.

Predlog oz. pobuda za postavitve osebe pod skrbništvo je lahko podana s strani osebe – bodočega varovanca, s strani varuha osebe (če je oseba mladoletna), partnerja/ke (zakonskega, zunajzakonskega), bližnjega sorodnika ali nadzornega varuha oz. varuškega organa. Ker primeri skrbništva (mentorstva) večinoma temeljijo na predhodnem soglasju osebe, ki potrebuje dodatno skrb in pregledu dokumentacije s strani sodišča, osebi, ki se jo postavlja pod skrbništvo, ni potrebno priti na obravnavo. Običajno traja imenovanje skrbnika od dva do tri tedne, pri zapletenih primerih pa lahko traja tudi do nekaj mesecev (Herr 2001).

Postopek postavitve osebe pod skrbništvo poteka tako, da se predlog oz. pobuda za postavitve pod skrbništvo vloži in pošlje nadzornemu varuškemu organu skupaj s poročilom socialne službe, v katerem so navedeni razlogi za postavitve pod skrbništvo. Kot že omenjeno, je pomembno, da je sam postopek odobren s strani osebe, ki se jo postavlja v vlogo varovanca. V primeru, da to ni mogoče, mora biti vloga dopolnjena še z zdravniškim potrdilom, ki nazorno prikazuje, da obravnavana oseba ne more podati svojega soglasja. Prav tako je potrebno pridobiti tudi soglasje posameznika, ki bo imenovan za skrbnika in bo prevzel vse odgovornosti, ki jih ta funkcija prinaša. Zatem odbor javnih varuhov oz. varuški organ opravi pregled dokumentov in vlogo posreduje oz. vloži zahtevek na okrožno sodišče. S tem ko okrožno sodišče sprejme svojo odločitev, izda skrbniku tudi dovoljenje za opravljanje skrbniške funkcije (Alzheimer Europe 2011).

Kadar se pod skrbništvo postavlja osebo, omenjeno zgoraj (4. člen, 11. poglavja Zakona o starševstvu), imenovanje skrbnika prevzame okrožno sodišče, v nekaterih drugih primerih pa je za to pristojen tudi nadzorni varuški organ. Ob tem je vedno potrebna privolitev osebe, ki jo postavljajo pod skrbništvo, razen če je oseba nezmožna dati svoje soglasje, kar se najpogosteje dokazuje z zdravniškim potrdilom (Narat idr. 2010, 32-33).

Skrbnik (mentor) mora vedno ravnati v skladu s soglasjem svojega varovanca (razen npr. pri rednih finančnih stroških, kot so plačevanje najemnine, plačevanje položnic

ipd.), kljub vsemu pa se lahko postavi skrbnika tudi osebi, ki ni sposobna dati svojega soglasja. Odlöw (2008) to izjemo pravila pojasnjuje s tem, da oseba kljub svojemu slabemu zdravstvenemu stanju (npr. izjemno huda demenca, ipd.), ne more še bolj škodovati sebi oz. sklepati pravnih poslov, ki bi škodovali njenemu premoženju, zato je bolj smiselno uporabiti ukrep skrbnika, kot oskrbnika. Nenazadnje je potrebno upoštevati načelo najmanjše možne intervencije in oskrbništvu izvajati le v primerih, kjer drugi ukrepi niso zadostni. Pravice in dolžnosti skrbnika so v grobem podobne pravicam in dolžnostim pooblaščenih oseb (Herr 2001).

Primarne dolžnosti skrbnika so zagotoviti primerno oskrbo in varstvo, ki ju varovanec potrebuje. Skrbnik (mentor) je obenem odgovoren tudi za varovančeve finančne zadeve in mora v mesecu dni od imenovanja, nadzornemu varuškemu organu predložiti seznam celotnega premoženjskega stanja svojega varovanca. Seznam mora vsebovati varovančeve osebne podatke, podatke premoženja, bančnih sredstev (vključno z imeni bank, številke bančnih računov, ipd.), podrobnosti o vrednostnih papirjih (npr. delnice in obveznice), podrobne podatke o nepremičninah, podrobnosti o lastniških stanovanjih ter o drugih premoženjskih obveznostih. Prav tako je v seznam potrebno vključiti osebne podatke skrbnika. Določene bančne račune je potrebno blokirati, da se prepreči nepooblaščen dvigovanje sredstev. Če se pojavi potreba po dostopu do teh sredstev, ki so blokirana, je potrebno soglasje nadzornega varuškega organa. Sredstva, ki so potrebna za kritje vsakodnevnih stroškov, se lahko preusmeri na račun, ki ni blokirana. Ne glede na to pa vsi računi ostanejo pod varovančevim imenom (Alzheimer Europe 2011).

Varovancu je omogočena uporaba pravnih sredstev zoper delo skrbnika, če le-ta deluje v nasprotju s svojimi pooblastili in ne dela v najvišjo korist varovanca (Herr 2001).

Kot že rečeno, pod to obliko skrbništva, spada tudi skrbništvo za posebni primer. Primeri, v katerih nadzorni varuh/varuški organ imenuje skrbnika mladoletni ali polnoletni osebi (11. poglavje, 3. člen), so naslednji:

- v primerih, ko prihaja do navzkrižja interesov med varovancem in skrbnikom oz. oskrbnikom ali varuhom;
- v primeru dedičev neznanega ali oddaljenega prebivališča, ko le-ti ne morejo uresničiti svoje pravice glede zapuščine ali je ne morejo upravljati;
- v primeru smrti, ko se ne more ugotoviti ali je pokojni zapustil dediče;
- v primerih, ko je oporočni dedič neznan, neznanega ali oddaljenega prebivališča;
- v primerih, ko je potrebno iz kakšnega drugega razloga poskrbeti za pravice in koristi odsotnega ali je potrebno upravljati njegovo premoženje;
- v primerih, kadar mora biti premoženje v oskrbi in upravi skrbnika na podlagi posebnih predpisov (Narat idr. 2010, 33).

Skrbnik (mentor) je lahko imenovan za posebni primer tudi, ko npr. nadomešča varuha mladoletne osebe, ki je trajno nezmožen oz. ne sme opravljati svoje funkcije ali pa je zadržan zaradi drugih razlogov. Npr., mladoletnikom, ki pridejo na Švedsko brez svojih staršev in zaprosijo za dovoljenje za bivanje, se v tem času dodeli skrbnika za posebni primer (mentorja), ki jih zastopa in ščiti njihove interese v obdobju do imenovanja varuha. V tem začasnem obdobju lahko skrbnik prevzame obe vlogi, tako skrbniško kot varuško (Ministry of Justice 2009, 45-46).

### Oskrbništvo

Oskrbništvo predstavlja obliko pomoči, ki je predstavljena kot zadnja možnost, ko nobena blažja oblika ne zadostuje (skrbništvo, pomoč notarja, sorodnika, osebnega zastopnika, itd.) (Herr 2001).

Do oskrbnika imajo pravico polnoletne osebe, ki so zaradi različnih bolezni ali motenj, v svojih odločitvah in izražanju interesov manj avtonomne in neodvisne ter potrebujejo dodatno podporo pri izražanju in zaščiti lastnih interesov, pri urejanju lastniških zadev ter skrbi zase. Oskrbnika imenuje sodišče, nadzorni varuški organ pa lahko prevzame določitev nalog, ki jih bo oskrbnik opravljal (Narat idr. 2010, 33).

Za razliko od skrbnika, ki se ob sprejemanju odločitev, ki zadevajo varovanca, z njim vedno posvetuje, lahko oskrbnik sprejema nadomestne odločitve, torej brez privolitve varovanca. Dolžnosti oz. naloge oskrbnika se določajo in razlikujejo od primera do

primera, glede na varovančeve posebne potrebe. Oskrbnik lahko upravlja več zadev, lahko pa je omejen le na upravljanje varovančevega premoženja ali njegov del. Varovanec v teh primerih izgubi pravico do odločanja, vendar ohranja pravico v vseh drugih zadevah, ki niso v pristojnosti oskrbnika (Alzheimer Europe 2011).

Vseeno pa varovanec v tej najbolj restriktivni obliki skrbništva, obdrži poslovno sposobnost, torej volilno pravico. Odlöw (2008) omenja, da je ravno volilna pravica velik razlog, da so na Švedskem odpravili odvzem poslovne sposobnosti, saj predstavlja pomembno politično pravico, ki pa z odvzemom, posameznika privede do stigmatizacije. Država osebam pod oskrbništvom omogoča, da prejmejo potrebno pomoč pri izvajanju volilne pravice. Fjordevik (2012) v svoji predstavitvi švedskega skrbniškega sistema dodaja še obstoj pravice varovanca do poroke brez privolitve oskrbnika. Poleg tega osebe, ki so postavljene pod oskrbnišтво, ohranijo tudi pomembnejšo pravno zaščito pri kateremkoli dejanju, ki ga v vlogi varovanca, v skladu z odločbo sodišča, ne smejo opraviti. Npr. če oseba, ki ima oskrbnika z neomejeno avtoriteto, opravi neko transakcijo, ki je sama ne bi smela opraviti, je še vedno polno zaščiten. Oskrbnik lahko to transakcijo prekliče, prav tako pa lahko zahteva nazaj tudi povrnitev vseh stroškov, ne da bi moral varovanec pri tem kriti morebitno nastalo škodo (Herr 2001).

Ker ima imenovanje oskrbnikov pomembne posledice za varovanca in moč delovanja brez posameznikove privolitve, so primeri postavitve pod oskrbnišтво predmet temeljitega sodnega nadzora (pridobitev zdravniškega potrdila, mnenja drugih ključnih oseb: partnerja, zakonca, bližnjih sorodnikov, varuškega organa, odbora socialnega skrbstva). Za zastopanje posameznika v teh primerih je pogosto zadolžen odvetnik (Herr 2001).

### **3.1.2 Skrbniki**

Vlogo skrbnika ali oskrbnika lahko prevzamejo družinski člani, v težjih primerih in ko skrbnika, ki bi bil pripravljen prostovoljno opravljati skrbništvo, ni na voljo, pa najpogosteje to nalogo prevzamejo strokovnjaki (Pearce 2012, 36). Skrbniki, ki so strokovno podkovani (odvetniki, računovodje, socialni delavci, itd.), imajo lahko hkrati tudi od 10 do 20 varovancev, kljub vsemu pa je še vedno najpogostejša praksa opravljanje skrbniške funkcije za enega varovanca (Herr 2001).

Zasebni ali javni organi ne smejo opravljati skrbniške funkcije, so pa za skrbnika lahko imenovane posamezne osebe, ki delajo v določenih institucijah. To se najpogosteje pojavlja v kompleksnejših primerih, ko je težko najti osebo, ki bi se prostovoljno javila za opravljanje skrbniške funkcije (Pearce 2012, 36-37). Vlogo skrbnikov (mentorjev) tako pogosto prevzamejo policisti, upokojeni učitelji, bančniki in politiki (Herr 2001).

Zakon o starševstvu (11. poglavje, 13. in 14. člen) določa, da se lahko v izjemnih primerih osebi imenuje več skrbnikov ali oskrbnikov. V primeru škode tretji osebi, so vsi skupno in posamično odgovorni za nastalo škodo varovancu (odgovornost se razdeli med njih glede na stopnjo krivde).

Skrbniška in oskrbniška funkcija sta trajni, kar pomeni, da trajata dokler sta tako varovanec, kot skrbnik in oskrbnik živa oz. dokler sta obe strani zadovoljni z obstoječim razmerjem (Pearce 2012, 36).

V primeru, da želi oskrbnik prenehati z opravljanjem oskrbniške funkcije, odločitev o tem sprejme nadzorni varuh/varuški organ (Sveriges Domstolar 2009).

V primeru varovančeve smrti se skrbniška funkcija samodejno<sup>11</sup> zaključi, »bivši« skrbnik pa lahko tudi potem pomaga npr. pri urejanju stvari povezanih s pogrebom varovanca, vendar ne več pod naslovom skrbniške funkcije (Fjordevik 2012).

### **3.1.3 Vloga sodišč**

Na Švedskem so pristojnosti o odločanju o skrbništvu v prvi vrsti zaupane sodiščem. Vendar pa sodišča tesno sodelujejo z nadzornimi varuhi oz. varuškimi organi in v določenih primerih lahko ti prav tako prevzamejo določene odločitve glede skrbništva.

Kot že omenjamo v prejšnjih poglavjih, so glavne naloge okrožnega sodišča na področju skrbništva predvsem postavitve osebe pod skrbništvo/oskrbništvo, imenovanje skrbnikov in oskrbnikov ter njihova razrešitev.

---

<sup>11</sup> V tem primeru ni potrebno odločanje sodišča.

V Zakonu o starševstvu 4. člen v 11. poglavju določa, kateri osebi se lahko postavi skrbnika oz. v skrajnih primerih oskrbnika. V skladu z omenjenim členom, ki smo ga podrobneje že predstavili (glej poglavje »Skrbništvo (mentorstvo)«), je naloga sodišča, da postavi osebo pod skrbništvo ali oskrbništvo, prav tako pa ji tudi imenuje skrbnika oz. oskrbnika. V večini primerov, lahko imenovanje skrbnikov prevzamejo tudi nadzorni varuhi/varuški organi (npr. pri skrbništvu za posebni primer) izjemoma pa lahko le-ti imenujejo tudi oskrbnike (npr. ko je oseba že pod skrbništvom ali oskrbništvom in kadar gre zgolj za zamenjavo skrbnika ipd.) (Fjordevik 2012). V primeru oskrbništva lahko sodišče pooblasti nadzornega varuha/varuški organ, da le-ta določi oskrbniške naloge (11. poglavje, 7. člen).

Odločitve o prekinitvi skrbniških funkcij so lahko podane s strani nadzornega varuha/varuškega organa ali s strani sodišč (Alzheimer Europe 2010). Skrbnik ali oskrbnik, ki svojo funkcijo zlorablja oz. zanemarja ali iz kakršnega drugega razloga ni več primeren za opravljanje skrbniške funkcije, je razrešen s strani nadzornega varuha. Čeprav je razrešitev skrbniških funkcij v pristojnosti sodišča, sam postopek razrešitve, vedno poteka v sodelovanju z varuškimi organi/nadzornim varuhom (Fjordevik 2012).

Na Švedskem je že pred leti potekala razprava o tem, da bi uvedli manj formalen model, ki bi prenesel pristojnosti imenovanja od sodstva na nadzorne varuške organe. Sodno mnenje o tem predlogu je bilo razdeljeno, vseeno pa za sedaj ostaja glavna vloga imenovanja, razrešitve ali zamenjave in možnosti kontrole letnih poročil pri sodiščih (Herr 2001).

### **3.1.4 Vloga nadzornega varuškega organa**

Vsaka občina ima nadzornega varuha oz. svoj nadzorni odbor – varuški organ. Uporablja se tudi izraz javni varuh oz. odbor javnih varuhov (ang. »Chief Guardian/Board, Public Trustee/Trustees' Committee«).

Imenovanje posameznega javnega varuha/varuškega organa je dolžnost vsake občine posebej. Na volitvah, ki potekajo vsake štiri leta, občinski svet na pobudo političnih strank izvoli člane v nadzorni odbor oz. izvoli posameznika, ki prevzame funkcijo nadzornega varuha. Potrebno je poudariti, da kljub temu, da je varuški organ

izvoljen na volitvah na lokalnem nivoju, njegova funkcija ni politična. Nadzorni varuški organ je nadzorovan s strani okrajnega administrativnega odbora (ang. »County Administrative Board«), najvišjo nadzorno stopnjo varuškega organa pa predstavlja varuh človekovih pravic (Fjordevik 2012).

Naloga varuških organov je izvajanje nadzora nad delom skrbnikov, oskrbnikov in varuhov. Pregledujejo letna skrbniška poročila, ki morajo vsebovati podatke o sredstvih in obveznostih, prihodkih, odhodkih, bančnih računih varovanca ter o ostalih relevantnih zadevah, povezanih z opravljanjem skrbniške funkcije (podobno vlogo pri nas opravljajo CSD). V kolikor varuški organ ugotovi, da letno poročilo skrbnika ni bilo oddano oz. je pomanjkljivo ali kako drugače ne ustreza, lahko na sodišče poda pobudo za razrešitev skrbnika, v najstrožjem primeru pa ga lahko ovadi policiji. Pregled letnih poročil pa je obvezen tudi zaradi morebitne zamenjave ukrepa oskrbniške funkcije s skrbniško, kadar je to mogoče (Fjordevik 2012).

Poleg samega izvajanja nadzora nad opravljanjem skrbniških funkcij, je nadzorni varuh oz. varuški organ odgovoren tudi za usposabljanje skrbnikov, oskrbnikov in varuhov, ki niso strokovno usposobljeni za opravljanje skrbniških nalog. To sicer ni zakonsko obvezno, se pa izobraževanja skrbnikov nekatere občine kljub vsemu poslužujejo. Velja namreč prepričanje, da je to zelo koristno, tako za varovanca, kot tudi za skrbnike, obenem pa to omogoča tudi lažje pridobivanje skrbnikov, saj je nadzorni varuh odvisen tudi od pridobivanja prostovoljcev za opravljanje funkcije skrbnika ali oskrbnika. Če je oseba primerno seznanjena s svojimi nalogami in učinkovito usposobljena za opravljanje skrbniške funkcije, hkrati pa ima s strani nadzornih organov zagotovljeno tudi ustrezno podporo, se zagotovo lažje prostovoljno javi, saj poleg želje po solidarnosti, tudi zaupa v svoje sposobnosti, nenazadnje pa je za samo funkcijo tudi simbolično nagrajena (več o plačljivosti glej podpoglavje »Plačljivost skrbniške funkcije«) (Fjordevik 2012).

Nadzorni varuh ima za opravljanje svojih nalog možnost zahtevati plačilo (Alzheimer Europe 2013). Načeloma pa so nadzorni varuhi oz. nadzorni varuški odbori organizirani prostovoljno, pod okriljem Švedskega združenja nadzornih varuhov (švd. »Föreningen Sveriges Överförmyndare«). Omenjeno združenje je neprofitna organizacija, katere poslanstvo predstavlja predvsem promocija dela nadzornih varuhov in varovanje njihovih interesov. Obenem pa poudarjajo pomembnost vloge

nadzornih varuhov v skupnosti, ki predstavljajo del družbene mreže socialne varnosti. Združenje se prav tako trudi, da bi se vzpostavilo redno sodelovanje in izmenjavanje izkušenj med člani, zato letno organizirajo študijske dneve za vse nadzorne varuhe, regijsko usposabljanje in informativne sestanke. Praksa, kjer nadzorni varuhi sodelujejo preko meja občin, je na Švedskem vedno pogostejša. Zakon namreč omogoča tudi drugo obliko sodelovanja nadzornih varuških organov, kjer je odbor javnih varuhov izvoljen za več občin skupaj, vendar ta način združevanja v praksi ni tako pogost (Fjordevik 2012).

### **3.1.5 Plačljivost skrbniške funkcije**

Zakon o starševstvu (12. poglavje, 16. člen) določa, da imajo varuhi, skrbniki in oskrbniki pravico do primernega nadomestila za opravljanje svojih storitev ter povračila stroškov, nastalih med opravljanjem skrbniške funkcije.

Plačljivost skrbniške funkcije ima na Švedskem dolgo zgodovino, saj so skrbniška nadomestila v švedski zakonodaji omenjena že od leta 1598. Trenutna zakonodaja, ki ureja področje skrbništva, v določenih točkah izhaja iz Zakona o dedovanju (ang. »Inheritance Code«) iz leta 1734, ki je določal, da je skrbnik, ki je dobro opravil svoje naloge, upravičen do nadomestila določenega s strani sodišča, razen če se je skrbnik plačilu odpovedal. Uredba iz leta 1669, v kateri je bilo zapisano, da se nadomestilo izplača v višini 5 % od varovančevih letnih neto prihodkov, je veljala vse do leta 1975, ko so bili uvedeni predpisi, ki veljajo še danes. Razlogi za spremembo zakonodaje v letu 1975 so bili povezani s tem, da je bilo težko pridobiti skrbnike, ki bi bili pripravljeni opravljati skrbniško funkcijo za varovanca, ki je imel zelo nizke prihodke. Poleg tega se je oblikovala težnja, da bi bilo potrebno v primeru varovančevih izredno nizkih dohodkov, nadomestilo kriti iz javnih sredstev (Odlöw 2013).

V skladu s tem, obstoječa zakonodaja s področja skrbništva določa, da so nadomestila in stroški iz varovančevega premoženja izplačani v primeru, ko je njegov prihodek 2,65 krat višji od osnovnega zneska oz., če varovančeva sredstva presegajo 2-kratnik cene osnovnega zneska (Pearce 2012, 37).



V letošnjem letu, letu 2013, znaša osnovni znesek 44.500 SEK (približno 5.186 EUR)<sup>12</sup>.

Kadar gre za stroške, ki so povezani z upravljanjem premoženja oz. posesti, se ti krijejo iz dobička premoženja. Če stroškov in nadomestil ni mogoče poravnati iz dobička premoženja oz. jih ne zmore izplačati varovanec<sup>13</sup>, se ti pokrijejo iz občinskega proračuna (Narat idr. 2010, 34).

Po oddaji letnega poročila, kar je naloga vsakega varuha, skrbnika in oskrbnika, nadzorni varuh oz. varuški organ predlaga primerno nadomestilo za opravljanje te funkcije, prav tako tudi oblikuje predlog o tem, kdo bo kril stroške nadomestila (varovanec ali občina). Višina nadomestila se izračuna na podlagi osnovnega zneska in glede na obseg nalog, ki jih omenjeni skrbniki opravljajo. Nadomestilo pa je potem uradno določeno v skladu s pooblastilom sodišča, pri čemer se upošteva tudi zapletenost in trajanje skrbniških primerov. Pri določanju same višine nadomestila, je navsezadnje v pomoč tudi skrbniško poročilo (Fjordevik 2012).

Z namenom, da bi se ohranila minimalna enotnost pri določanju višine nadomestila, je Švedsko združenje lokalnih oblasti in regij – SALAR (ang. »Swedish Association of Local Authorities and Regions«) izdalo okrožnico (najnovejša različica: švd. »Cirkulär 07:74 – Förslag till ersättningsregler«), ki vsebuje predloge za določitev enotne višine nadomestila. Predlogi so oblikovani glede na obseg in zahtevnost nalog za tri področja dela: upravljanje z varovančevim premoženjem, skrb za varovančevo osebnost in skrb za varovanja določenih pravic varovanca (Odlöw 2013) (glej Shemo 1).

---

<sup>12</sup> Pretvorjeno dne, 24.05.2013. Cena osnovnega zneska je izračunana na podlagi sprememb splošne ravni cen, v skladu z Zakonom o zavarovalništvu (ang. »National Insurance Act«, sedaj »Social Insurance Code« 2010: 110). Izračuni temeljijo na podlagi sprememb indeksa cen življenjskih potrebščin in so vzpostavljeni za celotno leto. Statistics Sweden – Consumer Price Index (CPI) – Price basic amount. Dostopno preko: [http://www.scb.se/Pages/TableAndChart\\_\\_\\_33884.aspx](http://www.scb.se/Pages/TableAndChart___33884.aspx) (3. 5. 2013).

<sup>13</sup> Švedsko nacionalno združenje za osebe z duševnimi motnjami, FUB (ang. »The Swedish Association for Persons with Mental Retardation«) je do tega, da se nadomestila povezana s skrbniško funkcijo krijejo iz varovančevega premoženja in dohodkov, v veliki meri kritično, saj meni, da to ni v skladu z načelom enakopravnosti, če mora oseba zaradi svojih posebnih potreb, plačevati določene stroške za kritje le teh (Inclusion Europe 2007, 6).

Shema 1: Določitev nadomestil glede na obseg in področje skrbniških nalog

	Upravljanje s premoženjem	Skrb za varovanje osebnost	Skrb za varovanje določenih pravic varovanca
lažje naloge	nadomestila določena na podlagi 5-10 % osnovnega zneska		nadomestila določena glede na urno postavko v skladu s porabljenim časom
težje naloge	nadomestila določena na podlagi 30 % + osnovnega zneska		

Vir: Povzeto po Odlöw 2013.

Za lažje naloge se npr. pri upravljanju s premoženjem upošteva upravljanje s transakcijskimi in varčevalnimi računi, kjer gre za manjše finančne zneske in ko varovanec določene finančne zadeve še vedno opravlja sam – v tem primeru so nadomestila določena na podlagi 5–10 % osnovnega zneska. Kot težje naloge pa so na drugi strani mišljene bolj aktivno upravljanje z varovančevim premoženjem, upravljanje z varovančevo nepremičnino, ipd. – v tem primeru so nadomestila določena v višini 30 % ali več osnovnega zneska. Pri opravljanju nalog, ki spadajo na področje skrbi za varovanje določenih pravic varovanca, so nadomestila izračunana glede na urno postavko v skladu s porabljenim časom, za dokončanje določene naloge (Odlöw 2013).

Nadzorni varuhi/varuški organi predlaganemu okviru za določitev nadomestila niso dolžni slediti, čeprav so v večini primerov ta pravila kljub vsemu podlaga za njihovo odločitev (Odlöw 2013).

Pri izplačevanju sredstev skrbnikom torej velja različen razpon sredstev, ki se letno izplačujejo (laičnim) skrbnikom in oskrbnikom, odvisno pač od zahtevnosti primera. Plačilo prejmejo tudi varovančevi sorodniki, ki opravljajo skrbniško funkcijo (z izjemo staršev mladoletnikov) (Herr 2001<sup>14</sup>):

<sup>14</sup> Podatki o višinah izplačanih denarnih sredstev so že nekoliko zastareli (iz leta 2001), vendar novjših podatkov ni bilo možno pridobiti.

- v povprečju letno plačilo za eno nalogo znaša okoli 7.000 SEK<sup>15</sup> (približno 816 EUR).
- V zahtevnejših primerih, je nadzorni varuški organ že odobril tudi večjo vsoto, in sicer v višini 150.000 SEK (približno 17.500 EUR); pripetilo se je celo, da so bila sredstva dodeljena v razponu od 15.000 – 20.000 SEK (približno od 1.750 – 2.330 EUR).

V številnih zelo zapletenih primerih oskrbnitva se sodeluje s profesionalnimi skrbniki. Njihova nadomestila so veliko višja kot pri laičnih skrbnikih, prav tako jih prejema mesečno, ne le enkrat letno, kot ostali skrbniki, saj gre v teh primerih za bolj kompleksna skrbništva (npr. reševanje pravnih ali finančnih zadev) (Fjordevik 2012). Nekateri profesionalni skrbniki so javno zaposleni, drugi prihajajo iz različnih institucij, pri čemer je kot oskrbnik imenovan posamezni predstavnik določene institucije in ne celotna institucija. Obstajajo pa tudi zasebniki, ki prevzemajo večje število skrbništev, kar jim, ne glede na to, da so nadomestila za opravljanje skrbniških nalog v povprečju nizka, prinese dovolj dohodka za opravljanje njihove dejavnosti (Odlöw 2013).

Potrebno je poudariti, da so bolj kot zaslužek, pomembni drugi interesi in vrednote. Denarno nadomestilo je zato zgolj simbolične narave, kot dodatna spodbuda in zahvala za opravljeno delo (Fjordevik 2012). Skrbništvo še vedno v prvi vrsti ostaja prostovoljna funkcija. Nekateri skrbniki niti ne zaprosijo za nadomestilo (npr. varovančevi sorodniki, še posebej, če bi se nadomestilo izplačalo iz varovančevih sredstev) (Odlöw 2013).

---

<sup>15</sup> Glede na opravljeno raziskavo iz leta 2004, je toliko približno znašala letna višina nadomestila za eno nalogo (Odlöw 2013).

### 3.2 Ureditev skrbništva na Hrvaškem<sup>16</sup>

Na Hrvaškem je področje skrbništva zakonsko opredeljeno v naslednjih dokumentih:

- Ustavi Republike Hrvaške (v nadaljevanju Ustava RH)<sup>17</sup>: varstvo otrok je zajeto v 63. in 64. členu, ki se lahko uporabljata tudi za področje skrbništva. Omenjeni 64. člen, ki pravi, da je »dolžnost vseh, da se zaščiti otroke in nemočne starše (hrv. »nemočne roditelje«) lahko razumemo tudi širše in ne velja zgolj za otroke, ampak predstavlja podlago tudi za varstvo odraslih oseb, zlasti starejših oseb, predvsem v smislu zaščite pred nasiljem v družini<sup>18</sup>. V okviru zaščite odraslih oseb z motnjami v duševnem zdravju in starostnikov, je potrebno izpostaviti še 14. člen Ustave RH, ki določa, da ima vsakdo v Republiki Hrvaški enake pravice, ne glede na raso, barvo kože, spol itd., kot zadnji kriterij pa Ustava RH določa še »druge značilnosti«. Ker 14. člen izrecno ne omenja zdravstvenega stanja, invalidnosti ali česa podobnega, velja, da se pojem »druge značilnosti« uporabi za varstvo prej omenjenih oseb.
- Zakonu o družini (hrv. »Obiteljski zakon – ObZ«)<sup>19</sup>, ki je temeljni zakon, ki na Hrvaškem ureja institut skrbništva, in sicer v petem poglavju, od 149. – 205. člena. Omenjeni zakon skrbništvo opredeljuje kot »obliko zaščite mladoletnih oseb, za katere starši ne skrbijo, polnoletnih oseb, ki niso sposobne skrbeti zase in oseb, ki zaradi drugih razlogov ne morejo varovati svojih pravic in interesov.« Obstajajo torej tri oblike skrbništva: a) skrbništvo nad mladoletnimi, katerega namen je opredeljen v 150. členu tega zakona: »S skrbništvom se mladoletnim varovancem nadomešča starševsko skrb«; b) skrbništvo nad odraslimi in podaljšanje roditeljske pravice, katerega namen je prav tako določen v 150. členu Zakonu o družini: »Odraslim varovancem se s skrbništvom zagotavlja osebno varstvo, nega, zdravljenje in usposabljanje za življenje in delo ter zaščita osebnega premoženja in interesov«. Pri tej obliki

---

<sup>16</sup> Avtorica tega poglavja je doc. dr. sc. Ivana Milas Klarić. Na mestih, kjer so podane vrednostne sodbe, gre za osebno mnenje avtorice, osnovano na podlagi njenih izkušenj, ki jih je pridobila tekom svojega delovanja na tem področju in niso podprta z ugotovitvami raziskav, razen če ni zapisano drugače.

<sup>17</sup> Ustav Hrvatske Republike, NN, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10.

<sup>18</sup> Zakon o zaščiti od nasilja u obitelji, NN, br. 137/09, 14/10, 60/10.

<sup>19</sup> NN, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11.

skrbništva gre za odvzem poslovne sposobnosti; c) skrbništvo za posebne primere, ki se ga lahko določi tako odraslim kot mladoletnim osebam.

- Podzakonski akti, ki so sprejeti v skladu z določbami skrbništva opredeljenih v Zakonu o družini. To so: a) Pravilnik o vodenju evidenc in spisov za osebe pod skrbništvom, načinu popisa in opisa njihovega premoženja in poročanje ter odgovornosti skrbnika<sup>20</sup>; b) Pravilnik o višini zneska in načinu izplačila nadomestila za skrbnika<sup>21</sup>.

Po Zakonu o družini (151. člen) lahko skrbniško funkcijo opravljajo skrbnik, skrbnik za posebni primer in CSD.

V skladu s 175. členom zakona<sup>22</sup> za skrbnika ne more biti imenovana oseba:

- kateri je bila odvzeta roditeljska pravica;
- kateri je bila odvzeta poslovna sposobnost;
- katere interesi so v nasprotju z varovančevimi;
- od katere se, glede na njeno vedenje, osebne lastnosti in odnos z varovancem, ne more pričakovati, da bo opravljala skrbništvo v skladu s pravili;
- s katero je varovanec sklenil pogodbo o dosmrtnem preživljanju;
- katere zakonec je z varovancem sklenil pogodbo o dosmrtnem preživljanju.

---

<sup>20</sup> NN, br. 32/05.

<sup>21</sup> NN, br. 32/05.

<sup>22</sup> V poglavju o Hrvaški se vsi členi navezujejo na Zakon o družini, razen če ni drugače navedeno.

Oseba, ki je lahko imenovana za skrbnika mora imeti naslednje lastnosti (174. člen):

- Za skrbnika je lahko imenovana oseba, ki ima lastnosti in sposobnosti potrebne za opravljanje skrbniške funkcije ter katera soglaša z opravljanjem omenjene funkcije. Če tako zahtevajo okoliščine primera in če je to v dobrobit varovanca, lahko CSD sam neposredno opravlja skrbniško funkcijo in v ta namen imenuje strokovnega delavca, ki je zaposlen na centru. Skrbniške funkcije ne moreta opravljati direktor in strokovni delavec, ki v centru delata na področju skrbništva.
- Za imenovanje skrbnika iz prejšnje alineje, ni potrebno predhodno soglasje bodočega skrbnika (torej samo v primeru, če je za skrbnika imenovan delavec CSD).
- Ista oseba je lahko skrbnik večjemu številu varovancev, če to ni v nasprotju z njihovimi interesi.
- CSD od varovanca, ki je sposoben razumeti situacijo in od njegovih bližnjih sorodnikov, pridobi mnenje o osebi, ki se jo bo imenovalo za skrbnika.

Navedeno nakazuje, da ni (formalnih) ovir, ki bi družinskim članom, zakoncem itd. preprečevale opravljanje skrbniških funkcij. CSD pred samim imenovanjem skrbnika preveri, ali obstaja možnost, da bi bila imenovana oseba v koliziji interesov z varovancem, kar je med družinskimi člani pogosto (pogosti so npr. razni družinski spori, zaradi dedovanja itd.). CSD si bo v praksi vedno prizadeval, da se za skrbnika imenuje neka fizična oseba (ki ni strokovni delavec CSD). V kolikor te osebe ne najde, ali če skrbniške funkcije ne želi opravljati nihče drug ali če center ugotovi, da obstaja kolizija interesov oz. da oseba ni primerna za skrbnika, bo imenoval osebo, ki je zaposlena na centru.

Strokovni delavci s CSD se v praksi srečujejo s težavami glede pridobivanja skrbnikov, saj sorodniki ne želijo vedno sprejeti skrbniške funkcije. Na drugi strani pa želijo biti dediči po smrti varovanca in zato bi bilo na tem mestu morda vredno premisliti, naj se v Zakon o dedovanju vpiše določba o neupravičeni zavrnitvi skrbniške dolžnosti, s čimer bi bili potencialni dediči primorani prevzeti skrbniško funkcijo (v kolikor želijo seveda dedovati premoženje, ki ga bo po svoji smrti zapustil varovanec).

V letu 2011 je bilo vsega skupaj 19.660 oseb pod skrbništvom. Od vseh oseb, ki so

za navedeno število varovancev opravljale skrbniško funkcijo, je bilo približno 3.900 skrbnikov strokovnih delavcev s CSD. Večina skrbnikov pa je vendarle družinskih članov (sorodnikov) oz. gre za neke druge fizične osebe.

Za opravljanje »zahtevnejših skrbništev«, to so tista skrbništva, ko ima varovanec npr. veliko premoženje, delnice, deleže v trgovskih podjetjih, sklade, ko obstaja potreba po sprožitvi sodnega postopka glede sporov itd., skrbniki (tudi tisti s CSD) praviloma nimajo potrebnih znanj za opravljanje le-teh.

V praksi se zato trenutno v težjih primerih imenuje skrbnika za posebni primer, ki je skoraj vedno odvetnik. Ti ne opravljajo nalog, ki bi trajale daljše časovno obdobje, ampak so imenovani samo za določeno opravilo. Ko zaključijo nalogo, se jim izplača enkratno nadomestilo.

Stroka že dlje časa opozarja na potrebo po izobraževanju skrbnikov (predvsem laičnih skrbnikov, vendar tudi samih strokovnih delavcev s CSD). Laične skrbnike naj se ne bi izobraževalo zgolj v trenutku pred samim imenovanjem za skrbniško funkcijo, temveč bi moralo sistematično potekati ves čas trajanja skrbniške funkcije. V začetni fazi bi moral biti poudarek na spoznavanju, kaj pomeni skrbniška dolžnost, kakšne so pravice skrbnikov in kakšne so njihove dolžnosti, kakšne so pravice varovancev, kateri vzroki privedejo do odvzema poslovne sposobnosti ipd. Kasneje pa bi se k tem spoznanjem dodala še bolj specifična znanja s tega področja. Pri izvedbi izobraževalnih programov naj bi sodelovali različni deležniki, tako sodni organi, CSD, zdravstvene ustanove, raziskovalni inštituti, itd.

Vsaka oseba lahko brez posebne obrazložitve, odkloni delo skrbnika, saj je skrbniška funkcija prostovoljna. Kljub izpostavljenemu dejstvu pa strokovni delavci CSD, nimajo pravice zavrniti skrbniške funkcije, saj so zaposleni na tem področju in je torej to njihovo delo. V praksi to povzroča veliko nestrinjanja pri strokovnih delavcih centrov, saj so že tako preobremenjeni z delom.

Zakon posebej ne predvideva omejitev glede števila varovancev na skrbnika. Vseeno bi bilo to priporočljivo, čeprav bi v danem trenutku taka sprememba pomenila veliko povišanje finančnih sredstev, namenjenih za zaposlovanje dodatnega kadra na CSD.

CSD ima na področju skrbništva torej naslednje pristojnosti:

- izvaja skrbniške funkcije (151. člen);
- pooblaščen je, da lahko za osebe, ki zaradi težav v duševnem zdravju ali iz drugih vzrokov ne morejo skrbeti za svoje interese in pravice, zahteva predložitev zdravstvenih podatkov, ki dokazujejo stanje teh oseb (160. člen);
- predlaga sodišču, da se sproži postopek za odvzem oz. vračilo poslovne sposobnosti in sodeluje v samem postopku (161., 324., 326. člen);
- sproži postopek za postavitve osebe pod skrbništvo (oz. postopke za druge oblike varstva oseb) in imenovanje skrbnika (198. člen);
- imenuje skrbnika za posebni primer osebi, ki je v postopku odvzema poslovne sposobnosti (161. člen);
- imenuje skrbnika za posebni primer odrasli osebi pod skrbništvom, v primerih, kadar je to določeno z zakonom oz., če je to potrebno (168. člen);
- imenuje skrbnika odrasli osebi, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost (162., 163., 174. člen) in določi njene dolžnosti in pravice (177. člen);
- dolžan je seznaniti osebo, katero namerava imenovati za skrbnika ter ji predstaviti njene pravice in dolžnosti v vlogi skrbnika;
- opravlja nadzor nad delom skrbnika (187. člen);
- odloča o izvrševanju starševske skrbi po dopolnjeni polnoletnosti, odloča o podaljšanju roditeljske pravice po polnoletnosti, kot tudi o prenehanju le-te po polnoletnosti (163. člen);
- skrbniku daje dovoljenje glede sprejemanja pomembnih odločitev in ukrepov v zvezi z osebo, njenim osebnim stanjem ali zdravjem (185. člen);
- skrbniku daje soglasje za opravljanje nalog, ki presegajo okvir njegovih pooblastil in se nanašajo predvsem na premoženje in pravice varovanca (186. člen);
- določa višino nadomestila za skrbnika (188. člen);
- določa znesek škode, ki jo je povzročil skrbnik, poleg tega ima pravico zahtevati odškodnino, lahko pa tudi sproži kazenski postopek proti skrbniku (190. člen);
- sodeluje pri predaji skrbniških dolžnosti (193. člen);
- preučuje pritožbe nad delom skrbnika (203. člen);
- spremlja razmere, v katerih živi varovanec (202. člen);
- spremlja delo skrbnika in mu nudi potrebno pomoč (202. člen);
- sodeluje z drugimi organi z namenom zaščite varovančevih interesov (201.



člen);

- vodi evidenco o varovančevi lastnini oz. o njegovem osebnem premoženju in za upravljanje le-tega pooblasti skrbnika (180. člen);
- zaradi zaznambe skrbništva v matično in zemljiško knjigo, odločitev o postavitvi osebe pod skrbništvo in prenehanju skrbništva posreduje matičarju in zemljiškoknjižnemu oddelku Občinskega sodišča;
- vodi evidenco o osebah, ki so pod skrbništvom in njihovem premoženju (205. člen).

Pristojnosti delovanja CSD so nadalje podrobneje opredeljene v Zakonu o socialnem varstvu (hrv. »Zakon o socialnoj skrbi«)<sup>23</sup>.

Za odvzem poslovne sposobnosti je pristojno sodišče v nepravdnem postopku<sup>24</sup>. Če sodišče odloči, da se osebi odvzame poslovna sposobnost, skrbnika imenuje CSD v upravnem postopku.

### 3.2.1 Skrbništvo nad mladoletnimi

Pod skrbništvo je postavljena mladoletna oseba, katere starši so (152. člen):

- umrli, so pogrešani, neznani ali pa najmanj en mesec dni ni znano njihovo prebivališče;
- jim je odvzeta poslovna sposobnost ali roditeljska pravica;
- če so mladoletni in jim po 120. členu tega zakona ni priznana poslovna sposobnost;
- odsotni ali ne morejo skrbeti za svojega otroka, niso pa ga zaupali v varstvo in skrbi osebi, ki izpolnjuje zahteve za opravljanje dela skrbnika.

V primeru, da so izpolnjeni pogoji iz 152. člena Zakona o družini, CSD sprejme odločitev o postavitvi mladoletne osebe pod skrbništvo in ji imenuje skrbnika.

---

<sup>23</sup> NN, br. 33/12.

<sup>24</sup> Na Hrvaškem ne obstaja poseben zakon, ki bi samostojno obravnaval nepravdne postopke. Zakon o družini (Obiteljski zakon) sicer vsebuje določbe o **posebnih nepravdnih postopkih**, med katerimi je tudi ta, ki se nanaša na **odvzem in vračanje poslovne sposobnosti (324. – 332. člen)**. Za to področje se zato uporabljajo določbe o nepravdnem postopku, ki ga ureja poseben predpis - Zakon o parničnem postopku, NN, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13.

Skrbnik je **pravni zastopnik varovanca**. Kadar je **varovanec otrok**, to določilo velja v celoti, razen v primeru, če je otrok starejši od 15 let in je zaposlen. V tem primeru otrok sam razpolaga s svojimi prihodki, skrbnik pa otroka zastopa v različnih sodnih in upravnih postopkih. Za nekatere postopke potrebuje skrbnik predhodno soglasje CSD (npr. za dokazovanje/izpodbijanje materinstva/očetovstva, pritožbe za preživljanje itd.). Nekatere izjave glede osebnega statusa, lahko otrok podaja tudi sam, čeprav je mladoleten (npr. zahteva za zakonsko zvezo pred polnoletnostjo, priznanje materinstva/očetovstva, soglasje za priznanje materinstva/očetovstva, soglasje za posvojitvev – otrok starejši od 12 let).

Odločitev o postavitvi mladoletne osebe pod skrbništvo in imenovanju skrbnika, kot tudi odločitev o prenehanju skrbništva, se vpiše v rojstno matično knjigo<sup>25</sup> in tudi v zemljiško knjigo, v kolikor ima varovanec nepremičnine.

Skrbnik ni dolžan živeti z mladoletnim varovancem, ampak se mladoletni varovanec na podlagi odločitve CSD »...*zaupa v varstvo in vzgojo skrbniku, drugi osebi, rejniški družini, domu ali zavodu ali pravni osebi, ki opravlja socialnovarstveno dejavnost*« (153. člen, 2. odstavek). Za skrbnika je seveda lahko imenovan tudi družinski član (stari starši, polnoletni bratje in sestre, sorodniki staršev – tete, strici) varovanca, zato se v praksi pogosto dogaja, da otrok pri svojem skrbniku dejansko živi. Otrok je zaupan v varstvo in skrb rejniški družini<sup>26</sup> ali pravni osebi iz doma ali zavoda predvsem takrat, ko skrbniško funkcijo opravlja strokovni delavec CSD.

Po 154. členu Zakona o družini so dolžnosti skrbnika naslednje: »*Skrbnik mladoletnega varovanca je, tako kot starš, dolžan skrbeti za otrokove pravice, zlasti pa za njegovo zdravje, vzgojo in izobraževanje.*« Kot bo razvidno v nadaljevanju besedila, se dolžnosti skrbnika, ne glede na to ali gre za skrbništvo nad mladoletnimi ali nad odraslimi osebami, na splošno ne razlikujejo.

Nekatere odločitve (ukrepi), ki zadevajo osebnost mladoletnega varovanca, sme skrbnik sprejeti samo s predhodnih soglasjem CSD (155. člen):

- odločitve o izbiri in spremembi šolanja in poklicnega usposabljanja, prekinitvi izobraževanja ali o zaposlitvi mladoletnika.
- pomembnejši ukrepi povezani z osebnostjo mladoletnega varovanca, zlasti s

<sup>25</sup> Zakon o državnih maticama, NN, br. 96/93.

<sup>26</sup> Zakon o udomiteljstvu, NN, br. 90/11, 78/12.

področja zdravja, osebnega stanja ter drugih pravic in interesov, povezanih z osebnostjo mladoletnika.

Skrbnik mora prav tako v primeru premoženja varovanca in drugih pravnih poslov, ki presegajo njegova pooblastila, ne glede na to ali gre za mladoletnega varovanca ali za odraslo osebo, pridobiti predhodno soglasje CSD (186. člen).

Skrbnik ni dolžan preživljati varovanca (mladoletnika, odrasle osebe), razen v primeru, ko je skrbnik oseba, ki je po zakonu dolžna preživljati varovanca. V tem primeru so dolžnosti preživljanja varovanca določene na podlagi določb o preživljanju, ki so določene v Zakonu o družini (206. – 246. člen). To velja v primerih, kadar je za skrbnika mladoletni osebi postavljen nekdo izmed starih staršev ali ko je za skrbnika polnoletni osebi imenovan starš oz. zakonski ali pa zunajzakonski partner.

Stroški za kritje osnovnih potreb varovanca se poravnajo iz (183. člen):

- varovančevega prihodka. Mladoletni varovanec, ki ima dohodke, je namreč dolžan prispevati za svoje preživljanje (156. člen)<sup>27</sup>;
- sredstev oseb, ki so varovanca po zakonu dolžne preživljati;
- sredstev socialne pomoči (socialnega varstva), v skladu z določbami posebnega zakona;
- varovančevega premoženja. To velja le izjemoma, v kolikor je to v korist varovanca, saj se premoženje sicer ne uporablja za zadovoljevanje osnovnih potreb varovanca in članov njegove družine;
- drugih virov.

Navedeno velja tako za mladoletne, kot tudi polnoletne varovance.

Vidik aktivne participacije mladoletnih varovancev je podan v 157. členu zakona, ki pravi: *»Mladoletni varovanec ima pravico, da so mu pomembne okoliščine primera podane na ustrezen način, da prejema nasvete in izraža svoje mnenje ter je obveščen o vseh možnih posledicah svojih odločitev. Njegovo mnenje se upošteva v skladu z njegovo starostjo in zrelostjo.«*

---

<sup>27</sup> Zakon o radu (NN, br. 149/09, 61/11, 82/12) določa, da se lahko otrok, ki je starejši od 15 let zaposli in da lahko samostojno upravlja s financami, ki jih na ta način pridobi. Omenjeni zakon določa tudi posebne zahteve, ki morajo biti izpolnjene, da lahko mladoletnik sklene pogodbo o zaposlitvi.

V skladu z določbami 203. člena, ima mladoletnik, starejši od 15 let, pravico do pritožbe na odločitev o imenovanju skrbnika.

Skrbništvo nad mladoletno osebo preneha (158. člen):

- s pridobitvijo poslovne sposobnosti;
- v primeru posvojitve otroka;
- s prenehanjem razlogov iz 152. člena tega zakona.

### Statistični podatki Ministrstva za socialno politiko in mlade za leto 2011<sup>28</sup> – za mladoletne osebe pod skrbništvom

Dne, 31. 12. 2011, je bilo na Hrvaškem **1.278 mladoletnih oseb pod skrbništvom**. Od tega je imelo **299** mladoletnikov za skrbnika delavca s CSD. Iz podatkov je razvidno, da je večina skrbnikov fizičnih oseb, ki niso delavci CSD, pri čemer pa ni mogoče ugotoviti, kdo so te fizične osebe; lahko predvidevamo, da so to predvsem družinski člani.

V povprečju je bilo leta 2011 pod skrbništvo postavljenih 309 otrok, v 78 primerih je bil za skrbnika imenovan strokovni delavec s CSD.

*Preglednica 2: Skrbništvo nad mladoletnimi osebami; podatki za leto 2011*

<b>Število mladoletnih oseb pod skrbništvom v letu 2011</b>	<b>309</b>
število mladoletnikov brez obeh staršev	72
število mladoletnikov, čigar staršem je bila odvzeta roditeljska pravica	97
število mladoletnikov, ki imajo mladoletne starše	63
število mladoletnikov pod skrbništvom iz razlogov, ki so določeni v 152. členu, 1. odstavek (4. točka)	77
- od tega otroci, ki imajo tuje državljanstvo ali otroci brez državljanstva	85
<b>Število otrok pod skrbništvom, ki so bili zaupani v varstvo in izobraževanje</b>	<b>551</b>
mladoletni varovanci, ki so bili zaupani sorodnikom	126
- od tega skrbnikom, ki so jih dolžni preživljati	56
mladoletni varovanci v rejniških družinah	136
<b>število rejnikov</b> , ki so opravljali dolžnosti skrbnika na dan 31.12.2011.	178
<b>število rejnikov</b> , ki so bili imenovani za skrbnika v letu 2011	57
mladoletni varovanci, ki so zaupani v varstvo domov/socialnih zavodov	96
mladoletni varovanci zaupani skrbniku	193

<sup>28</sup> Podatki za leto 2012 še niso na voljo.

### 3.2.2 Skrbništvo nad polnoletnimi osebami in podaljšanje roditeljske pravice

#### Predpogoji za odvzem poslovne sposobnosti in dve obliki odvzema poslovne sposobnosti

Pod skrbništvo (ali podaljšanje roditeljske pravice) se lahko postavi samo<sup>29</sup> tisto odraslo osebo, ki ji je bila v sodnem postopku (nepravdni postopek) odvzeta poslovna sposobnost.

Sodišče v nepravdnem postopku polnoletni osebi, ki zaradi težav v duševnem zdravju<sup>30</sup> ali drugih razlogov (npr. odvisnosti od opojnih substanc) ni sposobna skrbeti zase, za svoje pravice in interese ali če ogroža pravice in interese drugih oseb, delno ali popolno odvzame poslovno sposobnost (159. člen). Pri tem ne gre za (pravno) razliko med težo duševne motnje in stopnjo odvzema poslovne sposobnosti, temveč se sodišče v vsakem primeru posebej odloči, v kolikšni meri, če sploh, bo odvzeta poslovna sposobnost.

*Preglednica 3: Osebe pod skrbništvom; podatki za leto 2011*

<b>Skupno število oseb (otroci+odrasli) pod skrbništvom; podatki na dan 31.12. 2011.</b>	<b>19.660</b>
- od tega odraslih oseb pod skrbništvom	18.382
strokovni delavci s CSD, ki opravljajo skrbniško funkcijo	3.846
<b>Skupno število odraslih oseb pod skrbništvom; podatki na dan 31.12.2011.</b>	<b>18.382</b>
število oseb, katerim je bila v celoti odvzeta poslovna sposobnost	16.355
število oseb, katerim je bila delno odvzeta poslovna sposobnost	2.027
<b>Skupno število oseb, postavljenih pod skrbništvo v letu 2011</b>	<b>1.624</b>
- od tega odraslih oseb pod skrbništvom	1.315
strokovni delavci s CSD, ki opravljajo skrbniško funkcijo	279
<b>Število odraslih oseb postavljenih pod skrbništvo v letu 2011</b>	<b>1.315</b>
število oseb, katerim je bila v celoti odvzeta poslovna sposobnost	1.087
število oseb, katerim je bila delno odvzeta poslovna sposobnost	228

O razlogih za odvzem poslovne sposobnosti ni vodene nobene uradne evidence (niti na sodiščih niti na centrih), vendar pa lahko na podlagi pregleda velikega števila spisov, z zagotovostjo trdimo, da se, kot najpogostejši razlog za odvzem poslovne sposobnosti, pojavlja duševna bolezen, najpogosteje shizofrenija itd. Poleg tega so pogosti razlogi tudi motnje v duševnem razvoju – v teh primerih se praviloma podaljša roditeljsko pravico po polnoletnosti. Manjši delež odvzemov poslovne

<sup>29</sup> Izjema je skrbništvo za posebni primer, ki je podrobneje razloženo v nadaljevanju.

<sup>30</sup> Zakon o zaščiti oseba s duševnim smetnjama (NN, br. 11/97, 27/98, 128/99, 79/02) definira pojem duševne bolezni.

spособnosti pa se nanaša na težave z zasvojenostjo. **Kverulanstvo** na Hrvaškem ni razlog za odvzem poslovne sposobnosti.

Z odločitvijo o **delnem odvzemu poslovne sposobnosti**, sodišče določi tudi ukrepe, dejavnosti in posle, ki jih oseba sama **ne more** več opravljati, npr. razpolaganje in upravljanje s premoženjem, plačilom ali drugimi rednimi finančnimi prihodki, sprejemanje odločitev glede zaposlitve, podajanje izjav oz. sprejemanje odločitev, ki se navezujejo na zakonsko zvezo, starševsko pravico in skrb ter na druge osebne zadeve, razen če je to z Zakonom o družini drugače določeno (159. člen). Ostale naloge, ki jih sodišče ne predvidi, lahko oseba, ki ji je delno odvzeta poslovna sposobnost, še vedno samostojno opravlja.

### Postopek odvzema poslovne sposobnosti

Odvzem poslovne sposobnosti je mogoč samo v **sodnem, nepravdnem postopku**, za kar je pristojno okrožno sodišče (321. člen, 1. odstavek, 3. točka).

Takoj, ko se prične postopek odvzema poslovne sposobnosti za določeno osebo, mora CSD osebi, ki je v postopku, imenovati *posebnega skrbnika*, za katerega se uporabljajo določila skrbnika za posebni primer.

Sam postopek odvzema poslovne sposobnosti lahko sodišče prične po uradni dolžnosti ali na predlog CSD, zakonskega partnerja<sup>31</sup> osebe, njenih krvnih sorodnikov v ravni črti (najpogosteje starši ali otroci osebe) in v stranski črti do drugega kolena (bratje in sestre). V praksi postopek za odvzem poslovne sposobnosti najpogosteje (oz. skoraj vedno) prične CSD, ki je o tem, ali je potrebno osebo postaviti pod skrbništvo, tudi najbolje obveščen. Tudi kadar CSD o potrebi za odvzem poslovne sposobnosti izve od drugih oseb, ki bi lahko same dale pobudo za začetek postopka (npr. zakonski partner, sorodniki), bo skoraj vedno center tisti, ki bo podal uradni predlog za odvzem poslovne sposobnosti na sodišče. Nekoliko manj verjetno, čeprav kljub temu možno, je, da oseba sama zase poda predlog za odvzem poslovne sposobnosti (324. člen, 2. odstavek).

Osebe, pooblašene za uvedbo postopka za odvzem poslovne sposobnosti (oz. vračanje) imajo v tem postopku položaj stranke, ostale osebe, ki na sodišče podajo

---

<sup>31</sup> V zakonu za zunajzakonskega partnerja ali partnerja iz istospolne zveze to ni posebej navedeno.

pobudo za odvzem ali omejitev poslovne sposobnosti, pa so obravnavane kot predlagatelji, ki nimajo položaja stranke.

Predlog za uvedbo postopka mora vsebovati dejstva in dokaze, ki potrjujejo argumente za odvzem poslovne sposobnosti. Sodišče lahko povabi predlagatelje, da predložijo pisne ugotovitve in zdravniško mnenje ali kakšen drug dokument, ki jasno nakazuje na to, da oseba ni sposobna skrbeti za svoje pravice, potrebe in interese ali ogroža pravice in interese drugih (325. člen).

Predlagatelj v svojem predlogu ni dolžan predlagati obsega omejitve poslovne sposobnosti, njegova naloga je zgolj navesti razloge za samo uvedbo postopka in priložiti dokaze. Vseeno pa v praksi predlagatelj kot del vsebine predloga, navede tudi omejitev obsega poslovne sposobnosti, ki se mu zdi primerna (to velja predvsem takrat, ko je predlagatelj CSD).

Sodišče je dolžno na obravnavo pozvati osebo, ki je podala predlog za odvzem poslovne sposobnosti, osebo, proti kateri teče postopek, njenega skrbnika in CSD (326. člen, 1. odstavek).

Dolžnost sodišča, da na obravnavo povabi osebo, proti kateri teče postopek, je povezana z možnostjo ustne obravnave in osebne zaslišanja te osebe. V primeru, da je oseba v psihiatrični bolnišnici ali je nameščena v kakšni drugi socialnovarstveni ustanovi (praviloma gre za domove za starejše), bo sodišče ustno obravnavo z osebo izvedlo v sami instituciji (326. člen, 3. odstavek). Pomembno je, da se kadarkoli je le mogoče, upošteva to zahtevo zakonodaje, saj neposredni kontakt omogoča boljšo oceno o sami potrebi in obsegu morebitnega omejevanja poslovne sposobnosti ter skladnost s specifikami vsakega primera posebej. Prav tako pa lahko sodišče tudi odpove ustno zaslišanje osebe, proti kateri se vodi postopek, če bi ji lahko to škodovalo oz. če zaslišanje ni mogoče zaradi slabega zdravstvenega stanja osebe.

Osrednji del postopka za odvzem poslovne sposobnosti temelji na zdravniški strokovni presoji. V določbah, ki urejajo sam postopek odvzema poslovne sposobnosti je navedeno (327. člen, 1. odstavek), da mora osebo, proti kateri se vodi postopek, po sklepu sodišča, pregledati zdravnik oz. strokovnjak (najpogosteje so to strokovnjaki s področja psihiatrije in nevropsihiatrije, od katerih so nekateri že stalni sodni izvedenci), ki poda pisno poročilo o rezultatih in ugotovitvah pregleda.

Poleg ugotavljanja zdravstvenega stanja osebe, je dolžnost izvedenca (159. člen, 2. odstavek) tudi podati oceno o vplivu samega zdravstvenega stanja na sposobnost osebe, da zaščiti svoje potrebe, pravice in interese ter pravice in interese drugih oseb. To ne pomeni, da izvedenec tudi določi stopnjo odvzema poslovne sposobnosti. Odločitev o odvzemu poslovne sposobnosti in o sami stopnji odvzema, sprejme sodišče.

Sodišče lahko, v kolikor medicinski izvedenci menijo, da je to potrebno, odredi, da se osebo, ki mora biti strokovno obravnavana in pregledana, začasno (največ za tri mesece) namesti v psihiatrično bolnišnico (327. člen, 3. odstavek).

Sodišče lahko tudi prekine postopek in preloži odločitev o *delnem* odvzemu poslovne sposobnosti osebi, ki uživa opojne substance, v kolikor se ta odloči za zdravljenje v zdravstveni ustanovi (328. člen, 1. odstavek). Čas preložitve ne sme biti krajši od šestih mesecev in daljši od enega leta. Na ta način se zasvojeno osebo poskuša spodbuditi, da bi si priznala resnost in težo položaja in uvidela pomembnost zdravljenja. Da omenjena možnost v primeru delnega odvzema poslovne sposobnosti ne bi privedla do tega, da se osebe samo navidezno in kratkotrajno odločijo za zdravljenje, brez pravega namena ozdravitve, zakon določa, da lahko sodišče prekliče svojo odločitev v primeru, če oseba zapusti zdravstveno ustanovo ali je iz nje odpuščena zaradi neprimerne vedenja oz. se na kakšen drug način izogne zdravljenju (328. člen, 3. odstavek).

Dolžnost CSD je, da osebi, ki je v postopku za odvzem poslovne sposobnosti, imenuje posebnega skrbnika (161. člen, 2. odstavek). V tem primeru je vloga skrbnika zaščititi pravice in interese osebe, pri čemer ima skrbnik določena pooblastila, s katerimi se osebo v postopku precej omejuje. To pomeni, da se s posebnim skrbnikom na eni strani zavaruje osebo, na drugi strani pa se jo tudi omeji, saj je oseba šele v postopku odvzema poslovne sposobnosti in zato odločitev o postavitvi osebe pod skrbništvo še ni znana; v bistvu se torej omejuje osebo, ki je še vedno poslovno sposobna.

Postopek o odvzemu poslovne sposobnosti se zaključi z odločitvijo sodišča o odvzemu poslovne sposobnosti. Ta lahko zavrne predlog za odvzem poslovne sposobnosti, lahko pa tudi sprejme odločitev, s katero se osebi odvzame poslovna sposobnost, in sicer (kot že rečeno) v celoti ali deloma (159. člen, 1. odstavek).



Osebo, kateri je bila poslovna sposobnost odvzeta v celoti ali deloma, mora CSD postaviti pod skrbništvo in ji imenovati skrbnika v roku tridesetih dni od pravnomočno veljavne sodbe.

V skladu s prizadevanji, da omejitev poslovne sposobnosti traja čim manj časa oz. da ne gre za trajno odločitev, Zakon o družini določa, da je dolžnost splošnega zdravnika, da na vsake tri leta na zahtevo CSD posreduje svoje mnenje o zdravstvenem stanju varovanca (165. člen). Pri tem obstaja dilema, ali je obdobje treh let morda predolga doba; bolj primerno bi bilo časovno obdobje posredovanja zdravniških poročil skrajšati na eno leto.

Sodna odločitev o odvzemu poslovne sposobnosti se vroči stranki, ki je podala predlog za začetek postopka, osebi, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, njenemu skrbniku in CSD (329. člen, 1. odstavek)<sup>32</sup>. Z odločitvijo sodišča se spremeni tudi osebni status stranke in njene pravice ali dolžnosti – pravni učinki odločitve nastanejo, ko sodba postane pravnomočna (315. člen, 1. odstavek). Sodišče lahko kljub temu določi, da pravni učinki veljajo že pred pravnomočnostjo sodbe, če je to potrebno za zaščito osebe (315. člen, 2. odstavek). O tej odločitvi je sodišče dolžno obvestiti CSD.

Sodišče svoje odločitve ni dolžno posredovati osebi, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, če ta ne razume pomena in pravnih posledic odločitve oz. bi to škodovalo njenemu zdravju (329. člen, 2. odstavek).

Zakon o družini določa možnost ponovne vrnitve odvzete poslovne sposobnosti. V tem primeru je postopek skoraj povsem enak postopku odvzema poslovne sposobnosti. Sodišče lahko:

- zavrže zahtevo o ponovni vrnitvi poslovne sposobnosti;
- zavrne zahtevo za vračanje poslovne sposobnosti;
- delno zavrne/sprejme (možno je, da sodišče zmanjša obseg odvzema poslovne sposobnosti);
- sprejme zahtevo za vrnitev poslovne sposobnosti.

Postopek vračanja poslovne sposobnosti je v praksi zelo redek. Če že, se sprejmejo predvsem odločitve o zmanjšanju obsega odvzema poslovne sposobnosti.

---

<sup>32</sup> V praksi se pogosto dogaja, da se za skrbnika imenuje oseba, ki je bila že tekom samega postopka odvzema poslovne sposobnosti imenovana za skrbnika za posebni primer.

## Pravne posledice (učinki) odvzema poslovne sposobnosti

Sodišče lahko, v nepravdnem postopku, kot rešitev predloga za odvzem poslovne sposobnosti, sprejme odločitev o odvzemu poslovne sposobnosti **v celoti** ali **deloma**.

**Oseba, ki ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost**, načeloma ne more opravljati nobenih pravnih poslov, popolno skrb za to osebo, prevzame njen skrbnik. To pomeni, da je skrbnik dolžan skrbeti za osebnost, pravice, dolžnosti in dobrobit varovanca, upravljati njegovo premoženje in sprejemati ukrepe, da se oseba usposobi za samostojno življenje in delo (179. člen, 1. odstavek).

S pomočjo CSD je skrbnik dolžan sprejemati potrebne ukrepe za zagotovitev sredstev za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb varovanca (182. člen). Skrbnik zastopa varovanca (184. člen, 1. odstavek) in samostojno opravlja redne posle glede upravljanja varovančevega premoženja, razen če CSD ne odloči (184. člen, 2. odstavek) drugače. V primeru pomembnejših opravil, ki presegajo pooblastila skrbnika, kot so npr. odtujitev ali obremenitev varovančevih nepremičnin, odtujitev premičnin večje vrednosti, razpolaganje z varovančevimi lastninskimi pravicami itd., pa lahko skrbnik sprejema odločitve samo s predhodnim soglasjem CSD (186. člen, 1. odstavek). Predhodno soglasje CSD je sicer potrebno pridobiti vedno, ko se odloča o pomembnejših zadevah glede varovanca, njegovega osebnega in zdravstvenega stanja (185. člen).

Z odločitvijo o **delnem odvzemu poslovne sposobnosti**, sodišče določi tudi ukrepe, posle in dejavnosti, ki jih oseba sama **ni** sposobna opravljati, npr. razpolaganje in upravljanje s premoženjem, plačo ali drugimi stalnimi prihodki, sprejemanje odločitev glede zaposlitve, glede sklepanja zakonske zveze, roditeljske pravice ter drugih pomembnih osebnih zadev. Opravila, ki niso določena v primeru delnega odvzema poslovne sposobnosti, lahko oseba opravlja samostojno (159. člen, 3. in 4. odstavek).

Glede vpliva odvzema poslovne sposobnosti na možnost **sklepanja zakonske zveze** Zakon o družini določa, da je oseba, kateri je odvzeta poslovna sposobnost hkrati nesposobna za sklepanje zakona (27. člen).

Osebe, ki jim je bila odvzeta poslovna sposobnost **ne morejo samostojno priznati materinstva/očetovstva** (56. – 70. člen), prav tako tega v njihovem imenu ne more

storiti skrbnik. Materinstvo/očetovstvo osebe, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, se lahko ugotavlja v sodnem postopku (71. – 74. člen).

Oseba, kateri je bila odvzeta poslovna sposobnost (ne glede na stopnjo odvzema), tudi ne more posvojiti otroka (128. člen Zakona o družini). Starš, ki mu je bila odvzeta poslovna sposobnost, ne more dati soglasja za posvojitev svojega otroka (130. člen). Starš s popolnim odvzemom poslovne sposobnosti izgubi roditeljsko pravico, četudi o tem ne prejme odločbe (sklepa) sodišča<sup>33</sup>.

Ena od novosti hrvaškega pravnega sistema je ta, da so v letu 2013 osebe, katerim je bila odvzeta poslovna sposobnost, lahko prvič glasovale na volitvah. Poprej je bilo v skladu z določbami Zakona o registru volivcev iz leta 2007, določeno takole: *»Popisi (sezname) volivcev predstavljajo javno evidenco, v katero so vpisani hrvaški državljani, ki so dopolnili 18 let ali več, **razen tistih, ki jim je bila s pravnomočno sodbo odvzeta poslovna sposobnost...**«.*

Z novim **Zakonom o registru volivcev**<sup>34</sup>, odvzem poslovne sposobnosti ni več ovira za vpisovanje oseb v seznam volivcev.

#### Skrbnik osebe, kateri je bila odvzeta poslovna sposobnost – pooblastila, dolžnosti in pravice

Za skrbnika, ki zastopa varovanca, je lahko imenovan strokovni delavec CSD (neposredno opravljanje skrbništva) ali neka druga, fizična oseba (družinski član, sorodnik ali druga oseba – posredno skrbništvo). Kadar skrbniško funkcijo opravljajo strokovni delavci s CSD, je zaradi količine dela, ki ga ti opravijo, v veliki meri oteženo opravljanje skrbniških nalog na način, kot je to opredeljeno v zakonu.

Institut podaljšanja roditeljske pravice (163. in 164. člen) se uporablja, kadar imajo starši zmožnosti in željo skrbeti za svojega (odraslega/polnoletnega) otroka, ki mu je bila odvzeta poslovna sposobnost. Gre za odrasle osebe s težavami v duševnem razvoju. Pravni položaj starša je tako podoben skrbnikovemu, s to razliko, da je starš dolžan predložiti poročilo CSD enkrat letno, medtem ko mora skrbnik to storiti dvakrat letno.

---

<sup>33</sup> Evropsko sodišče za človekove pravice je na takšno zakonsko ureditvijo v nekem določenem primeru izrazilo nestrinjanje.

<sup>34</sup> NN, br. 144/12.

Skrbnik **odraslega varovanca** (kot tudi starš, ki so mu podaljšali roditeljsko pravico) je zakoniti zastopnik varovanca v tistem delu in za tista opravila, v katerih je varovancu odvzeta poslovna sposobnost. Izjave/odločitve glede osebnega statusa daje in sprejema varovanec sam, v kolikor je seveda sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih izjav. Redne upravne posle skrbnik opravlja sam, izredne uprave posle pa opravlja s predhodnim soglasjem CSD. Za izvajanje katerihkoli sodnih postopkov je vedno potrebno predhodno soglasje CSD.

Osrednje orodje nadzora nad delom skrbnika predstavlja skrbniško poročilo. Skrbnik ga je dolžan predložiti dvakrat letno oz. kadarkoli za to zaprosi CSD. Skrbnik, ki je po zakonu dolžan preživljati varovanca, poročilo predloži zgolj enkrat na leto oz. kadarkoli za to zaprosi CSD. Predložitev poročila enkrat na leto je tudi dolžnost staršev, katerim je bila roditeljska pravica podaljšana po otrokovi polnoletnosti.

Poročila se predložijo v pisni obliki ali ustno na zapisnik.

V praksi CSD najpogosteje pripravijo nek obrazec poročila, ki ga skrbnik potem samo izpolni. Na eni strani je izpolnjevanje skrbniških poročil na ta način nekoliko poenostavljeno in hitreje izvedljivo, vendar se na drugi strani tako nekoliko zanemari pomen podatkov o osebnosti varovanca, njegovem zdravstvenem stanju ipd., saj so poročila najpogosteje usmerjena predvsem v opisovanje podrobnosti povezane z varovančevim premoženjem.

Za opravljanje nalog, ki so povezane z razpolaganjem z varovančevim premoženjem, ki presegajo pooblastila skrbnika, mora skrbnik pridobiti predhodno soglasje CSD, poleg tega pa morajo biti potem ta sredstva tudi porabljena za varovančeve potrebe (šolanje, zdravljenje, preživljanje itd.). Seznam in opis varovančevega premoženja se sestavi še pred imenovanjem skrbnika.

**Dodatni nadzor nad življenjskimi pogoji varovanca in delom skrbnika** določa 202. člen, Zakona o družini:

- CSD mora spremljati razmere, v katerih varovanec živi. Strokovni delavec CSD je dolžan vsaj dvakrat letno obiskati varovanca, prav tako tudi takrat, ko to željo izrazi skrbnik ali varovanec.
- Strokovni delavec CSD je v roku osmih dni po obisku varovanca, dolžan napisati poročilo o tem.

- CSD spremlja delo skrbnika in mu nudi potrebno pomoč.

Obliko nadzora nad delom skrbnika omogoča tudi obstoj pravice do pritožbe nad imenovanjem in delom skrbnika (slednje velja tako za posredno kot neposredno skrbništvo).

*Preglednica 4: Pritožbe nad delom skrbnikov; podatki za leto 2011*

<b>Skupno število predloženih pritožb nad delom skrbnikov</b>	<b>88</b>
s strani varovancev	26
s strani sorodnikov	49
s strani pravosodnih organov	0
s strani državne uprave, lokalne samouprave	2
s strani zdravstvenih institucij	3
s strani izobraževalnih institucij	1
s strani socialno skrbstvenih ustanov	7

Skrbnik odgovarja materialno<sup>35</sup>, kazensko<sup>36</sup> in za kršitev skrbniških dolžnosti.

Skrbnik je odgovoren za škodo, ki jo je povzročil varovancu in za škodo, ki jo je varovanec povzročil drugim osebam pod določenimi pogoji (190. člen):

- Skrbnik odgovarja za škodo, ki jo je povzročil med opravljanjem svojih dolžnosti.
- CSD oceni višino nastale škode in skrbnika pozove, da v določenem roku povrne škodo, hkrati pa na sodišče poda zahtevo, da se terjatev zavaruje s skrbnikovim imetjem.
- V primeru, da skrbnik v navedenem roku ne povrne škode, CSD neposredno ali preko posebnega skrbnika, vloži tožbo za poravnavo odškodnine.
- Zaradi zaščite varovančevih pravic, ki so v tem primeru kršene zaradi nepravilnega ravnanja skrbnika, je CSD proti skrbniku dolžan sprejeti tudi druge ukrepe, določene z zakonom.

### **3.2.3 Skrbništvo za posebne primere**

Skrbnik za posebni primer je lahko dodeljen tako otroku, kot tudi odraslemu. Praviloma je dodeljen za varovanje posameznikovih interesov ali v primeru kolizije

<sup>35</sup> Za materialno škodo, ki jo skrbnik povzroči varovancu in za škodo, ki jo varovanec povzroči tretjim osebam (vendar samo če gre za namerno škodovanje ali pa za oškodovanje iz večje malomarnosti). Skrbnik je lahko oproščen, če dokaže, da je deloval po pravilih.

<sup>36</sup> Če je proti varovancu storjeno kaznivo dejanje, kot je določeno s Kazenskim zakonikom Republike Hrvaške.

interesov med varovancem in njegovim skrbnikom oz. med otrokom in njegovim zakonitim zastopnikom (staršem).

Z namenom zaščite osebnih in premoženjskih pravic ter interesov otrok, se skrbnika za posebni primer postavi v naslednjih primerih (167. člen):

- v postopku izpodbijanja materinstva in očetovstva, na podlagi 75. člena Zakona o družini;
- v postopku iz 111., 112. in 114. člena tega zakona (gre za ukrepe za zaščito osebnih interesov otrok, ki so v konfliktu s starši);
- v primeru kolizije interesov med njim in njegovimi starši, v lastniških postopkih ali sporih ali pri sklepanju nekaterih pravnih poslov;
- v primeru spora ali pri sklepanju pravnega posla med njimi, kjer ista oseba nad njimi izvršuje roditeljsko pravico;
- otroku, ki ima tuje državljanstvo in ki se brez spremstva zakonitega zastopnika nahaja na ozemlju Hrvaške;
- v drugih primerih, ko so interesi otrok in staršev v konfliktu.

Z namenom, da se zaščitijo osebne in premoženjske pravice ter interesi odrasle osebe, CSD imenuje skrbnika za posebni primer v naslednjih primerih (168. člen):

- osebi, za katero je vložen predlog za odvzem poslovne sposobnosti;
- osebi, za katero vsaj tri mesece ni znano prebivališče ali je kako drugače nedosegljiva in je brez zastopnika;
- varovancu, v primeru kolizije interesov med njim in njegovim skrbnikom ali bližnjim sorodnikom zakonskega partnerja, v lastninskih postopkih oz. sporih ali pri sklepanju nekaterih pravnih poslov;
- varovancem, v primeru kolizije interesov ali sklepanja pravnega posla med njimi, v primeru, ko imajo istega skrbnika;
- v drugih primerih, ko je to potrebno za zaščito pravic in interesov osebe.

Pomembno je poudariti, da se skrbnik za posebni primer imenuje odrasli osebi vedno, kadar je ta v postopku za odvzem poslovne sposobnosti. Njegove pristojnosti trajajo do zaključka postopka za odvzem poslovne sposobnosti ali pa do imenovanja osebnega skrbnika osebi (v roku 30 dni od pravnomočnosti sodbe o imenovanju skrbnika).

Statistični podatki Ministrstva za socialno politiko in mlade za področje skrbništva za posebni primer - za leto 2011

*Preglednica 5: Skrbništvo za posebne primere*

<b>Skupno število skrbništev za posebni primer za leto 2011</b>	<b>7.886</b>
od tega kolizijskih skrbništev (čl.168.odst.1.toč.3. Zakon o družini)	373
od tega kolizijskih skrbništev za otroke po čl. 167. odst.1. točka 1.	157
od tega kolizijskih skrbništev za otroke po čl. 167. odst.1. točka 2.	742
od tega kolizijskih skrbništev za otroke po čl. 167. odst.1. točka 3.	152
od tega kolizijskih skrbništev za otroke po čl. 167. odst.1. točka 4.	33
od tega posebni skrbnik za otroke, tuje državljane po čl.167. odst.1. točka 5.	563
od tega posebni skrbnik za otroke po čl.167. odst.1. točka 6.	234

### **3.2.4 Plačljivost skrbniške funkcije**

Sam pojem plačljivosti je omenjen v vseh hrvaških zakonih od osamosvojitve dalje, tako v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (hrv. »Zakon o braku i porodičnim odnosima«), kot v Zakonu o družini (iz leta 1998 ter dopolnjen in spremenjen iz leta 2003). Skrbniška nagrada je bila nenazadnje predvidena že v zakonih bivše Jugoslavije, ki so veljali tudi za Slovenijo. Osnovni zakon o skrbništvu iz leta 1947<sup>37</sup> je v 27. členu določal, da skrbnik praviloma svoje dolžnosti opravlja brezplačno, v določenih primerih pa je lahko upravičen tudi do nagrade. Prav tako je imel skrbnik pravico do povračila upravičenih stroškov.

Trenutno veljavni Zakon o družini v 188. členu določa pravice skrbnika na sledeč način:

- Skrbnik je upravičen do mesečnega nadomestila, ki je odvisno od njegovega dela in predanosti za varovanje pravic in interesov varovanca.
- Do nadomestila ni upravičen skrbnik, ki je po tem zakonu dolžan preživljati varovanca.
- Skrbnik ima pravico do izplačila nadomestila in povračila upravičenih stroškov, ki mu jih zagotovi CSD iz sredstev, ki jih določa 183. člen Zakona o družini, če s tem ni ogroženo zagotavljanje sredstev za pokrivanje osnovnih potreb varovanca.

<sup>37</sup> Osnovni zakon o starateljstvu, Službeni list FNRJ, br. 30/1947 (od 11. 4. 1947).

- Skrbnik, ki je zaposlen na CSD, ima pravico do mesečnega nadomestila za opravljanje skrbniških nalog, ki jih s posebno odobritvijo direktorja CSD, opravlja izven rednega delovnega časa.

Skrbnik ima danes torej pravico do: a) mesečne nagrade in b) povračila stroškov.

### Mesečna nagrada

188. člen Zakona o družini določa, da ima skrbnik pravico do mesečne nagrade, ki se določi glede na vrsto opravljenih nalog in predanosti za varovanje varovančevih pravic in dobrobiti.

V nadaljevanju za vsako posamezno skupino skrbnikov opišemo zakonski vidik izplačevanja nadomestil ter kako se ta določila odražajo v praksi:

- skrbniki laiki (najpogosteje so to družinski člani)

Do mesečne nagrade so skrbniki sicer upravičeni, vseeno pa to ne velja za tiste, ki so po zakonu dolžni preživljati varovanca. S tem se določba o plačevanju nekako »izniči«, saj velik del skrbnikov na podlagi te določbe, »izgubi« pravico do nadomestila - v praksi je namreč skoraj polovica skrbnikov družinskih članov in prav ti so najpogosteje tudi dolžni preživljati varovanca. Pogosto se tudi dogaja, da CSD skrbnike ne informirajo o obstoju te pravice, ampak počakajo, da vidijo, če bo skrbnik sam zahteval nagrado<sup>38</sup>.

Dejansko pa tudi zelo malo skrbnikov uveljavlja pravico do mesečne nagrade (v letu 2011 je bilo takih zgolj 276, kar je izredno nizko število glede na to, da je bilo leta 2011 skupaj 19.660 oseb pod skrbništvom) (glej Preglednico 6).

*Preglednica 6: Nadomestila za opravljane skrbniških funkcij*

Število skrbnikov, ki so uveljavljali pravico do izplačila nadomestila	276
Število varovancev, za katere se je uveljavljala pravica do izplačila nadomestila	438
Skupno število skrbnikov za poseben primer, ki so za opravljanje skrbniških dolžnosti dobivali nadomestilo	995
- od tega posebnih skrbnikov odvetnikov	991

<sup>38</sup> Pravilnik o višini in načinu izplačila nadomestila skrbniku (hrv. »Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika«).



Prav tako se »mesečna« nagrada ne izplačuje mesečno, kot bi lahko sklepali iz poimenovanja. V primeru, da se izplača, se dodeli le enkrat letno oz. po zaključeni nalogi, ki je trajala določeno obdobje.

V kolikor so sredstva za mesečne nagrade izplačana, se izplačujejo iz sredstev določenih v 183. členu Zakona o družini, če s tem niso ogrožena sredstva za zagotavljanje osnovnih življenjskih potreb varovanca. Gre za: prihodke in premoženje varovanca, sredstva oseb, ki so po zakonu dolžne preživljati varovanca ter sredstva iz drugih virov.

Če se sredstva za nagrade ne morejo izplačati iz navedenih virov, se poravnajo iz sredstev socialnega varstva (189. člen, 1. odstavek). Praviloma so nadomestila iz sredstev socialnega varstva v praksi redko izplačana, k čemer botruje tudi trenutno slabo ekonomsko stanje v državi.

Praksa izplačevanja nagrad se od enega centra do drugega lahko razlikuje. Način izplačevanja nadomestila določa Pravilnik o višini in načinu izplačila nadomestila skrbniku. Osnovo predstavlja osnovna mesečna višina nadomestila (500 kun, približno 70 EUR), ki jo je sprejela vlada in je že nekaj let nespremenjena. Nadomestilo je v praksi pogosto izplačano le v primerih, ko je vloženega veliko truda, znanja, torej če gre za obsežna in zahtevna skrbništva. V primeru izplačila nadomestila, se le-ta največkrat izračuna po sledeči formuli: osnova (500 kun) krat 3, kar potem skupno znaša okoli 1.500 hrvaških kun na leto (približno 200 EUR).

Izplačevanje nadomestil lahko pripomore k lažjemu pridobivanju skrbnikov, ravno zato je potrebno podpreti vidik plačljive skrbniške funkcije. Ker pa gre za relativno nizke denarne zneske (kot je razvidno iz zgornjega odstavka), nadomestilo ne predstavlja edine stimulacije za opravljanje skrbniške funkcije; kar je tudi prav, saj nadomestila sama po sebi, ne smejo biti edini dejavnik za sprejem opravljanja skrbniške funkcije, ker drugače lahko pride do »nasprotnega učinka« - znatno povečanje oseb (družinskih članov), ki bi zgolj zaradi prejemanja nadomestila, želeli postati skrbniki, svojih skrbniških dolžnosti pa ne bi opravljali kvalitetno.

Ugotovimo lahko torej, da skrbniki opravljanje skrbniških dolžnosti ne sprejemajo zaradi ugodnosti, ki bi izhajale iz visokih denarnih nadomestil, temveč še vedno zaradi občutka dolžnosti in skrbi za družinskega člana, vrednot in morda tudi zaradi

strahu pred morebitno obsodbo okolice, da so »zapustili« člana svoje družine in da ne želijo skrbeti zanj itd.

Seveda pa se v praksi pojavljajo osebe, katerih glavni motiv za opravljanje skrbniških dolžnosti predstavlja denar – vendar ne denar v smislu nagrade, ampak kot želja, da bi po svoji volji razpolagali z varovančevim premoženjem in vplivali na dedovanje njegovega premoženja. Tako vedenje sloni na napačnih pričakovanjih in je tudi protizakonito – zlorabe skrbniške funkcije se kaznuje v skladu z veljavnim zakonom.

#### - Neposredni skrbniki

Neposredni skrbniki praviloma nimajo pravice do mesečne nagrade, z izjemo, ko opravljajo skrbništvo izven rednega delovnega časa in če to odobri direktor CSD (188. člen). Vendar pa se tudi na tem mestu skrbniška nadomestila v praksi v splošnem ne izplačujejo. Razlogi so, kot že rečeno, primarno ekonomske narave, povezani s pomanjkanjem zadostnih sredstev v državnem proračunu. Strokovni delavci CSD sicer glede tega niso ravnodušni, njihovi očitki so v praksi kar pogosti (predvsem, ker menijo, da so preobremenjeni, saj prevzemajo veliko število neposrednih skrbništev, na drugi strani pa za tako odgovorno delo ne prejemajo primerne plačila). Kljub vsemu pa se ne poslužujejo pritožb, saj so sodni postopki dolgotrajni, dragi in negotovi, prisoten pa je tudi strah pred morebitnimi težavami na delovnem mestu.

#### - Skrbniki za poseben primer (najpogosteje so to odvetniki)

V praksi se nagrada najpogosteje izplačuje skrbnikom za posebni primer (v letu 2011 je nadomestilo prejelo 995 skrbnikov za posebni primer – glej preglednico 1) ob zaključku opravljenega dela. Praviloma so to odvetniki, vendar tudi ti ne prejemajo nadomestila v višini odvetniške tarife, ampak se plačilo določi na podlagi neke vrste »sporazuma« o nižjih zneskih. Nadomestila za skrbnike za poseben primer so upravičena, saj zahteva opravljanje te funkcije določeno znanje, spretnosti in veliko truda. Potrebno pa bi bilo zagotoviti tudi izobraževanja oziroma specializacijo odvetnikov za področje skrbništva, ne toliko v smislu pridobivanja pravnih znanj (saj gre vendarle v večini primerov za usposobljene odvetnike), ampak bolj v smislu vplivanja na senzibilnost skrbnikov pri zastopanju varovancev, saj bi šele tako lahko omogočili najkvalitetnejšo pravno zaščito varovancem.

## Pravica do povračila stroškov

188. člen zakona določa, da je skrbnik upravičen do povračila **upravičenih** stroškov, ki jih dobi povrnjene iz sredstev določenih v 183. členu Zakona o družini. Upravičenost stroškov ter vir izplačila sredstev mora odobriti **CSD**, saj s tem ne **smejo biti ogrožena sredstva za zagotavljanje osnovnih življenjskih potreb varovanca** (praviloma jih namreč v praksi najpogosteje plača varovanec sam).

Praviloma gre za stroške prevoza, ki nastanejo npr. zaradi obiskovanja varovanca, in druge potne stroške (npr. odhod v drugo mesto, kjer ima varovanec nepremičnino ipd.).

Skrbniki so dolžni shranjevati račune ipd., s katerimi lahko dokažejo nastale stroške.

Zaključimo lahko, da so nadomestila primerna stimulacija za prevzemanje in opravljanje skrbniške funkcije, vendar vsekakor ne smejo biti edini dejavnik (predvsem, ko skrbništvo opravljajo laiki). Nadomestila lahko zgolj v kombinaciji z ustreznimi izobraževanji prinesejo optimalne rezultate in s tem kakovostno zaščito varovancem. Predvsem pa bi se bilo potrebno zavzemati za profesionalizacijo skrbništva. V ta namen bi bilo primerno uvesti t.i. »skrbniške agencije«. To so institucije, ki se profesionalno ukvarjajo s skrbništvom, so specializirane zgolj za opravljanje nalog s tega področja in ki imajo pridobljeno dovoljenje za opravljanje svoje dejavnosti s strani države. Podobne agencije poznajo skoraj vse skandinavske države, ZDA, Velika Britanija, Nemčija, idr. Za vzpostavitev tovrstnega sistema bi bilo potrebno zagotoviti več sredstev v državnem proračunu (nadomestila bi se deloma izplačevala iz varovančevih sredstev, deloma pa iz državnega proračuna, odvisno pač od finančnega položaja varovanca), potrebno bi bilo sprejetje novih predpisov in reorganizacija sistema socialnega varstva.

Na Hrvaškem trenutno potekajo spremembe glede Zakona o družini in s tem posledično tudi glede instituta skrbništva (predvidene so predvsem spremembe povezane s skrbništvom nad odraslimi osebami, medtem ko bodo določbe o plačevanju skrbnikov ostale nespremenjene). Osnutek predloga bo poslan v parlamentarno razpravo predvidoma v septembru letošnjega leta.

### 3.3 Primerjalna analiza modelov skrbništva v izbranih evropskih državah

Analizirana modela skrbništva se med seboj precej razlikujeta, ker izhajata iz različnega družbenega, ekonomskega in kulturnega okolja. Zato moramo biti pri prenosu dobrih praks iz tujine v naš prostor pazljivi, saj spremembe, ki jih želimo uvesti na tem področju, ne morejo biti kar enostavno preslikane iz tujega okolja k nam.

Na podlagi pregleda tujih praks, lahko zaključimo, da je predvsem hrvaški model tisti, ki je glede na značilnosti ureditve področja skrbništva podoben slovenskemu.

Na Hrvaškem je temeljni zakon, ki ureja področje skrbništva, Zakon o družini, kar je v skladu z našim sistemom, kjer so določila, ki se nanašajo na omenjeno področje opredeljena v ZZZDR. Na Švedskem skrbništvo ureja Zakon o starševstvu.

Hrvaška zakonodaja, podobno kot slovenska, predvideva odvzem poslovne sposobnosti (s to razliko, da imajo po novem na Hrvaškem osebe, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost, pravico voliti), medtem ko tovrsten institut na Švedskem že dolgo ne obstaja več. Zato je na Švedskem velik poudarek na opolnomočenju oseb s posebnimi potrebami, kar je omogočeno z razvitim sistemom podpornih socialnih storitev v lokalni skupnosti. Aktivno vključenost v odločanje glede svojega lastnega življenja uporabnikom zagotavlja npr. možnost koriščenja storitev osebnega predstavnika. Švedski model skrbništva v tej točki predstavlja primer dobre prakse, po katerem bi se v prihodnje veljalo zgledovati. Pri nas je bil pomemben korak v tej smeri narejen z oblikovanjem Družinskega zakonika, ki je določal odpravo odvzema poslovne sposobnosti, vendar omenjeni dokument kasneje ni bil sprejet.

Med ključne akterje na področju skrbništva na Hrvaškem prištevamo CSD, skrbnike in sodišča, kar je v bistvu primerljivo s švedsko ureditvijo, kjer prav tako nastopajo omenjeni akterji, s tem, da vlogo CSD na Švedskem opravljajo nadzorni varuški organi. Razlika med izbranimi državama pa se kaže v razdelitvi pristojnosti med CSD in sodišči. Švedska sodišča npr. določijo obseg nalog in zadolžitve oskrbnikov, medtem ko na Hrvaškem sodišča odvzamejo oz. vrnejo poslovno sposobnost, skrbniške naloge pa določi CSD, podobno kot to velja za Slovenijo. Na drugi strani, pa pri delnem odvzemu poslovne sposobnosti na Hrvaškem obstaja praksa »negativne« določitve nalog s strani sodišč, kar pomeni, da sodišča določijo, katere

naloge oseba, ki ji je delno odvzeta poslovna sposobnost, ne more sama opravljati. Pri nas praksa na tem področju ni poenotena, saj nekatera sodišča določijo naloge, ki jih varovanec sme oz. ne sme opravljati, druga pa ne, kar je večina strokovnih delavcev s CSD na fokusnih skupinah izpostavila kot problematično.

Pri akterjih je potrebno omeniti še to, da je vloga CSD v določenih ozirih resda podobna vlogi varuških organov, kljub temu pa ta dva organa ne gre enačiti. CSD je na Hrvaškem, podobno kot v Sloveniji, javni zavod, medtem ko so v varuške organe na Švedskem vsake štiri leta izvoljeni politiki in funkcijo nadzornega varuškega organa opravljajo prostovoljno.

Nasploh prostovoljstvo na področju skrbništva nastopa kot pomemben dejavnik, saj je v obeh izbranih državah kot tudi pri nas skrbništvo prostovoljna funkcija. V Sloveniji in na Hrvaškem je to problematično iz dveh razlogov: a) v praksi CSD težko pridobijo osebe, ki bi bile pripravljene prevzeti skrbniške funkcije; b) posledično prevzemajo skrbništvo CSD, kjer lahko pride do kolizije interesov med CSD in varovancem, poleg tega pa to dodatno obremenjuje delo CSD. Na Švedskem je to urejeno tako, da obstajata dve vrsti skrbnikov: laiki in skrbniki strokovnjaki. Laiki za svoje opravljeno delo dobijo neko simbolično plačilo, ki je izplačano enkrat letno. V zahtevnejših primerih pa skrbniško funkcijo prevzamejo strokovnjaki z različnih področij, odvisno pač od vrste primera, in za svoje delo prejmejo višje zneske plačila kot laiki, poleg tega pa se jim nadomestila izplačuje mesečno. Sicer tudi zakonodaja na Hrvaškem predvideva izplačevanje nadomestil skrbnikom, vendar se zaradi slabe ekonomske situacije v državi to bolj poredko dogaja. Če že, nadomestila prejmejo skrbniki za posebni primer, vendar tudi takrat nadomestilo ni izplačano na podlagi odvetniške tarife (kot strokovnjaki to funkcijo najpogosteje prevzamejo odvetniki), ampak gre za neke nižje »dogovorjene« zneske.

Na Švedskem je poleg tega tudi pogosta praksa izobraževanja laičnih skrbnikov, ker so tako le-ti v večji meri pripravljene prevzeti skrbniško funkcijo, saj so zaradi pridobljenih znanj s tega področja bolj opremljeni za opravljanje skrbniških nalog, kot bi bili sicer. Podobno rešitev bi bilo smiselno uvesti tudi pri nas, saj je pridobivanje skrbnikov, kot je razvidno iz pogovorov s strokovnimi delavci, ena izmed osrednjih težav na področju skrbništva.

Preglednica 7: Primerjava izbranih evropskih držav

	Hrvaška	Švedska	Slovenija
<b>Zakon, ki ureja področje skrbništva</b>	Zakon o družini 2007 (hrv. »Obiteljski zakon«)	Zakon o starševstvu 1949 (švd. »Föräldrabalk«)	Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih 1976
<b>Osebe, ki lahko opravljajo skrbniško funkcijo</b>	<p>Zaželeno je, da je skrbnik oseba, ki je varovancu blizu: družinski člani, ostali sorodniki (teta, stric).</p> <p>V drugih primerih, ko za skrbnika ni mogoče imenovati bližnjega sorodnika pa nalogo skrbnika prevzame rejniška družina (če gre za mladoletno osebo), zavod oz. dom ali druga pravna oseba, ki je zaposlena na področju socialnega varstva.</p> <p>V zahtevnejših primerih je za skrbnika imenovan tudi odvetnik (skrbništvo za posebni primer).</p>	<p>Skrbniško in oskrbniško funkcijo lahko opravljajo tudi osebe, ki so varovancu blizu (starši, brat, sestra ali zakonski partner varovanca).</p> <p>V zahtevnejših primerih so za te vloge primernejši strokovnjaki s posameznega področja (odvetniki, socialni delavci, bančniki itd.).</p>	<p>Za skrbnika se, če je to mogoče in ni v nasprotju s koristmi varovanca, postavi varovančevega <b>sorodnika</b>.</p> <p>Lahko pa se skrbništvo poveri tudi ustrezni <b>pravni osebi</b>, ki imenuje odgovornega za izvajanje skrbništva. Če je oseba pod skrbništvom v varstvu in oskrbi v vzgojnem, socialnem ali drugem zavodu, je lahko skrbnik <b>vodja zavoda</b> (zavodsko skrbništvo).</p> <p>Za opravljanje tistih dejavnosti, ki ne spadajo v okvir redne dejavnosti zavoda (npr. skrb za premoženjske koristi varovanca) pa postavi CSD <b>posebnega skrbnika</b>.</p>
<b>Sistem plačljivosti oz. častnosti funkcije, ki jo opravlja skrbnik</b>	<p>Skrbnik je upravičen do <b>mesečnega nadomestila</b> in <b>povračila stroškov</b>. Izjema pri prejemanju nadomestila so skrbniki, ki so po zakonu dolžni preživljati varovanca.</p> <p>Skrbnik za posebni primer je upravičen do <b>enkratnega nadomestila</b> (večinoma so to odvetniki, ki so plačani na podlagi »sporazuma« med njimi in CSD). Vir za izplačilo nadomestila v teh primerih večinoma predstavljajo sredstva socialnega varstva.</p> <p>Sredstva za nadomestila se krijejo iz varovančevih prihodkov, iz sredstev oseb,</p>	<p>Skrbniki so za opravljanje skrbniških nalog upravičeni do <b>denarnega nadomestila</b> in <b>povračila stroškov</b>.</p> <p>Nadomestila in stroški so izplačani iz varovančevega premoženja v primeru, da je njegov prihodek več kot 2,65 krat višji od osnovnega zneska oz., če varovančeva sredstva presegajo več kot 2-kratnik cene osnovnega zneska.</p> <p>V primeru stroškov, povezanih z</p>	<p>Skrbnik opravlja posle <b>brezplačno</b>. CSD mu sicer lahko da nagrado, vendar ker za to ni predvidenih proračunskih sredstev, dobi nagrado le malo skrbnikov.</p> <p>CSD mora skrbniku nujno povrniti <b>stroške</b>, ki so nastali pri opravljanju poslov za varovanca. Stroški se krijejo iz sredstev varovanca, če pa jih ta nima, pa iz sredstev namenjenih skrbništvu.</p>

	<b>Hrvaška</b>	<b>Švedska</b>	<b>Slovenija</b>
	<p>ki so varovanca po zakonu dolžne preživljati, iz sredstev socialnega varstva, iz varovančevega premoženja ter iz drugih virov (če s tem niso ogrožena sredstva za zagotavljanje osnovnih življenjskih potreb varovanca). Če se sredstva za nagrade ne morejo izplačati iz navedenih virov, se poravnajo iz sredstev socialnega varstva.</p> <p>Neposredni skrbnik (strokovni delavec CSD) ima pravico do mesečnega nadomestila za naloge, ki jih z odobritvijo direktorja CSD opravlja izven rednega delovnega časa.</p> <p>Osnovna mesečna višina nadomestila je 500 kun (približno 70 EUR). Nadomestilo se sicer v praksi izplača le v primerih, ko je vloženega veliko truda, znanja (obsežna in zahtevna skrbništva). Nadomestilo se največkrat izračuna po sledeči formuli: osnova (500 kun) krat 3, kar znaša okoli 1.500 hrvaških kun <u>na leto</u> (približno 200 EUR).</p>	<p>upravljanjem premoženja oz. posesti, se stroški krijejo iz dobička premoženja.</p> <p>Če se sredstva ne morejo izplačati iz dobička premoženja, oz. jih ne more izplačati varovanec, se ti pokrijejo iz občinskega proračuna.</p> <p>Višino sredstev določi in odobri nadzorni varuški organ. Višina nadomestila je izračunana na podlagi odstotkov cene osnovnega zneska in glede na obseg nalog, ki jih skrbniki opravljajo.</p> <p>Kakšna bo vsota, je velikokrat odvisno tudi od zahtevnosti primera. Strokovno podkovani skrbniki prejemajo višja nadomestila, ki so izplačana mesečno, medtem ko laični skrbniki praviloma prejemajo nižja nadomestila enkrat letno.</p>	
<b>Omejitve pri opravljanju skrbniške funkcije</b>	<p><b><u>Skrbništvo nad mladoletnimi</u></b></p> <p>Skrbnik lahko samo s soglasjem CSD sprejme:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- odločitev o izbiri in spremembi šolanja, poklicnega usposabljanja;</li> <li>- odločitev o prekinitvi izobraževanja;</li> <li>- odločitev o zaposlitvi mladoletnika;</li> <li>- odločitve povezane z zdravjem mladoletnika;</li> <li>- dokazovanje/izpodbijanje</li> </ul>	<p><b><u>Varuštvo</u></b></p> <p>V pomembnih zadevah mora varuh upoštevati mnenje varovanca, ki je dopolnil 16 let. Za opravljanje določenih nalog potrebuje varuh dovoljenje nadzornega varuškega organa.</p> <p><b><u>Skrbništvo (mentorstvo, skrbništvo za posebni primer)</u></b></p> <p>Skrbnik mora v</p>	<p><b><u>Skrbništvo nad mladoletnimi</u></b></p> <p>Skrbnik lahko pomembnejše odločitve izpelje le s privolitvijo CSD:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- oddaja mladoletnika v vzgojni zavod ali tretji osebi v vzgajanje in oskrbo;</li> <li>- odločitev da varovanec prekine izobraževanje ali spremeni smer študija;</li> <li>- odločitve o izbiri in</li> </ul>

	<b>Hrvaška</b>	<b>Švedska</b>	<b>Slovenija</b>
	<p>materinstva/očetovstva;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- druge odločitve povezane z osebnimi pravicami in interesi mladoletnika;</li> <li>- odločitve glede pravnih poslov, ki presegajo njegova pooblastila.</li> </ul> <p>Če je otrok starejši od 15 let in zaposlen, lahko sam upravlja s svojimi prihodki iz zaposlitve.</p> <p><b><u>Skrbništvo nad odraslimi</u></b></p> <p>Skrbnik lahko samostojno upravlja z varovančevim premoženjem, pri vsakem važnejšem opravilu mora upoštevati mnenje in želje varovanca (če je to možno in če je varovanec zmožen razumeti situacijo).</p> <p>Predhodno soglasje CSD je sicer potrebno pridobiti vedno, ko se odloča o pomembnejših zadevah glede varovanca, njegovega osebnega in zdravstvenega stanja.</p> <p>Skrbnik lahko samo s soglasjem CSD sprejme odločitve o:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- odtujitvi ali obremenitvi varovančevih nepremičnin;</li> <li>- odtujitvi varovančevih premičnin večjih vrednosti;</li> <li>- razpolaganje z varovančevimi lastninskimi pravicami.</li> </ul>	<p>pomembnejših zadevah upoštevati mnenje varovanca, ki je dopolnil 16 let.</p> <p>Skrbnik, ki zastopa odraslega varovanca, mora pridobiti njegovo soglasje za vsa pravna dejanja, sicer dejanje proti varovancu nima pravnega učinka (izjema so redna pravna posla: npr. plačevanje rednih položnic). Skrbnik, ki je storil pravno dejanje brez soglasja varovanca mora oškodovani osebi povrniti nastalo škodo.</p> <p>Postavitev pod skrbništvo temelji na predhodnem soglasju osebe (varovanca), obstaja tudi izjema tega pravila, ko se lahko pod skrbništvo postavi osebo, ki ni zmožna dati svojega soglasja (v tem primeru potrebno zdravniško dokazilo).</p> <p><b><u>Oskrbništvo</u></b></p> <p>Osebi se z imenovanjem oskrbnika ne odvzame poslovne sposobnosti, prav tako se to obliko skrbništva uporablja v skrajnih primerih, ko nobena druga oblika pomoči ne zadostuje (oskrbnik v celoti prevzema nadomestne odločitve glede zadev, ki so mu dane v pristojnost, pri ostalih zadevah varovanec sam sklepa posle).</p>	<p>opravljanju varovančevega poklica ter</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- odločitve o nekaterih zdravstvenih ukrepih.</li> </ul> <p><b><u>Skrbništvo nad odraslimi</u></b></p> <p>Skrbnik samostojno upravlja s premoženjem varovanca v varovančevem imenu in na njegov račun.</p> <p>Za vsakršen posel, ki presega skrbnikova pooblastila (npr. odtujitev ali obremenitev varovančevih nepremičnin), mora pridobiti soglasje CSD.</p>



	<b>Hrvaška</b>	<b>Švedska</b>	<b>Slovenija</b>
		<p>Sodišče ali nadzorni varuški organ (po pooblastilu sodišča), oskrbniku določi omejen krog zadev, ki jih lahko opravlja.</p> <p>Pravni posli, ki jih oskrbnik sklene izven svojih pristojnosti, ne učinkujejo proti varovancu.</p>	
<b>Obstoj instituta skrbnika za posebni primer</b>	<p><b><u>Skrbništvo nad mladoletnimi</u></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- v postopku izpodbijanja materinstva oz. očetovstva iz 75. člena Zakona o družini;</li> <li>- v primeru ukrepov za zaščito osebnih interesov otrok, kot je to opredeljeno v 111., 112. in 114. členu tega zakona;</li> <li>- v primeru konflikta interesov med otrokom in njegovimi starši, v lastniških postopkih ali sporih ali pri sklepanju nekaterih pravnih poslov;</li> <li>- v primeru spora ali pri sklepanju pravnega posla med otroki, kjer ista oseba nad njimi izvršuje roditeljsko pravico (starševsko skrb);</li> <li>- kadar je otrok tuj državljan in se brez zakonitega zastopnika nahaja na območju Hrvaške;</li> <li>- v drugih primerih, kadar prihaja do navzkrižja interesov med otroki in njihovimi starši.</li> </ul> <p><b><u>Skrbništvo nad odraslimi</u></b></p>	<p>Institut skrbnika za posebni primer, kot ga poznamo pri nas, ustreza švedskemu institutu skrbništva. Uporablja se ga:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- v primerih, ko prihaja do navzkrižja interesov med varovancem in skrbnikom oz. oskrbnikom ali varuhom;</li> <li>- v primeru dedičev neznanega ali oddaljenega prebivališča, ko le-ti ne morejo uresničiti svoje pravice glede zapuščine ali je ne morejo upravljati;</li> <li>- v primeru smrti, ko se ne more ugotoviti ali je pokojni zapustil dediče;</li> <li>- v primerih, ko je oporočni dedič neznan, neznanega ali oddaljenega prebivališča;</li> <li>- v primerih, ko je potrebno iz kakšnega drugega razloga poskrbeti za pravice in koristi odsotnega ali je potrebno upravljati njegovo premoženje;</li> </ul>	<p>Zakon določa naslednje vrste skrbništva:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- skrbnik za odsotno osebo;</li> <li>- skrbnik za neznanega lastnika premoženja;</li> <li>- kolizijski skrbnik;</li> <li>- skrbnik za varstvo pravic in koristi tujega državljana;</li> <li>- skrbnik v drugih primerih, kadar je to potrebno za varstvo pravic in koristi posameznika.</li> </ul>

	<b>Hrvaška</b>	<b>Švedska</b>	<b>Slovenija</b>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kadar je v postopku odvzema poslovne sposobnosti (v slovenski zakonodaji je za tak primer predvidena dodelitev začasnega skrbnika);</li> <li>- kadar najmanj tri mesece ni znano prebivališče osebe oz. je nedosegljiva in nima določenega zastopnika;</li> <li>- varovancu, v primeru kolizije interesov med njim in njegovim skrbnikom ali bližnjim sorodnikom, v lastninskih postopkih oz. sporih ali pri sklepanju nekaterih pravnih poslov;</li> <li>- varovancem, v primeru kolizije interesov ali sklepanja pravnega posla med njimi, v primeru, ko imajo istega skrbnika.</li> </ul> <p>V drugih primerih, kadar je potrebno zaščiti pravice in interese določene osebe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- v primerih, kadar mora biti premoženje v oskrbi in upravi skrbnika na podlagi posebnih predpisov.</li> </ul>	

Vir: Prirejena in dopolnjena tabela po Narat idr. 2010.

## 4 ZAKLJUČEK IN PREDLOGI

Osrednji namen naloge je bil pripraviti strokovne podlage za nadgradnjo instituta skrbništva. Da bi lahko zapisali smernice za naprej, smo morali najprej ugotoviti, kakšno je pri nas obstoječe stanje na področju skrbništva in na katerih mestih so še potrebne izboljšave oz. spremembe.

Temelj analize trenutne situacije na področju skrbništva predstavljata izvedbi a) spletne ankete ter b) fokusnih skupin s strokovnimi delavci s CSD.

Ugotovitve krajšega anketnega vprašalnika, ki smo ga po elektronski pošti poslali vsem CSD, so nam služile kot podlaga za pripravo vprašanj za fokusne skupine. Odziv centrov je bil dober, saj so na spletni anketni vprašalnik odgovorili skoraj vsi – 56 CSD od skupaj 62 CSD (kar predstavlja 90% vseh CSD). Na ta način smo skozi perspektivo strokovnih delavcev s CSD pridobili nek okvir in grob vpogled v področje skrbništva: njihovo oceno o dosedANJI ureditvi področja skrbništva, kaj je po njihovem mnenju pri obstoječi ureditvi skrbništva pozitivno oz. negativno, s katerimi težavami se v praksi srečujejo in kako jih rešujejo ter kakšne predloge imajo za izboljšanje ureditve skrbništva v Sloveniji.

Na podlagi tako zbranih informacij smo potem izvedli tri fokusne skupine s strokovnimi delavci s centrov. Dve do tri urne razprave so nam podale številne uporabne podatke, s pomočjo katerih smo (ob upoštevanju dognanj tudi drugih avtorjev, ki se ukvarjajo s področjem skrbništva) identificirali ključne probleme, ki se kažejo na tem področju. Težave skrbništva se dotikajo naslednjih področij: a) odvzem poslovne sposobnosti; b) skrbništvo za posebne primere; c) opravljanje skrbniške funkcije; d) delo CSD.

**Kako bi k reševanju navedenih težav pristopili strokovni delavci centrov, smo v Preglednici 1, prikazani v drugem poglavju, že zapisali.** V nadaljevanju zato predstavljamo predloge, ki so oblikovani predvsem po vzoru obeh tujih držav: Švedske in Hrvaške – še posebej po vzoru slednje, ker je Hrvaška, kot je razvidno iz analize obeh modelov skrbništva predstavljene v tretjem poglavju, v veliki meri primerljiva s slovensko ureditvijo skrbništva.

V skladu z izpostavljenim navajamo naslednje predloge po posameznih identificiranih problemskih sklopih:

### 1. Odvzem poslovne sposobnosti

V prvi vrsti bi bilo potrebno v slovenski zakonodaji s področja skrbništva **ukiniti institut odvzema poslovne sposobnosti**, saj se osebam, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost, kot je že večkrat omenjeno, globoko poseže v njihove človekove pravice. Na Hrvaškem je tako npr. kljub temu, da še vedno obstaja odvzem poslovne sposobnosti, po novem, tem osebam dovoljeno voliti, s čimer se omenjeni institut vsaj nekoliko omili. Na Švedskem pa so odvzem poslovne sposobnosti sploh ukinili. Podobno bi veljalo storiti tudi pri nas, čemur smo se z Družinskim zakonikom že približali, vendar dokument kasneje ni bil sprejet.

Na tem mestu je potrebno narediti še korak dlje. Za osebe, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost, v celoti skrbijo njihovi skrbniki. V kolikor pa bi omenjeni institut ukinili, bi bilo potrebno več pozornosti usmeriti v **opolnomočenje oseb pod skrbništvom** in jim na podlagi ponudbe različnih podpornih storitev omogočiti, da bi lahko sami, v kar največji meri odločali o stvareh, ki jih zadevajo. K večji stopnji samostojnosti varovancev bi lahko pripomogli za to oblikovani programi različnih nevladnih organizacij ter druge oblike podpore, npr. zagovorništvo (na Švedskem imajo npr. dobro razvit sistem nujenja storitev osebnih predstavnikov).

**Pri obstoječi zakonodajni ureditvi skrbništva bi bilo pri delnem odvzemu poslovne sposobnosti smiselno določiti, da so sodišča tista, ki naj določijo, katere naloge sme oz. ne sme oseba sama opravljati.** V praksi se namreč strokovni delavci centrov, potem ko so obveščeni o odločitvi sodišča glede odvzema poslovne sposobnosti, srečujejo z dilemami, kako določiti obseg nalog, ki jih ta oseba ne sme več opravljati. Ponekod to sicer že storijo sodišča sama, vendar ker niso zakonsko obvezana, praksa med sodišči ni poenotena. Veljalo bi tudi premisliti, kaj je bolj smiselno: zapisati, česa *ne sme* ali pa, kaj *lahko* oseba po delnem odvzemu poslovne sposobnosti opravlja sama. Na Hrvaškem so npr. sodišča v skladu z zakonom obvezana, da morajo pri delnem odvzemu poslovne sposobnosti zapisati, česa oseba ne more več opravljati sama.

## 2. Bolj natančno določiti zakonodajo, ki ureja področje skrbništva

Obstoječa zakonodaja s področja skrbništva ne uspe v celoti zaobjeti kompleksnosti tega področja in kot taka pušča nekatere stvari nedorečene oz. preveč ohlapne. To ne velja zgolj za zgoraj omenjeni delni odvzem poslovne sposobnosti, ampak tudi za: a) institut skrbništva za posebne primere (Potrebno bi bilo zakonsko natančneje določiti, kdaj so podani razlogi za postavitvev skrbnika za posebni primer, natančneje določiti razmejitve med posameznimi oblikami skrbništva in določiti pogoje za prenehanje ukrepa, kot to velja za ostali dve obliki skrbništva.); b) delo CSD (Določiti, kdo na centru v primeru neposrednega skrbništva ne sme opravljati skrbništva. V primeru neposrednega skrbništva zakonsko določiti obveznost strokovnih delavcev, naj svojega varovanca obišejo vsaj enkrat oz. dvakrat letno, saj kot je razvidno iz fokusnih skupin, nekateri strokovni delavci s CSD, zaradi preobilice dela svojih varovanec sploh ne vidijo oz. jih vidijo bolj poredko. Omenjeno naj bi se seveda uresničevalo ob predpostavki, da se strokovnim delavcem zagotovijo ustrezni pogoji za to, predvsem s časovnega vidika.); c) preverjanje razlogov za vračanje poslovne sposobnosti (Kako pogosto naj se preverjajo ti razlogi in kdo je za to odgovoren.); d) oškodovanje varovancev (V zakonodaji natančneje predvideti rešitve, da oškodovani varovanec dejansko dobi povrnjeno škodo. V praksi se namreč pogosto dogaja, da je proti skrbnikom sicer podana kazenska ovadba, vendar ker je skrbnik varovančevo premoženje že porabil, varovanci izgubljeno le redko dobijo nazaj.); e) izplačevanje nagrade (Natančneje določiti kriterije za izplačevanje nagrade: kdo je upravičen, kdaj in na kakšen način naj se izplača.); f) drugo (Kdaj naj se uporabi pupilne vloge, kaj pomeni premoženje večje vrednosti.).

Na Hrvaškem imajo za večino navedenih točk predvidena določila v Zakonu o družini in v obeh pravilnikih. Tudi pri nas bi bilo **priporočljivo, ali dopolniti obstoječo zakonodajo ali pa natančnejša in podrobnejša določila opredeliti v podzakonskih aktih ali pravilnikih.**

## 3. Pomanjkanje skrbnikov

Pomanjkanje skrbnikov je povezano s tem, da je pri nas skrbniška funkcija na eni strani častna in prostovoljna, na drugi strani pa zelo odgovorna in v primeru nepravilnosti, skrbnik za svoja dejanja tudi kazensko odgovarja.

Kot pravijo strokovni delavci s CSD se skrbniki predvsem ustrašijo tako velike odgovornosti, ki jo opravljanje skrbniške funkcije prinaša. Zato bi bilo smiselno **oblikovati listo skrbnikov**. Ta naj bi obsegala dve vrsti skrbnikov: a) *laike*, ki bi bili primerni za opravljanje enostavnejših skrbniških nalog (kot je npr. plačevanje položnic). CSD bi s te liste izbrali skrbnike samo v tistih primerih, ko za varovanca iz njegove socialne mreže, ne bi bilo mogoče pridobiti primernega skrbnika, saj je pomembno, da ima varovanec v prvi vrsti možnost, da ga zastopa nekdo, ki mu je blizu. In b) *strokovnjake*, ki bi varovance zastopali v zahtevnejših primerih, kar velja predvsem za skrbništvo za posebne primere. Pri naboru strokovnjakov bi bilo potrebno upoštevati različne profile, npr. odvetnike, zdravnike, strokovnjake s področja upravljanja s premoženjem in nepremičninami, ipd. Lista strokovnjakov bi bila ob upoštevanju dejstva, da se v prihodnje predvideva reorganizacija CSD, oblikovana na regijski ravni.

V kolikor do priprave liste skrbnikov ne bi prišlo, pa naj se **s strani države zagotovijo sredstva, ki bi varovancu oz. v njegovem imenu skrbniku, za potrebe določenega primera, omogočila najeti ustreznega strokovnjaka**, v primeru, da teh sredstev drugače ni mogoče zagotoviti (torej če varovanec nima zadostnih sredstev za kritje stroškov strokovnjaka, ki naj bi ga v določenem primeru zastopal).

Z izpeljavo prve ali druge predlagane rešitve bi se rešilo več težav hkrati: preobremenjenost strokovnih delavcev s CSD, ki zaradi težav s pridobivanjem skrbnikov pogosto sami opravljajo skrbniške funkcije. Tudi druge dileme bi bile na ta način odpravljene, kot je npr. nezdržljivost posameznih funkcij centra (veliko delavcev centra opravlja skrbniško funkcijo in nadzoruje svoje delo). Poleg tega bi na ta način varovanec dobil tudi možnost primernega zastopanja, saj za določene primere strokovni delavci s CSD niso ustrezno usposobljeni (npr. denacionalizacijski postopki).

Prevzemanje zahtevnejših primerov s strani strokovnjakov je uveljavljena praksa tako na Švedskem kot na Hrvaškem.

Drugi razlog za nizko motivacijo oseb, ki bi bile pripravljene prevzeti skrbniško funkcijo pa leži v tem, da je skrbništvo prostovoljno in častno opravilo. Zakon sicer določa, da se skrbnikom lahko izplača nagrada, vendar se to v praksi bolj poredko

uresničuje. Kako neurejena je situacija na tem mestu, pove že to, da skrbniki celo povračila upravičenih stroškov, nastalih pri opravljanju skrbniške funkcije, ne priglašajo. Zato bi bilo smotrno **s strani države zagotoviti sredstva za izplačevanje nadomestil skrbnikom ter za povračilo stroškov**. Predlagamo, da bi se laičnim skrbnikom za opravljanje skrbniške funkcije izplačala nagrada v simboličnem znesku enkrat letno, medtem ko naj bi skrbniki strokovnjaki za svoje delo prejeli plačilo. Zato bi bilo potrebno zakonsko natančno določiti kriterije za izplačilo nadomestil.

Dober zgled predstavlja primer Švedske, kjer se nadomestilo določi glede na področje skrbniških nalog: a) upravljanje s premoženjem; b) skrb za varovančevo osebnost; c) skrb za varovanje določenih pravic varovanca ter obsega in zahtevnosti naloge. V primeru a) in b) se nadomestilo določi v razponu od 5-10 % **osnovnega zneska** (ki znaša 45.500 SEK, to je približno 5.186 EUR), če gre za lažja opravila in nad 30 % omenjenega osnovnega zneska, če gre za zahtevnejša opravila. V primeru c) pa se višina nadomestila določi na podlagi urne postavke za določeno opravljeno delo.

Nadomestilo se izplača iz sredstev varovanca. To velja v primeru, ko je varovančev prihodek 2,65 krat višji od osnovnega zneska oz., če varovančeva sredstva presegajo 2-kratnik cene osnovnega zneska. V vseh ostalih primerih se nadomestilo krije iz občinskega proračuna.

Na Švedskem fizične osebe enkrat letno prejmejo simbolično nagrado, medtem ko so nadomestila profesionalnim skrbnikom izplačana enkrat mesečno in v višjih zneskih, kot to velja za ostale skrbnike.

Tudi na Hrvaškem se nadomestilo določi na podlagi osnovnega zneska, ki znaša 500 kun (to je približno 70 EUR). V primeru zahtevnejših skrbništev se uporabi formula: osnovni znesek X 3 = 1.500 kun (približno 200 EUR). Kljub določenim kriterijem, pa je nagrada le redko izplačana. Skrbniki jo dobijo le v primeru, ko gre za obsežnejša in zahtevnejša skrbništva, in sicer se izplača enkrat letno. Zahtevnejše primere navadno prevzemajo strokovnjaki (najpogosteje so to odvetniki), ki pa ne prejemajo nadomestila v višini odvetniške tarife, ampak se plačilo določi na podlagi neke vrste »sporazuma« s CSD. V tem primeru se sredstva črpajo iz virov socialnega varstva.

Nadomestila so na Hrvaškem izplačana iz naslednjih virov: prihodkov varovanca, sredstev dobljenih od oseb, ki so po zakonu dolžne preživljati varovanca, varovančevega premoženja ali drugih sredstev. Če se sredstva za nagrade ne morejo izplačati iz navedenih virov, se poravnajo iz sredstev socialnega varstva.

Skrbnike pa se lahko motivira tudi na drugačen način, in sicer **z izobraževanjem**, tako kot je to praksa na Švedskem. Izobraženi skrbniki bodo boljše pripravljene na naloge, ki jih skrbništvo od njih zahteva in bodo v večji meri zaupali v svoje sposobnosti. Izobraževanje skrbnikov bi bilo v okviru reorganizacije CSD priporočljivo izvajati na regijski ravni. Skrbniki naj bi za opravljeno usposabljanje dobili potrdilo oz. izkaz o pridobljenem znanju s področja skrbništva.

#### 4. Delo CSD

V trenutni zakonodajni ureditvi področja skrbništva, kjer CSD pogosto prevzemajo skrbniške funkcije, bi bila nujno potrebna dodatna izobraževanja strokovnih delavcev s CSD. To velja še posebej za tiste zaposlene s centrov, ki po izobrazbi niso pravniki, saj drugače za pravnike že obstaja Aktiv pravnikov, ki ga vodi Skupnost CSD. Kot so na fokusnih skupinah izrazili strokovni delavci s CSD, bi morala biti **izobraževanja organizirana v okviru delavnic, ki bi bile usmerjene v reševanje konkretnih primerov iz prakse**. Podobne delavnice že sedaj organizira Socialna zbornica Slovenije. Tovrstne delavnice bi bilo priporočljivo izvajati v manjših skupinah, dvakrat na leto, na regijskem nivoju.

Pri delu strokovnih delavcev s CSD je treba izpostaviti tudi njihovo preobremenjenost, zato bi bilo smotrno centre kadrovske okrepiti, predvsem če bo situacija na področju skrbništva ostala nespremenjena – torej, če drugi strokovnjaki ne bodo prevzemali skrbniških funkcij. Eno od možnosti reševanja izpostavljene težave ponuja tudi predvidena reorganizacija CSD, zato bi bilo pri zasnovi le-te smiselno upoštevati določene ugotovitve te naloge.

Nenazadnje bi bilo, z namenom lažjega spremljanja situacije na področju skrbništva ter za opravljanje ustreznih analiz, potrebno obstoječo bazo podatkov dopolniti še z drugimi kazalniki (npr.: razlogi za postavitve pod skrbništvo, pritožbe nad delom skrbnikov, strokovni delavci CSD, ki opravljajo skrbniške funkcije, podatki o



izplačanih nagradah, ipd.). Na Hrvaškem so tovrstni podatki zbrani v okviru pristojnega ministrstva.

V prihodnje bi bilo za celovito analizo področja skrbništva smiselno pridobiti vpogled še v situacijo samih varovancev. Ugotovitve raziskave, ki bi upoštevala participatorni vidik varovancev, tako da bi omogočila, da se sliši njihov »glas«, bi bile dobrodošle pri izgradnji smernic, kako zagotoviti opolnomočenost oseb pod skrbništvom. Poleg tega bi bilo v obzir smiselno vzeti tudi mnenje skrbnikov (ta del je bil sicer v poročilu deloma že zajet, saj CSD pogosto sami prevzemajo opravljanje skrbniške funkcije).

## 5 LITERATURA IN VIRI

Alzheimer Europe. 2011. *Policy in Practice, Country comparisons, Legal capacity and proxy decision making, Sweden*. Dostopno prek: <http://www.alzheimer-europe.org/Policy-in-Practice2/Country-comparisons/Legal-capacity-and-proxy-decision-making/Sweden> (16. 5. 2013).

Caharijaz Ferme, Nada. 2011. Skrbnik za posebni primer ali začasni zastopnik: kdo naj varuje interese pravnomočno nesposobne stranke pred sodiščem? *Pravna praksa*, 30 (3): 16–17.

Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 2002. Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo*, 41 (2): 91–96.

Dobovičnik, Franc. 1993. Pravna in poslovna sposobnost, skrbništvo ter varovanje človekovih pravic. *Socialno delo*, 32 (3–4): 137–140.

Fjordevik, Christer. 2012. *Chief Guardian and guardianship in Sweden*. E-mail korespondenca z avtorjem.

Herr S., Stanley. 2001. *Self-determination, autonomy and alternatives for guardianship*. University of Maryland School of Law. Dostopno prek: <http://ruralinstitute.umt.edu/transition/Handouts/Self-Determination.Herr.pdf> (29. 4. 2013).

Inclusion Europe. 2007. *Justice, Rights and Inclusion for People with Intellectual Disability*. Brussels: Cornell University. Dostopno prek: [http://unipd-centrodirittiumani.it/public/docs/Inclusion\\_Europe\\_2007.pdf](http://unipd-centrodirittiumani.it/public/docs/Inclusion_Europe_2007.pdf) (3. 6. 2013).

*International Guardianship Network (IGN)*. 2013. Dostopno prek: <http://www.international-guardianship.com/guardianship.htm> (8. 5. 2013).

Kobal, Barbara. 2001. *Problem skrbništva in možnost prenove njegove opredelitve*. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

Kobal, Barbara. 2006. Skrbništvo: togo urejeno javno pooblastilo ali fleksibilna oblika družbenega varstva? *Socialno delo*, 45 (12): 35–40.

Križnik, Alenka. 2011. *Prostovoljna in častna funkcija skrbnika*. *Pravna praksa*, 30 (8): 15–16.

Lag (1949:381) Föräldrabalk. Dostopno prek:  
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19490381.htm> (29. 4. 2013).

MDDSZ. 2011. *Predlog družinskega zakonika*. Dostopno prek:  
[http://www.mddsz.gov.si/si/delovna\\_podrocja/druzina/druzinski\\_zakonik/](http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/druzinski_zakonik/) (20. 4. 2013).

MDDSZ. 2012. *Število otrok v skrbništvu glede na obliko skrbništva*. Dostopno prek:  
<http://www.irssv.si/otroci/> (15. 5. 2013).

MDDSZ. 2013. *Baza socialnih podatkov – število odraslih oseb pod skrbništvom/ število skrbništev za posebni primer*. E-mail korespondenca z Marjeto Žibert z MDDSZ.

Ministry of Justice. 2009. *Family Law: Information on the rules*. Sweden: Ministry of Justice. Dostopno prek:  
<http://www.government.se/content/1/c6/13/83/44/12624b3b.pdf> (30. 4. 2013).

Murgel, Sendi. 2013. *Odgovornost skrbnika in delo interventne službe*. Ljubljana: Skupnost CSD. Interno gradivo.

Narat, Tamara, Kobal Tomc, Barbara in Urban Boljka. 2010. *Ureditev skrbništva v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

Nimac, Tadeja. 2013. *Skupna prošnja za izdajo jasnih navodil, pobuda in predstavitev primera dobre prakse*. Zagorje ob Savi: CSD Zagorje ob Savi. Interno gradivo.

Novak, Barbara. 2011. *Izhodišča za nadgradnjo pravne ureditve skrbništva*. Ljubljana. Interno gradivo.

*Obiteljski zakon (ObZ)*. NN, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11. Dostopno prek: <http://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon> (17. 6. 2013).

Odlöw, Torbjörn. 2008. *Swedish Guardianship Legislation – Progressive and Lagging Behind*. E-mail korespondenca z avtorjem.

Odlöw, Torbjörn. 2013. *Economic compensation to guardians in Sweden*. E-mail korespondenca z avtorjem.

Pearce, Colleen. 2012. *Guardianship around the world: A resource on international adult guardianship systems*. Office of the Public Advocate. Dostopno prek: <http://www.publicadvocate.vic.gov.au/file/Guardianship%20around%20the%20world.pdf> (5. 6. 2013).

*Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini*. Ur. l. RS, št. 31/2009.

*Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika*. NN, br. 32/05.

Senica, Polona. 2000. *Postopek za odvzem poslovne sposobnosti in postavitvev pod skrbništvo*. Diplomaska naloga. Maribor: Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.

Smolej, Simona, Bužan, Valerija, Boljka, Urban, Žiberna, Vid, Jakob Krejan, Polonca in Barbara Kobal Tomc. 2010. *Institut zagovornika odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

Socialstyrelsen. 2009. *Swedish disability policy – service and care for people with functional impairments*. The National Board of Health and Welfare. Dostopno prek: [http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/attachments/8407/2009-126-188\\_2009126188.pdf](http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/attachments/8407/2009-126-188_2009126188.pdf) (3. 5. 2013).

Statistics Sweden. 2012. *Consumer Price Index (CPI) – Price basic amount*. Dostopno prek: [http://www.scb.se/Pages/TableAndChart\\_\\_\\_\\_33884.aspx](http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____33884.aspx) (3. 5. 2013).

Sveriges Domstolar. 2009. *Special representatives and administrators*. Dostopno prek: <http://www.domstol.se/Funktioner/English/Matters/Family/Special-representatives-and-administrators/> (19. 6. 2013).

*Ustav Hrvatske Republike*. NN, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10.

*Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (ZDVDTP)*. Ur. l. SRS, št. 41/1983, 114/2006-ZUTPG, 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 61/2010-ZSVarPre, 110/2011-ZDIU12, 40/2012-ZUJF.

*Zakon o državnim maticama*. NN, br. 96/93.

*Zakon o nepravdnem postopku (ZNP).* Ur. l. SRS, št. 30/1986, 20/1988, 87/2002, 131/2003, 77/2008.

*Zakon o parničnem postopku.* NN, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13.

*Zakon o radu.* NN, br. 149/09, 61/11, 82/12.

*Zakon o registru birača.* NN, br. 144/12.

*Zakon o socialnoj skrbi.* NN, br. 33/12.

*Zakon o udomiteljstvu.* NN, br. 90/11, 78/12.

*Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR).* Ur. l. SRS, št. 15/1976, 30/1986-ZNP (20/1988 popr.), 1/1989, 14/1989, RS, št. 13/1994-ZN, 82/1994-ZN-B, 29/1995-ZPDF, 26/1999-ZPP, 60/1999 Odl.US: U-I-273/98, 70/2000-ZZNPOB, 64/2001, 110/2002-ZIRD, 42/2003 Odl.US: U-I-312/00-40, 16/2004, 69/2004-UPB1, 101/2007 Odl.US: U-I-328/05-12, 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 90/2011 Odl.US: U-I-85/10-10, 84/2012 Odl.US: U-I-30/12-12.

*Zakon o zaščiti od nasilja u obitelji.* NN, br. 137/09, 14/10, 60/10.

*Zakon o zaščiti osoba s duševnim smetnjama.* NN, br. 11/97, 27/98, 128/99, 79/02.

Zupančič, Karel, Novak Barbara, Žnidaršič, Viktorija in Mateja Končina Peternej. 2005. *Reforma družinskega prava: predlog novih predpisov s komentarjem.* Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

## PRILOGE

### A – Spletna anketa o ureditvi področja skrbništva v Sloveniji

V Sloveniji je zakonodaja na področju skrbništva že precej zastarela, saj je temeljni zakon Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v veljavi že od leta 1976. Na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ocenjujejo, da so spremembe tega instituta nujno potrebne, zato so na Inštitutu RS za socialno varstvo naročili analizo področja skrbništva. K izboljšavam tega področja nam bodo najbolj v pomoč vaše znanje in izkušnje, zato vas vljudno naprošamo, da v nadaljevanju izpolnite kratek spletni vprašalnik.

**Prosimo, označite CSD, na katerem ste zaposleni:**

CSD Ajdovščina	CSD Litija	CSD Ribnica
CSD Brežice	CSD Ljubljana Bežigrad	CSD Ruše
CSD Celje	CSD Ljubljana Center	CSD Šentjur
CSD Cerknica	CSD Ljubljana Moste Polje	CSD Sevnica
CSD Črnomelj	CSD Ljubljana Šiška	CSD Sežana
CSD Domžale	CSD Ljubljana Vič-Rudnik	CSD Škofja Loka
CSD Dravograd	CSD Ljutomer	CSD Slovenj Gradec
CSD Gornja Radgona	CSD Logatec	CSD Slovenska Bistrica
CSD Grosuplje	CSD Maribor	CSD Slovenske Konjice
CSD Hrastnik	CSD Metlika	CSD Šmarje pri Jelšah
CSD Idrija	CSD Mozirje	CSD Tolmin
CSD Ilirska Bistrica	CSD Murska Sobota	CSD Trbovlje
CSD Izola	CSD Nova Gorica	CSD Trebnje
CSD Jesenice	CSD Novo mesto	CSD Tržič
CSD Kamnik	CSD Ormož	CSD Velenje
CSD Kočevje	CSD Pesnica	CSD Vrhnika
CSD Koper	CSD Piran	CSD Zagorje ob Savi
CSD Kranj	CSD Postojna	CSD Žalec
CSD Krško	CSD Ptuj	
CSD Laško	CSD Radlje ob Dravi	
CSD Lenart	CSD Radovljica	
CSD Lendava	CSD Ravne na Koroškem	

**V1) Kako ocenjujete dosedanje ureditev področja skrbništva?**

Označite na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo slabo in 5 zelo dobro.

Zelo slabo	Slabo	Srednje	Dobro	Zelo dobro
1	2	3	4	5

**V2) Kaj bi v obstoječi ureditvi področja skrbništva ocenili kot dobro? Prosimo, utemeljite odgovor.**

---

---

---

---

---

**V3) Kje se po vašem mnenju na splošno kažejo pomanjkljivosti ureditve skrbništva? Prosimo, utemeljite odgovor.**

---

---

---

---

**V4) S katerimi težavami se na vašem CSD pri svojem delu na področju skrbništva v praksi najpogosteje srečujete in kako jih rešujete?**

---

---

---

---

**V5) Prosimo vas, da za konec navedete konkretne predloge za izboljšanje ureditve skrbništva v Sloveniji.**

---

---

---

---

**Najlepša hvala za odgovore!**

## B – Smernice za fokusne skupine s CSD

### 1. Pristojnosti glede odločanja o skrbništvu:

- Kako ocenjujete dosedanjo ureditev pristojnosti o odločanju glede skrbništva, kot je predvidena v ZZZDR?
- V katerih primerih bi morala odločati sodišča? (Ali bi morala o vsem, tako o postavitvi osebe pod skrbništvo, kot o izbiri skrbnika odločati sodišča ali le v določenih primerih - katerih in zakaj?)
- Kaj menite o delitvi pristojnosti med CSD in sodiščem, kot je bilo to predvideno v DZ?
- Kaj bi pripomoglo k razrešitvi dilem povezanih z nezdržljivostjo funkcij CSD (npr. CSD je lahko sam skrbnik določene osebe in hkrati nadzira delo skrbnika, torej sebe) - oz. ali nezdržljivost funkcij CSD v praksi zaznavate kot problem?

### 2. Odvzem poslovne sposobnosti:

- Kakšno je vaše mnenje glede instituta odvzema poslovne sposobnosti (v smislu, ali bi ga bilo potrebno odpraviti, ker tako globoko posega v človekove pravice ali pa se z njim strinjate)? Tisti, ki menite, da bi ga bilo potrebno odpraviti, kakšne alternativne možnosti so na voljo?
- Se pri institutu odvzema poslovne sposobnosti v praksi srečujete s kakršnimikoli težavami?
- Vaši predlogi za izboljšanje tovrstnega skrbništva.

### 3. Skrbništvo za poseben primer:

- Kakšno je vaše mnenje o skrbništvu za poseben primer? (iz zakonodajnega vidika – so njegov namen, vloga, funkcije dobro definirane?)
- Kdaj v praksi osebi najpogosteje postavite skrbništvo za poseben primer?
- Kako to, da po številu otrok v skrbništvu prevladuje oblika skrbništva za poseben primer (tovrstne oblike skrbništva za mladoletne osebe je vedno več in tudi nasploh je skrbništev nad otroki vedno več, zakaj)?
- Vaši predlogi za izboljšanje tovrstnega skrbništva.

### 4. Skrbniška funkcija:

- Kakšna je vaša praksa sodelovanja s skrbniki?
- Ali težko pridobite osebe, ki bi prevzele skrbniško funkcijo?
- Ali pri izbiri skrbnika upoštevate želje varovanca? Kaj pa pri mladoletnih osebah?
- Kaj menite o posebni listi skrbnikov, ki bi bila primerna, kadar varovancu za skrbnika ni mogoče postaviti bližnjih oseb? Kdo bi lahko bili profesionalni skrbniki (njihov izobrazbeni profil, itd.)?
- Ali menite, da bi bilo potrebno organizirati vsaj osnovno izobraževanje skrbnikov, saj opravljanje te funkcije od skrbnika pogosto zahteva specializirana znanja (glede katerih tem oz. področij)?

#### 4.a) Plačljivost skrbniške funkcije:

- Kaj menite o tem, da je opravljanje skrbniške funkcije brezplačno?
- Ali to, da je skrbniška funkcija brezplačna v praksi zaznavate kot problem?
- Menite, da bi plačljivost skrbniške funkcije motivirala skrbnike za prevzem skrbniške funkcije? Menite, da bi lahko pri tem prišlo do morebitnih zlorab? Kako bi morala biti urejena plačljiva skrbniška funkcija (iz katerih sredstev naj bi se izplačevala, višina, itd.)?



- Ali v vašem CSD skrbniki dobijo povrnjene stroške v celoti? Če ne, zakaj ne? Če da, iz katerih sredstev?
- Kakšna je v vašem centru praksa nagrajevanja?
- V kolikor skrbnikom dodeljujete nagrade, kakšna je višina le-te, kako pogosto in kakšna merila imate za dodelitev nagrade? Iz katerih sredstev dodeljujete nagrado?
- Menite, da bi morali nagrado dobiti le tisti skrbniki, ki imajo posebna znanja in klasifikacije (kot je to določeno v predlogu DZ)?
- Se vam zdi smiselno, da bi predpisali enotna merila za določitev višine nagrade za skrbnika glede na obseg opravljenih skrbniških nalog ter vrsto in velikost varovančevega premoženja?

#### 4.b) Naloge skrbnikov:

- Ali so naloge opravljanja skrbniške funkcije ustrezno določene? (Menite, da bi morale biti naloge skrbnika pri polnoletni osebi v zakonu natančneje določene (tako kot to velja pri mladoletnih osebah)?
- Se v praksi srečujete s primeri zlorabe skrbniške funkcije?
- Kako v takih primerih postopate?
- Ali imate vpogled v to, ali so skrbniki v rednih stikih s svojimi varovanci?

#### 5. Delo strokovnih delavcev:

- Ali bi za potrebe svojega dela potrebovali dodatna usposabljanja? Če da, kakšna, s katerega področja?
- Ali bi potrebovali dodatno strokovno pomoč? Kdaj in na kakšen način naj bi bila zagotovljena? Ali pri svojem delu sodelujete z drugimi strokovnjaki - s katerega področja (s pravniki)?
- Se za pomoč, kdaj obrnete tudi na pristojno ministrstvo?

#### 6. Drugo

- S kakšnimi drugimi problemi se na področju skrbništva še srečujete? Vaši predlogi za izboljšanje (npr. delo z varovanci)?